

บทบาทและศักยภาพขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี
: ศึกษากรณีเทศบาลเมืองชลบุรี

หนังสืออ้างอิง
ใช้เฉพาะในห้องสมุด

สมยศ มะลิลา

7/ ๑๑๑๘๐๑๑

17 พ.ย. 2546

171169

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

มิถุนายน 2546

ISBN 974-352-597-1

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

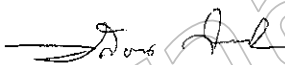
คณะกรรมการควบคุมมาตรฐานวิชาปัญหาพิเศษทางการบริหาร ได้พิจารณาปัญหาพิเศษฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษทางการบริหาร

(ดร.ชรรมนิตย์ วรากรณ์)

คณะกรรมการควบคุมมาตรฐานวิชาปัญหาพิเศษทางการบริหาร

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณิธาน วัฒนา)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์เจติมพล ศรีหงษ์)

กรรมการและเลขานุการ

(รองศาสตราจารย์ สรุดิ สุกครัดน์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปัญหาพิเศษฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป ของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

วันที่ 17 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2546

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาปัญหาพิเศษ เรื่อง “บทบาทและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองลพบุรี” ฉบับนี้ สำเร็จลงไปได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจาก ดร.ธรรมนิตย์ วราภรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และกระตุ้น ติดตามให้ผู้ศึกษาคำเนินการจัดทำการศึกษาปัญหาพิเศษฉบับนี้ จนลุล่วงทันตามกำหนดเวลา

ขอขอบพระคุณท่านผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 5 ท่าน ประกอบด้วย นายประเวศ พุ่มพวง นายกเทศมนตรีเมืองลพบุรี นายสุกิจ อานูภาพ ปลัดเทศบาลเมืองลพบุรี นางมานิตา เชื้ออนันต์ ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ นายสุรัช ศรีพลอย ผู้ช่วยผู้อำนวยการท่องเที่ยวภาคกลาง เขต 7 และนายอนุสรณ์ อิศวสงคราม อดีตเทศมนตรีเมืองลพบุรี

ท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ของการศึกษาปัญหาพิเศษฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอบอบแต่บิดา - มารดา และผู้ที่ให้ความรู้แก่ผู้ศึกษาทุกท่าน และหากมีข้อบกพร่องประการใด ผู้ศึกษาขอน้อมรับไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

สมยศ มะลิลา

ชื่อปัญหาพิเศษ	บทบาทและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี (ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองลพบุรี)
ชื่อผู้เขียนปัญหาพิเศษ	สมยศ มะลิลา
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ)
ปีการศึกษา	2545

บทคัดย่อ

การศึกษารolesและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดลพบุรี : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองลพบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสอดคล้อง ของแผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี ต่อแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับชาติ และแผนพัฒนาจังหวัดลพบุรี และเพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี การศึกษาใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ศึกษาจากเอกสารวิเคราะห์ความสอดคล้องฯ ผลการศึกษาพบว่าเทศบาลเมืองลพบุรีมีส่วนช่วยส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรีเป็นอย่างมาก และพบว่าการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองลพบุรี มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาในระดับชาติ และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี ตอนที่ 2 ศึกษาถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของเทศบาลเมืองลพบุรี ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี รวมทั้งข้อเสนอแนะ โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 คน ผลการศึกษาพบว่ามีจุดแข็งที่สำคัญคือ มีบุคลากรมากและส่วนใหญ่มีคุณภาพ มีงบประมาณมาก มีอิสระในการบริหารงบประมาณ จุดอ่อนที่สำคัญคือ บุคลากรขาดความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสคือ มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับชาติหลายแห่ง อยู่ในเขตเทศบาล อุปสรรคคือ เทศบาลเมืองลพบุรี ไม่มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ข้อเสนอแนะ เทศบาลเมืองลพบุรีควรมีการส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ทางด้านการท่องเที่ยว และมีความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น มีหน่วยงานที่รับผิดชอบส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง และควรให้เทศบาลเมืองลพบุรีมีส่วนร่วมรับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
ขอบเขตของการศึกษา.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น.....	5
แนวคิดทฤษฎีในการพัฒนา.....	8
ความหมายของการท่องเที่ยว.....	10
ความสำคัญของการท่องเที่ยว.....	11
สภาพการท่องเที่ยว.....	14
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว.....	15
ปัจจัยที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว.....	17
กฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประเทศไทย.....	20
แนวคิดเกี่ยวกับ SWOT analysis.....	28

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย..... 30
	วิธีการศึกษา..... 30
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 31
	ระยะเวลาการเก็บข้อมูล..... 31
	พื้นที่ศึกษา..... 31
	เครื่องมือในการศึกษา..... 32
	การรวบรวมข้อมูล..... 32
	การวิเคราะห์ข้อมูล..... 32
4	ผลการศึกษา..... 33
	ตอนที่ 1 วิเคราะห์ความสอดคล้องของแผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี กับนโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนแม่บท การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย ยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัดลพบุรี..... 33
	ตอนที่ 2 วิเคราะห์บทบาทและศักยภาพของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีต่อ การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี โดยใช้หลัก SWOT analysis (ข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 5 ท่าน)..... 38
5	สรุปผลและข้อเสนอแนะ..... 43
	สรุปผลการศึกษา..... 43
	ข้อเสนอแนะ..... 44

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บรรณานุกรม.....	46
ภาคผนวก.....	48
ภาคผนวก ก. แบบสัมภาษณ์.....	49
ภาคผนวก ข. สภาพทั่วไปของจังหวัดลพบุรีและเทศบาลเมืองลพบุรี.....	59
ประวัติย่อของผู้เขียนปัญหาพิเศษ.....	93

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 การปกครองจังหวัดลพบุรี.....	67
2 แสดงแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี จำแนกรายอำเภอ.....	72
3 สรุปข้อมูลผู้เยี่ยมชมเขื่อนจังหวัดลพบุรี ปี 2542.....	74

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่มีส่วนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะการเดินทางท่องเที่ยว นั้น เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ด้วยความสมัครใจเป็นการพักผ่อนคลายเครียดพร้อม ๆ กับได้รับความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม สภาพภูมิประเทศที่แปลกตา และได้สร้างความสัมพันธ์กับคนต่างถิ่นด้วย ดังที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ 3 ประการ คือ เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมสำคัญที่ทำรายได้ให้กับประเทศชาติเป็นอย่างมาก จึงทำให้เกิดองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นในประเทศไทย

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมาก ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศ และเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และการเมือง ของท้องถิ่นดังที่ วิชัย เทียนน้อย (2528, หน้า 8) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเอื้ออำนวยผลประโยชน์แก่ประชากรในท้องถิ่น ทั้งในเรื่องการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่ใช้ในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางด้านต่างๆ ตลอดจนสร้างชื่อเสียงให้เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่น หรือสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น ๆ และประเทศชาติ อันเป็นส่วนรวมอีกด้วย

นอกจากนี้ วรรณภา วงษ์วานิช (2539, หน้า 51) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ เช่น เพิ่มรายได้ให้ประชากรสูงขึ้น ลดการชำระเงินระหว่างประเทศดีขึ้น เป็นต้น ทางด้านสังคม เช่น ทำให้เกิดการพัฒนาด้าน ไฟฟ้า ประปา เกิดศูนย์การค้า มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น และทางด้านการเมือง การปกครอง เช่น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศดีขึ้น เป็นต้น

ด้วยเหตุที่การท่องเที่ยวมีความสำคัญดังกล่าวแล้ว รัฐจึงได้ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ที่มาลงทุนประกอบธุรกิจในการท่องเที่ยว โดยได้กำหนดให้การพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นสาขาหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยได้บรรจุมาตรการและแนวทางในการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยว ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) และต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549)

เพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ดำเนินไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องขึงที่ผู้ดำเนินงานต้องศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น การบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หรือสินค้าท่องเที่ยว การพัฒนาบริการการท่องเที่ยว การเผยแพร่การท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อสามารถนำมาพัฒนาและแก้ปัญหาการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาการท่องเที่ยว จะต้องมีการศึกษาและวางแผนเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ไปพร้อม ๆ กับพยายามที่จะอนุรักษ์คุณค่าของสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด ก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและยาวนาน จากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงความหมายและประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้สรุปได้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ สิ่งที่ดึงดูดใจให้ผู้คนมาเยือนดินนั้นๆ อาจจำแนกลักษณะตามความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ 3 ประเภทคือ ประเภทธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา และประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม

จังหวัดลพบุรี อยู่ในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย เป็นจังหวัดศูนย์กลางของภาคกลางตอนบน อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือ ประมาณ 153 กิโลเมตร ที่ตั้งติดต่อกับภาคอีสานและภาคเหนือ จากสภาพของที่ตั้งจะอยู่กึ่งกลางของประเทศ สามารถเดินทางไปยังภาคต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างสะดวก จังหวัดลพบุรีเป็นเมืองโบราณ ที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในเมืองไทย ที่ตั้งของตัวเมืองปัจจุบันตั้งทับซ้อนตัวเมืองโบราณเดิม จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี แสดงให้เห็นว่า เมืองลพบุรี เป็นเมืองโบราณ ที่พัฒนาขึ้นมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม และกลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ศาสนา มาโดยตลอด นอกจากนี้ยังพบหลักฐานของชุมชนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่ง ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานกันอย่างต่อเนื่องในสมัยประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน (สำนักงานจังหวัดลพบุรี, 2544, หน้า 2)

จังหวัดลพบุรี ได้รับการกำหนดเป็นจังหวัดท่องเที่ยวตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 เป็นพื้นที่ ๆ มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากพอสมควร แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรีมีประเภทหลัก ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี มีศักยภาพที่จะดึงดูดความสนใจให้เกิดการท่องเที่ยวในระดับสูงมากคือ ศาลพระกาฬ พระปรางค์สามยอด พระนารายณ์ราชนิเวศน์ และแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง คือเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ สวนรุกขชาติน้ำตกวังก้านเหลือง เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าซับลังกา เขตห้ามล่าสัตว์เขาสมโภชน์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ บ้านหลวงรับราชทูต พระที่นั่งไกรสรสีหราชทุ่งทานตะวัน สวนสัตว์สระแก้ว (สำนักงานจังหวัดลพบุรี, 2544, หน้า 77)

เทศบาลเมืองลพบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี เช่น พระนารายณ์ราชนิเวศน์ ศาลพระกาฬ พระปรางค์สามยอด ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองลพบุรี เป็นหน่วยงานที่มีขนาดใหญ่ มีศักยภาพสูง มีงบประมาณในการบริหารงานจำนวนมาก มีบุคลากรมาก มีความอิสระในการบริหารงบประมาณ และการบริหารงาน และมีอำนาจหน้าที่ประการหนึ่งที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้มีความต้องการที่จะศึกษาถึงบทบาท และศักยภาพขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น (ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองลพบุรี) ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความสอดคล้อง ของแผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี ต่อแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับชาติ และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้กำหนดเนื้อหาของการศึกษา ไว้ 3 ประเด็น คือ
 - 1.1 ศึกษาถึงบทบาทและศักยภาพของเทศบาลเมืองลพบุรี
 - 1.2 ศึกษาถึงการดำเนินการการพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองลพบุรี
 - 1.3 ศึกษาถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี

2. ขอบเขตด้านเวลา ศึกษาการดำเนินงานของเทศบาลเมืองลพบุรี ในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ.2545

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาท หมายถึง อำนาจหน้าที่ภารกิจ

ศักยภาพ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ รวมถึงทรัพยากรในการบริหารงาน ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการบริหารจัดการ

พัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง ความเจริญก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพในด้านการท่องเที่ยว และที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงบทบาทและศักยภาพของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองลพบุรี และจังหวัดลพบุรี
3. เพื่อเผยแพร่ให้ภาคเอกชน สามารถใช้เป็นข้อมูล และแนวทางประกอบการดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดลพบุรี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายหรือคำนิยามไว้ แต่ส่วนใหญ่แล้ว คำนิยามเหล่านั้นต่างมีหลักการที่สำคัญคล้ายคลึงกัน จะต่างคือ จำนวนและรายละเอียดปลีกย่อย ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังนี้

(Wit, 1996) (อ้างถึงใน ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง เรื่องที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น โอกาสที่ประชาชน ในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือบางส่วน ในการบริหารส่วนท้องถิ่น ตาม หลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็น รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน ดังนั้น การบริหารการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลางโดยให้องค์กร อันมิได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลาง มีอำนาจในการตัดสินใจ และบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539, หน้า 24)

อุทัย หิรัญโต นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ ประชาชนในท้องถิ่นหนึ่ง จากการปกครองและดำเนินกิจการบางอย่าง โดยดำเนินการกันเอง เพื่อบำบัดความต้องการของคน การบริหารงานของท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์กร มีเจ้าหน้าที่ ซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมด หรือบางส่วน ทั้งนี้มีความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม จะปราศจากการควบคุมของรัฐ หาได้ไม่ เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น (อุทัย หิรัญโต, 2523, หน้า 2)

(A. Robson, 1996) (อ้างถึงใน ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองซึ่งรัฐได้จัดตั้งขึ้น และให้มีอำนาจปกครองตนเอง (autonomy) มีสิทธิ ตามกฎหมาย (legal rights) และต้องมีองค์กรที่จำเป็นในการปกครอง (necessary organization) เพื่อ ปฏิบัติหน้าที่ให้สมความมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539, หน้า 25)

จากนิยามต่าง ๆ ข้างต้นสามารถสรุปหลักการปกครองท้องถิ่นได้ในสาระสำคัญ ดังนี้

1. การปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันในด้านความเจริญ จำนวนประชากรหรือขนาดของพื้นที่ เช่น หน่วยการปกครองท้องถิ่นของไทยจัดเป็นกรุงเทพมหานคร เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา ตามเหตุผลดังกล่าว

2. หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม กล่าวคือ อำนาจของหน่วยการปกครองท้องถิ่น จะต้องมิชอบเขตพอดควร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากมีอำนาจมากเกินไป ไม่มีขอบเขต หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นก็กลายเป็นรัฐอธิปไตยเอง เป็นผลเสียต่อความมั่นคงของรัฐบาล อำนาจของท้องถิ่นนี้มีขอบเขตที่แตกต่างกันออกไป ตามลักษณะความเจริญและความสามารถของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในการพิจารณาการกระจายอำนาจ ให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในการพิจารณาการกระจายอำนาจให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับใดจึงจะเหมาะสม

3. หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีสิทธิตามกฎหมายที่จะดำเนินการปกครองตนเอง สิทธิตามกฎหมายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

3.1 หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีสิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ ขององค์การปกครองท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการบริหารตามหน้าที่ และเพื่อใช้บังคับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น เทศบัญญัติ ข้อบังคับสุขาภิบาล เป็นต้น

3.2 สิทธิที่เป็นหลักในการดำเนินการบริหารท้องถิ่น คืออำนาจในการกำหนดงบประมาณเพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ

4. มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหารและการปกครองตนเอง องค์กรที่จำเป็นของท้องถิ่นจัดแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ องค์กรฝ่ายบริหารและองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาล จะมีคณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร และสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ หรือในแบบมหานครคือกรุงเทพมหานคร จะมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายบริหารสภากรุงเทพฯ เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น

5. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น จากแนวความคิดที่ว่าประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น ที่จะรู้ปัญหาและวิธีการแก้ไขของตนเองอย่างแท้จริง หน่วยการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีคนในท้องถิ่นมาบริหารงาน เพื่อให้สมเจตนารมณ์ และความต้องการของชุมชน และอยู่ภายใต้การควบคุมของประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าใจในระบบและกลไกของประชาธิปไตยอย่างแท้จริงอีกด้วย

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ให้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินเป็น 3 แบบ

1. ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง
2. ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค
3. ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

ปัจจุบันประเทศไทยได้จัดบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็น 4 รูปแบบ

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด
2. เทศบาล
3. องค์การบริหารส่วนตำบล
4. ราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา

พระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของเทศบาล ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
3. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
4. การสาธารณสุขโลกและการก่อสร้างอื่น ๆ
5. การสาธารณสุข
6. การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ
7. การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
8. การส่งเสริมการท่องเที่ยว
9. การจัดการศึกษา
10. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก, สตรี, คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
11. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
13. การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
14. การส่งเสริมกีฬา
15. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน

แนวคิดทางทฤษฎีในการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนา คำว่า “การพัฒนา” แปลว่า “ทำให้เจริญ” ซึ่งตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง คือคำว่า “to develop” แปลว่า “การเปลี่ยนแปลงที่เล็กทีละน้อย” โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมไปกว่าเดิม หรืออาจก้าวหน้าไปถึงที่อุดมสมบูรณ์ที่น่าพอใจ

โดยทั่วไปแล้วเมื่อกล่าวจะมีการพัฒนาขึ้นหรือไม่ วิธีการที่ใช้คือ การเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาสองช่วงที่ต่างกัน กล่าวคือ ถ้าในปัจจุบันสภาพการณ์ของสิ่งนั้นดีกว่า ตอบสนองความต้องการของมนุษย์มากกว่า สมบูรณ์กว่า ก็ถือว่ามีพัฒนาเกิดขึ้น การประเมินการพัฒนา จึงเป็นเรื่องการตัดสินใจในเชิงคุณค่าตามปทัสถาน (norm) ทางความคิดที่แตกต่างกัน (บุญชอบ เพ็ญสมบูรณ์, 2538, หน้า 30)

(Siers, 1995) (อ้างถึงใน บุญชอบ เพ็ญสมบูรณ์, 2538, หน้า 31) กล่าวว่า

การพัฒนาจึงมีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมทั้งทางด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม กล่าวคือ การพัฒนาควรจะเป็นการดำเนินการไปสู่เป้าหมายดังต่อไปนี้

1. ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีรายได้เพียงพอ สำหรับการแสวงหาปัจจัยยังชีพ อันได้แก่อาหาร ที่อยู่อาศัย และเครื่องนุ่งห่ม
2. หัวหน้าครอบครัวแต่ละครอบครัวมีงานทำ เพราะการมีงานทำ จะทำให้มีการกระจายรายได้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึง และงานก็ยังช่วยในการพัฒนาคุณภาพของคนที่อยู่อาศัย
3. ความเสมอภาคทางโอกาสในการได้รับบริการสาธารณะจากรัฐบาล อย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษา การสาธารณสุข และบริการอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิต
4. การมีเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนทางการเมือง การสมาคม และวัฒนธรรม รวมทั้งการมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐด้วย
5. ประเทศมีอิสระภาพในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการบริหาร และพัฒนาประเทศของตนได้อย่างแท้จริง.

(Streeten, 1995) (อ้างถึงใน บุญชอบ เพ็ญสมบูรณ์, 2538, หน้า 31) อธิบายว่า เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึง ทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิต และการทำงาน และการเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมและวัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย

เกี่ยวกับกระบวนการของการพัฒนานั้น สทริทเท็น ซีให้เห็นว่า เป็นเรื่องของการสร้างความก้าวหน้าทางด้านต่าง ๆ หลายด้านประกอบกัน คือ

1. การเพิ่มรายได้และผลผลิต
2. การเปลี่ยนแปลงสภาพและเงื่อนไขทางการผลิตให้ดีขึ้น
3. การยกระดับมาตรฐานการครองชีพ ซึ่งหมายถึงการโภชนาการที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย และการศึกษาให้สูงขึ้น
4. การมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน
5. การสร้างสรรสถาบันต่าง ๆ
6. การเพิ่มขีดความสามารถในการกำหนดนโยบายด้านต่าง ๆ

(Mrydal, 1995) (อ้างถึงใน บุญชอบ เพ็ญสมบูรณ์, 2538, หน้า 32) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการประเมินเป้าหมายของการพัฒนา ว่าควรจะต้องประกอบด้วย

1. การเสริมสร้างความมีเหตุผล
2. การให้ความสำคัญต่อการทำงาน การวางแผน การพัฒนา
3. การเพิ่มพูนประสิทธิภาพทางการผลิต
4. การยกระดับมาตรฐานการครองชีพ
5. การเสริมสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม
6. การปรับปรุงสถาบันและทัศนคติของคนให้ดีขึ้น
7. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาติ
8. การสร้างอิสระภาพของประเทศให้เกิดขึ้น โดยแท้จริง
9. การสรรสร้างประชาธิปไตยโดยระดับท้องถิ่น
10. การเสริมสร้างทางวินัยทางสังคม

(Bryant & G, 1995) (อ้างถึงใน บุญชอบ เพ็ญสมบูรณ์, 2538, หน้า 32) มองเห็นว่า การพัฒนา เป็นวิธีการในการเพิ่มพูนสมรรถนะของคน ในการควบคุมอนาคตของสังคม อันมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน คือ

1. การเพิ่มความสามารถ (capacity) ของคนในการพิจารณาว่า สิ่งใดจำเป็นกระทำเพื่อขยายขีดความสามารถและพลังงาน ในอันที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น
2. การสร้างความเป็นธรรม (equity) ของสังคม เพราะการจำแนกแจกจ่ายทรัพยากรและการบริการต่าง ๆ หากกระทำไม่ได้ไม่ทั่วถึง และไม่เท่าเทียมกัน ย่อมจะนำไปสู่การแตกแยกและทำลายความสามารถของคนในที่สุด

3. การสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ในทางการเมืองของประชาชน โดยวิธีการสร้าง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตกลงใจ การปฏิบัติงาน และการประเมินผลการดำเนินงานของ รัฐบาล อันจะนำไปสู่การแก้ไขความขัดแย้ง เกี่ยวกับการแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากความเจริญ เติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม

4. การสร้างเสถียรภาพ (sustainability) ในการดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้อง อาศัยความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรทางการผลิตให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับภาวะนิเวศวิทยา และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ซึ่งการสร้างเสถียรภาพอาจเกิดขึ้นได้โดยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (interdependence) ระหว่างบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ระหว่างประเทศ อันหมายถึง การสร้างสรรคการ พัฒนา หรือการสร้างความสำเร็จก้าวหน้า หรือเสถียรภาพของฝ่ายหนึ่งจะ ไม่เป็นการทำลายล้างการ พัฒนาของอีกฝ่ายหนึ่ง

เป็นที่น่าสังเกตว่า จากความหมายดังกล่าวข้างต้น นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความหมาย เฉพาะเจาะจง และมีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเป้าหมาย และวิธีการพัฒนามากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จากความหมายการพัฒนาดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า ความพยายามในการกำหนด ความหมายในการพัฒนาจะผูกพันกับอุดมการณ์ บรรทัดฐานทางความคิด ค่านิยมของคน และ การให้คุณค่าทางสังคมที่แตกต่างก็ตาม แต่ในความหมายที่ชัดเจน การพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการเปลี่ยนแปลง และสรรสร้างความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม ความเสมอภาคในทางการเมือง การธำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศหนึ่ง ด้วยวิธีการ บริหารที่เหมาะสมเพื่อบรรลุเป้าหมาย ในอันที่จะสร้างคุณภาพชีวิตของคนในประเทศนั้นให้ดีขึ้น มีคุณภาพในการจัดสรร ตลอดจนการกระจายทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสม มากยิ่งขึ้น

ความหมายของการท่องเที่ยว

คำว่า “การท่องเที่ยว” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ในลักษณะต่าง ๆ กันหลายคน ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

วรรณา วงษ์วานิช (2539, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การท่องเที่ยว เป็นเรื่องของการเดินทาง ถ้าไม่มีการเดินทาง ก็ไม่มีการท่องเที่ยว”

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540, หน้า 3) ได้ให้ ความหมายของ “การท่องเที่ยว” สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการ คือ

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

ปก แก้วกาญจน์ และสมพร ชุมทอง (2532, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ หรือนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ”

เสรี วังไพจิตร (2533, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การท่องเที่ยว หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ (การกระทำต่อกันและกัน) ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจ รัฐบาลผู้เป็นเจ้าของ และชุมชนผู้เป็นเจ้าของ ในกระบวนการตัดสินใจ และต้อนรับขับสู้นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอื่น ๆ”

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า “การท่องเที่ยว” หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวซึ่งเกิดจากนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจ และผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ในกระบวนการตัดสินใจ และการต้อนรับผู้มาเยือน

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

นักวิชาการได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการท่องเที่ยว ซึ่งพอจะประมวลสรุปได้ดังนี้

วิชัย เทียนน้อย (2528, หน้า 8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว สรุปได้ว่าการท่องเที่ยว เป็นตัวการที่สำคัญที่จะเอื้ออำนวยผลประโยชน์แก่ประชากรในท้องถิ่น ทั้งในเรื่อง การสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างชื่อเสียงให้เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่น หรือสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น และประเทศชาติอันเป็นส่วนรวมอีกด้วย

सानนท์ สุขศรี (2532, หน้า 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ ทำให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น และสร้างงานอาชีพ เป็นการแก้ปัญหาการว่างงาน นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ ก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรี และความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของบ้าน และผู้มาเยือน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัย และเป็นการสร้างสรรคความเจริญให้แก่สังคม

วรรณภา วงษ์วนิช (2539, หน้า 51) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ทำให้การว่างงานเพิ่มขึ้น ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น ธุรกิจคมนาคมขนส่งดีขึ้น ทันสมัยขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น เงินตราต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศเพิ่มมากขึ้น

2. ด้านสังคม

2.1 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ก่อให้เกิดการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา สาธารณูปโภคต่าง ๆ ตลอดจนการบริการด้านการโรงแรม ศูนย์การค้า และภัตตาคารต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 ด้านศิลปวัฒนธรรม ช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี สังคม และปัญหาเศรษฐกิจของประเทศอื่น ๆ ได้ดี นอกจากนี้ยังเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และเกียรติภูมิของประเทศให้เป็นที่รู้จักแก่ชาวโลก

3. ด้านการเมืองการปกครอง ก่อให้เกิดความเข้าใจ และความสัมพันธ์อันดีต่อกันในหมู่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ว่าจะต่างถิ่นต่างภาษา เกิดความรู้สึกเป็นไมตรีต่อกัน กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของมนุษยชาติในโลก

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540, หน้า 3-4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ดังนี้

1. ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ

1.1 ก่อให้เกิดรายได้เข้าประเทศ มีส่วนช่วยแก้ปัญหาการขาดดุลชำระเงินของประเทศ

1.2 รายได้จากการท่องเที่ยวมีผลทบทวีคูณ ในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ

1.3 ก่อให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค

1.4 การท่องเที่ยวมีบทบาทในการนำเอาทรัพยากรของประเทศ หรือของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปของการผลิตสินค้าพื้นเมือง ของที่ระลึก ตลอดจนการบริการในท้องถิ่นนั้น ๆ

1.5 การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ ผลผลิต รายได้ตลอดเวลา

1.6 ช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตเป็นวงจรหมุนเวียนภายในประเทศ ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพทั้งทางตรงทางอ้อม

2. ความสำคัญทางด้านสังคม

2.1 ส่งเสริมความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน

2.2 พัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น มีการก่อสร้างสิ่งใหม่ ๆ

2.3 ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู มรดกทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เกิดความภาคภูมิใจ ความสำนึก ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม รักษาเอกลักษณ์ของชาติ ตลอดจนรักษาหวงแหนผืนแผ่นดินของตน

2.4 ขจัดความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท แก้ปัญหาการล้นไหลเข้ามาหางานทำในเมืองของชาวชนบท

2.5 ช่วยให้ชาวชนบทรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นำทรัพยากรมาประดิษฐ์สิ่งของในรูปแบบสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึก สร้างรายได้มาจุนเจือครอบครัว

3. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อการเมือง

3.1 การเดินทางท่องเที่ยวก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัย

3.2 เสริมสร้างความเข้าใจอันดี ที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลก ที่จะช่วยสร้างสรรค์

สัมพันธไมตรี และความสงบสุข

ปก แก้วกาญจน์ และสมพร ขุมทอง (2532, หน้า 17-19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพราะ ภาคอุตสาหกรรมช่วยเพิ่ม และขยายขอบเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรวัฒนธรรม ตลอดจนทำให้สาขาเศรษฐกิจอื่น ๆ ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งพอจะสรุปความสำคัญของการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1. ก่อให้เกิดการจ้างงาน
2. ช่วยให้เกิดผลิตภัณฑ์ประชาชาติประเทศเพิ่มขึ้น
3. ช่วยลดปัญหาดุลการค้าและดุลการชำระเงิน
4. เป็นแหล่งให้เกิดการออมและการสะสมทุน
5. ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนสะดวกสบายขึ้น
6. ก่อให้เกิดผลกระทบไปสู่การผลิตสาขาอื่น
7. ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายทรัพยากรธรรมชาติ
8. ช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสถาบันการเงิน
9. ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

ทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญด้วยกันหลายด้าน เช่น การท่องเที่ยวเป็นการผ่อนคลายความเคร่งเครียด พร้อม ๆ กับการได้รับความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรม และสภาพภูมิประเทศที่แปลกตา สร้างความสัมพันธ์กับคนต่างถิ่น ทำให้เกิดการอนุรักษ์ วัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง เป็นต้น

สภาพการท่องเที่ยว

นักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึง สภาพการท่องเที่ยวไว้หลายลักษณะ พอจะประมวลได้ ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2526, หน้า 57) ได้กล่าวถึง สภาพของการท่องเที่ยว ว่า ประกอบด้วยงาน 2 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

1. งานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น ธุรกิจโรงแรม บริษัทนำเที่ยว สายการบิน ร้านค้าของที่ระลึก มัคคุเทศก์ ร้านอาหาร สถานเริงรมย์ เป็นต้น
2. งานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยอ้อม เช่น งานด้านเกษตรกรรม การก่อสร้าง ธนาคาร เป็นต้น

วิชัย เทียนน้อย (2528, หน้า 8-10) ได้กล่าวถึงสภาพการท่องเที่ยวไว้สอดคล้องกัน สรุปได้ดังนี้

1. งานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ธุรกิจโรงแรม ภัตตาคาร มัคคุเทศก์ การขนส่ง การจำหน่ายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น
2. งานที่เกี่ยวข้องโดยอ้อม เช่น การผลิตพืชผักผลไม้ การเลี้ยงสัตว์ การผลิตสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก การก่อสร้างและบริการอื่น ๆ เป็นต้น

วรรณมา วงษ์วานิช (2539, หน้า 19) ได้กล่าวถึงสภาพการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง ดังนี้

1. นักท่องเที่ยว
2. สินค้าท่องเที่ยว หรือสถานที่ท่องเที่ยว
3. การคมนาคมขนส่ง
4. ข้อมูลข่าวสารและการบริการ
5. ความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกในด้านการเมือง
6. องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐาน
7. การสนับสนุนอื่น ๆ

ดังนี้

สันติ ชูคินทรา (2530) ได้กล่าวถึงสภาพการท่องเที่ยวไว้ว่า ประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ

1. อุปทานด้านการท่องเที่ยว
2. ตลาดการท่องเที่ยว แบ่งได้ดังนี้
 - 2.1 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ
 - 2.2 นักท่องเที่ยวชาวไทย
3. ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว
 - 3.1 การคมนาคม
 - 3.2 โรงแรมและที่พักนักท่องเที่ยว
 - 3.3 การบริการนำเที่ยว
 - 3.4 บริการด้านการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก

สถานเริงรมณ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2538) ได้กล่าวถึง สภาพการท่องเที่ยวว่ามีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ มีดังนี้
 - 1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
 - 1.2 วัฒนธรรม
 - 1.3 ชาติพันธุ์
 - 1.4 แหล่งบันเทิง
2. สิ่งอำนวยความสะดวก
 - 2.1 ที่พัก
 - 2.2 ร้านอาหารและเครื่องดื่ม
 - 2.3 สถานบริการ
 - 2.4 ปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว

3. การขนส่ง

4. การต้อนรับ

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า สภาพการท่องเที่ยว ประกอบด้วยสภาพดังนี้

1. ด้านนักท่องเที่ยว
2. ด้านสินค้าท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว
3. ด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

นักวิชาการได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้หลายคน ซึ่งพอจะประมวลสรุปได้ดังนี้

วรรณา วงษ์วานิช (2539, หน้า 246) ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว สรุปได้ 5 ประการดังนี้

1. สร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมแก่ทุกคนในชาติ
2. การกระจายอำนาจในด้านการบริการแก่ท้องถิ่น โดยมีการวางแผนที่แน่นอน และมีการตรวจสอบเป็นระยะ ๆ เพื่อประเมินประสิทธิภาพในการทำงาน
3. ควรมีการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลกับเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาต่าง ๆ
4. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
5. ออกกฎหมายควบคุม และจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอแก่การดำเนินการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2532, หน้า 25) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว สรุปได้ 6 ประการ ดังนี้

1. ศึกษา วิจัย จัดทำแผนพัฒนา และคู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท
2. ศึกษาขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ กำหนดเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และใช้กฎหมายอย่างจริงจัง
3. ศึกษาผลกระทบในการพัฒนาการท่องเที่ยว
4. สนับสนุนโครงการต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมวิชาชีพด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมศิลปหัตถกรรม และการผลิตสินค้าของที่ระลึก โดยใช้วัสดุพื้นบ้านหรือมีสัญลักษณ์ของท้องถิ่น
5. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ถึงประโยชน์ที่ท้องถิ่นได้รับจากการท่องเที่ยว
6. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเกียรติภูมิของชาติ ในแง่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเป็นเอกลักษณ์

ปंक แก้วกาญจน์ และสมพร ชุมทอง (2532, หน้า 25) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญ สรุปได้ว่า

การพัฒนาการท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญในกิจกรรมต่อไปนี้

1. กิจกรรมด้านการตลาด ให้ความสำคัญในเรื่องการเพิ่มค่าใช้จ่าย ด้านการตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาวิจัยตลาด การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในประเทศ

2. กิจกรรมการกระจายการผลิตและการบริการการท่องเที่ยว ควรเน้นการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวในภูมิภาค สนับสนุนให้มีแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคและระดับจังหวัด ปรับปรุงรูปแบบและคุณภาพของสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน และของที่ระลึก สนับสนุนให้มีสถานีบริการผู้โดยสารขาออกทางอากาศในเมือง เพื่อรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในโอกาสต่อไป

วรรณพร วนิชชาบุตร (2540, หน้า 65-67) ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้สรุปได้ดังนี้

การพัฒนาการท่องเที่ยว ควรคำนึงถึง 4 ด้านดังนี้

1. การบริหาร ควบคุม และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว
2. บทบาทของเอกชนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
3. บทบาทของภาครัฐหรือผู้นำเที่ยว
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

นอกจากนี้ วิชัย เทียนน้อย (2528, หน้า 260-262) ได้กล่าวถึงมาตรการและแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว สรุปได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. การบำรุงรักษาและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
2. การพัฒนาบริการการท่องเที่ยว
3. การส่งเสริมการท่องเที่ยว

ทรรศนะของนักวิชาการที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวมีหลายแนวทาง สรุปได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านทั่ว ๆ ไป
2. ด้านสินค้าท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว
3. ด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

ปัจจัยที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว

การที่นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเลือกการท่องเที่ยวประเภทใด จะขึ้นอยู่กับเหตุจูงใจที่ทำให้คนท่องเที่ยว การสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันของแต่ละคน เหตุจูงใจในการท่องเที่ยวนี้ ลักษณะการจูงใจที่ทำให้ผู้คนต้องการท่องเที่ยวออกเป็น 8 กลุ่ม คือ

1. การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิง นักท่องเที่ยวใช้เวลาหยุดงานเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น เพื่อพบเห็นสิ่งต่าง ๆ และปฏิบัติการใหม่ ๆ เพื่อชมทิวทัศน์อันงดงาม เพื่อพบเห็นขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เพื่อสงบอารมณ์กับความสงบของชนบท เพื่อสนุกสนานกับความอึกทึกครึกโครม ตึกรามใหญ่โตของเมืองใหม่ เมืองศูนย์กลาง การท่องเที่ยว และอื่น ๆ ที่มีผลเป็นความสนุกสนานและความบันเทิง

2. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน ได้แก่ พวกที่ใช้วันหยุดเพื่อพักโดยไม่ทำอะไร ทั้งนี้เพื่อขจัดความเหนื่อย ทั้งกายและจิตที่เกิดขึ้นในคาบเวลาทำงานให้หมดสิ้นไป และเรียกพละกำลังกลับคืนมา เริ่มต้นทำงานในคาบเวลาใหม่ บางคนก็อาจไปพักผ่อนเพราะป่วยไข้หรือไม่สบายเล็กน้อย นักท่องเที่ยวพวกนี้มักจะไปพัก ณ ที่ใดที่หนึ่งนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ และมักจะเป็นสถานที่ที่ให้ความมั่นใจได้ว่าสงบจริง ๆ

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวที่ปรารถนาจะเรียนรู้ศิลปวิทยาการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ ในสถาบันหรือสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง หรือในประเทศที่มีวัฒนธรรมเป็นที่น่าสนใจของเขาก็จะท่องเที่ยวไปยังประเทศนั้น เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อศึกษาค้นคว้าความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีปัจจุบัน เพื่อชมสิ่งศิลปปะนานาพรรณในหอศิลป์ ฯลฯ

4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ

4.1 การท่องเที่ยวเพื่อไปชมการแข่งขันกีฬาครั้งใหญ่ ๆ ของโลก เช่น กีฬาโอลิมปิก กีฬาเอเชียนเกมส์ กีฬาซีเกมส์ การแข่งขันฟุตบอล มวย กอล์ฟ ฯลฯ

4.2 การท่องเที่ยวเพื่อไปเล่นกีฬายังถิ่นที่มีการเล่นกีฬานั้น ๆ เช่น ในฤดูหนาวซึ่งมีหิมะตกมากก็ไปเล่นสกี ฤดูร้อนก็ไปเล่นเทนนิส ว่ายน้ำ เล่นเรือใบ ในหน้าร้อนก็เป็นฤดูปีนเขา ฯลฯ

5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ ที่จริงการท่องเที่ยวเพื่อประกอบธุรกิจ ไม่น่าจะนับเข้าเป็นการท่องเที่ยว เพราะขาดปัจจัยที่กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวต้องเป็นการกระทำอย่างเสรี และมีความตั้งใจที่จะท่องเที่ยว ถ้าถือเคร่งตามทฤษฎีก็น่าจะเป็นเช่นนั้น แต่ที่เป็นข้อเท็จจริงอยู่นั้น การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจแทบทุกคนจะจัดเวลาให้เหลือไว้สำหรับการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นเวลาว่างจากการปฏิบัติธุรกิจประจำวัน

6. การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมสัมมนาในสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีองค์กรคณะกรรมการสมาคม ฯลฯ ทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา ได้ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวขึ้นอย่างมากมาย จนองค์กร International Union of Official Travel Organization เดิม เห็นสมควรที่จะจัดนักท่องเที่ยวเพื่อการประชุม สัมมนา ฯลฯ ไว้อีกพวกหนึ่ง จะเห็นได้ว่าทุกวันนี้การสร้างโรงแรม มิได้มีแผนเพียงจะสร้างแต่ห้องพักห้องกินข้าว และห้องนั่งเล่น

เท่านั้น แต่หากจะต้องมีห้องโถงจัดไว้สำหรับการประชุม โดยเฉพาะเมืองใดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว อยู่แล้วก็มักจะได้รับเลือกให้เป็นที่พักประชุม

7. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ทุกวันนี้มีการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งอาจไม่อยู่ในประเภทหนึ่งประเภทใด โดยเฉพาะ บุคคลที่เดินทางไปต่างประเทศเพื่อทำการวิจัยในด้านสังคม วิทยาและมนุษยวิทยา และอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลานานนับเดือน นักศึกษาที่เดินทางไปศึกษา ต่างประเทศ ทั้งหมดทั้งสิ้นเหล่านี้ นับเป็นนักท่องเที่ยวจำนวนมหาศาลทีเดียว ที่นำเงินตรา ต่างประเทศมาให้แก่ประเทศเจ้าบ้านนานกว่านักท่องเที่ยวประเภทอื่นใดทั้งสิ้น

8. การท่องเที่ยวเพื่อเพศรส (sex tour) แต่ไหนแต่ไรมาการท่องเที่ยวไปไหน ๆ เพื่อหา ความเพลิดเพลินทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง การท่องเที่ยวไปไหนต่อไหนของนักท่องเที่ยวชาย โดยมี เจตนาชมย์แฝงอยู่ ในอันที่จะหาความเพลิดเพลินเชิงเพศสมิมาช้านานแล้ว นักมานุษยวิทยา สันนิษฐานว่า กิจกรรมโสเภณีมีมาพร้อม ๆ กับอารยธรรมของคน และเกิดขึ้นในชุมชนที่มี คนเดินทางผ่าน สาเหตุที่มีโสเภณีหากินอยู่ตามเมืองที่คนเดินทางผ่าน เพราะคนเดินทางไม่ได้ เอาภรรยา มา และเกิดความออดอยากทางเพศขึ้น ก็เป็นช่องทางที่จะมีผู้คิดเอาหญิงสาวมาบำเรอ เพื่อเป็นรายได้ แต่การท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นกิจกรรมที่ภาครัฐไม่สนับสนุนอย่างยิ่ง

ภาควิชาภูมิสถาปัตย์กรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า การท่องเที่ยววันนี้ เป็นความต้องการอย่างหนึ่งของคนที่เกิดขึ้น เมื่อมีความพร้อมทั้งทางด้าน ร่างกายและทางจิตใจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กันดังนี้

1. ความอยากรู้อยากเห็นในด้านต่าง ๆ เป็นการท่องเที่ยว เพื่อได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างไป ด้านการเมือง ด้านสมาคมและบุคคล ด้านลักษณะพิเศษของ ธรรมชาติ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การได้รับรู้เรื่องราวที่ต่างไปจากที่เคยรับรู้

2. การพักผ่อนหย่อนใจเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากภาระกิจประจำวัน ได้แก่ การเล่น กีฬาประเภทต่าง ๆ การเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งบริเวณที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ งาน ศิลปะและการดนตรี หรือความบันเทิงอย่างอื่น ๆ ซึ่งอาจรวมการท่องเที่ยวตามสวนสนุก สวนสัตว์ บาร์ ในดัลลัส การจับจ่ายซื้อของไว้ด้วย เป็นต้น

3. ความสนใจทางด้านศาสนาและไสยศาสตร์ ได้แก่ การจาริกแสวงบุญ การนมัสการ ศาสนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือศาสนา การประชุมรวมกลุ่ม รวมทั้งกิจกรรมทาง ศาสนา

4. อาชีพและธุรกิจ ได้แก่ การเดินทางเพื่อสำรวจค้นคว้า การประชุมสัมมนา การดูงาน การศึกษาเปรียบเสมือนการทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้

5. อื่น ๆ ได้แก่ การเยี่ยมชมเยือนญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ซึ่งการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์นี้ มักจะเกิดขึ้นในช่วงวันหยุด วันเทศกาลต่าง ๆ และเป็นการพบปะเพื่อรวมกลุ่มกัน หรือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

การบริการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว เป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว บริการท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว แต่ละตัวมีองค์ประกอบย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน

ด้านบริการเป็นอุปทานประเภทหนึ่งของนักท่องเที่ยว ที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบาย ที่มุ่งเน้นสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ บางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจ การบริการท่องเที่ยวที่สำคัญของการท่องเที่ยว ได้แก่

1. การพัฒนาบุคลากร เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผู้ให้บริการรับจ้าง ชาวชน เพื่อปลูกฝัง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
2. การพัฒนาความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร การจัดทำป้าย ชี้ทาง ป้ายแนะนำ ป้ายห้าม ป้ายเตือน และป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมให้มีศูนย์หรือร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง สินค้าหัตถกรรม สิ่งของที่ระลึก ปรับปรุงการ บริการเส้นทางที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว
3. การส่งเสริมและยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ เช่น ส่งเสริมสินค้าหัตถกรรม ทั้งรูปแบบการบรรจุภัณฑ์
4. ความปลอดภัยและให้ความคุ้มครองแก่นักท่องเที่ยว

กฎหมายและนโยบายแผนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนี้ มีสาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงและแตกต่าง ไปจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีอยู่หลายมาตรา

มาตรา 79 หมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งถือเป็นมาตรการหลักของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดไว้ว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และ

ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน” ซึ่งเป็นแนวทางให้รัฐจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติ การควบคุมและกำจัดมลพิษ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 5 ฝ่าย คือ รัฐ ชุมชนท้องถิ่น องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และปัจเจกชน

มาตรา 46 เสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นว่า บุคคลซึ่งร่วมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม บ่อน้ำมันสิทธิอนุรักษ์ หรือพื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากนั้น มาตรา 289 และมาตรา 290 กำหนดบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติไว้อย่างชัดเจนด้วยเช่นกัน

นโยบายรัฐบาล

ด้านการบริการและการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว คือ หนทางสำคัญของการนำรายได้กระแสเงินสดเข้าสู่ประเทศ ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานของการบริการ เพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการให้บริการและการท่องเที่ยว และการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการและการท่องเที่ยวดังนี้

1. ด้านการพัฒนาภาคบริการ

1.1 ปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยพื้นฐานอันจำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพ และส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการไทย ทั้งด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากรภาคบริการ การพัฒนารูปแบบการให้บริการ และการพัฒนาเทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐาน

1.2 จัดให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนายุทธศาสตร์ เพื่อให้มีการใช้ศักยภาพภาคบริการอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นแหล่งสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศ และรายได้ท้องถิ่น อาทิ การท่องเที่ยว การศึกษา การรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การกีฬา และนันทนาการ

1.3 เร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการ ให้มีความรู้และทักษะ ทั้งด้านภาษามาตรฐานการบริการ และการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของความตกลงระหว่างประเทศด้านการค้าบริการ

2. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

2.1 เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาค ทั้งด้านการตลาด การขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมถึงการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว

2.2 บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และธุรกิจชุมชน พัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว และยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุม การสัมมนา และการแสดงสินค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2.3 เร่งพัฒนา บูรณะ ฟื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมืองและนอกเมือง เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจับจ่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยจะส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยว และวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างค่อเนื่อง

2.4 เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

2.5 เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

3. อนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยว ให้เกื้อหนุนต่อคุณภาพชีวิตและเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

3.1 ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม โบราณคดี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญต่อการพิจารณาสมรรถนะในการรองรับของระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนป้องกันมิให้วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ให้หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดแนวทางบริหารจัดการที่เหมาะสมกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว กำหนดเขตอนุรักษ์และเขตพัฒนาสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรม ให้ชัดเจน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนด และควบคุมการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และสามารถจัดเก็บรายได้ เพื่อใช้ในการฟื้นฟูอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น

3.2 ใช้ผังเมืองเป็นกลไกประสานการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ให้เกิดความน่าอยู่และ
ยั่งยืน โดยนำผังเมืองทุกระดับเป็นกรอบ ในการจัดทำแผนการลงทุนด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ
ให้ความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ควบคุมการตั้งโรงงาน
อุตสาหกรรม และกิจกรรมการผลิตที่ก่อมลพิษ หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพอย่างเข้มงวด โดยให้
อยู่ในเขตการใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม และให้มีการจัดการของเสีย และมลพิษอย่างเป็นระบบ
ตลอดจนใช้มาตรการทางภาษีและกฎหมายผังเมือง ควบคุมให้มีการปฏิบัติตามผังเมืองอย่างเคร่งครัด

3.3 อนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่เป็น
เอกลักษณ์ของสังคมไทย โดยสร้างค่านิยมให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของ
ท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบทอดวิถีชีวิตของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2540 – 2546

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบาย ในช่วงปี 2540 – 2546 ไว้เป็น
กรอบการดำเนินงานในแต่ละปี นโยบายดังกล่าวได้รับการอนุมัติในภาพรวม โดยคณะกรรมการการ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแล้ว ดังนี้

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยว ควบคู่กับสิ่งแวดล้อม
โดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของ
นักท่องเที่ยวในระยะยาว และคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ และมรดกของชาติสืบไป
2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามา
บทบาทในการร่วมกันแก้ไขปัญหาทางการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการ
ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
3. สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยการให้บริการ อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ให้สอดคล้อง
กับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสารด้วยโครงข่าย
คอมพิวเตอร์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ
4. ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการตลาด
ท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาระบบเครือข่ายการคมนาคมขนส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวก เกี่ยวกับการ
บริการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประเทศไทย ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้
5. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่ดี มีความรัก ความหวงแหน และ
ช่วยทำนุบำรุงทรัพยากรมรดกทางการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความโอบอ้อมอารี ให้การ
ต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจไมตรีอันดีงามสืบไป

171169

๖
352.14
๕๒74๒
๑

6. ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ให้มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ เพื่อรองรับนโยบายการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรชาวไทยมีงานทำ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

7. กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับความคุ้มครอง ตาม พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2535 รวมทั้งผลักดันให้มีการกวดขันมาตรฐานต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครอง รักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

8. ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทั่วไป มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งเสริมต่อการพัฒนา

9. ส่งเสริม ชักชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น พักอยู่นานวัน ใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น และเดินทางกระจายไปทั่วภูมิภาค โดยคำนึงถึงขีดความสามารถ หรือ ข้อจำกัดในการรองรับได้ ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

10. สร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยว และใช้จ่ายใช้สอยภายในประเทศ กระจายไปทั่วภูมิภาคตลอดปี เพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น และเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจโดยรวมประเทศต่อไป

11. พิจารณาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวทำที่จำเป็นและเหมาะสม ในลักษณะของการลงทุน ร่วมทุน หรือให้การส่งเสริมสนับสนุน เพื่อประโยชน์โดยรวมของชาติและองค์กร

แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งได้เสนอนโยบายและเป้าหมาย ตลอดจนกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่เป็นกรอบที่สำคัญ หนึ่งในกรอกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อรักษาระบบนิเวศ (ในแผนแม่บทเรียก ecotourism ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) แผนแม่บทดังกล่าวสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. นโยบายระดับประเทศที่จำเป็นต้องมีความเห็นร่วมกัน เพื่อให้แผนบรรลุเป้าหมายโดยมีความสำคัญตามลำดับ ดังนี้

1.1 การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนในทุกจังหวัดท่องเที่ยวหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพฯ เพื่อแก้ไขปัญหาจราจร

1.2 การควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและลดมลภาวะ โดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ปรับปรุงภูมิทัศน์ และควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

1.3 การขยายกำลังรองรับของสาธารณูปโภคเพิ่มเติม จากความต้องการเดิมของท้องถิ่น โดยเฉพาะการกำจัดขยะและน้ำเสีย เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยว

1.4 ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรท่องเที่ยว และรับประโยชน์จากกิจกรรมบริการและกิจกรรมที่ต่อเนื่อง

1.5 การใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์กฎหมาย และสังคม เข้าควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ เพื่อรักษาสภาพทรัพยากรท่องเที่ยวไทยให้ยั่งยืน

1.6 การยกเลิกการผูกขาดในบริการ และการคมนาคมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สนับสนุนให้มีการแข่งขันและการรักษาคุณภาพการให้บริการ

2. เป้าหมายระยะยาว ปี พ.ศ. 2555

ให้การท่องเที่ยวไทยมีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากล (world class) ทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการและการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างสมบูรณ์ โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่จะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว มาตรฐานสากลก็คือ นักท่องเที่ยวไทยเพราะมีจำนวนมากว่านักท่องเที่ยวต่างชาติ การเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วของแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากต้องรองรับนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ภารกิจสำคัญก็คือ การรักษามรดกแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ไว้ให้ยั่งยืน สามารถให้ไทยดำรงตำแหน่งเป็นประเทศที่สวยงาม นำท่องเที่ยวอยู่ได้ตลอดไป

3. เป้าหมายระยะสั้น ปี พ.ศ. 2541 – 2546 “เที่ยวไทย...รักไทย”

ให้พัฒนาการท่องเที่ยวไทยไปในทิศทางที่ช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ของแผน 6 ปี ดังนี้

- 3.1 ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการรักษามรดกด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของชาติ
- 3.2 ให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นสวัสดิการแก่ประชาชนคนไทย
- 3.3 ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ และลดภาระต่อสิ่งแวดล้อม
- 3.4 ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการกระจายรายได้ และอาชีพแก่ประชาชนในชนบทอย่างทั่วถึง
- 3.5 ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการให้การศึกษาแก่เยาวชน และประชาชน
- 3.6 ให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยได้มาตรฐานสากล

3.7 ให้การท่องเที่ยวไทยเป็นวิธีการที่ช่วยแสวงหาเงินตราต่างประเทศ และให้การท่องเที่ยวไทยสามารถรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

4. กลยุทธ์การจัดการมีทั้งสิ้น 9 กลยุทธ์ คือ

- 4.1 กลยุทธ์การบริหารแผนแม่บท
- 4.2 กลยุทธ์ไทยเที่ยวไทย
- 4.3 กลยุทธ์ฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวไทย
- 4.4 กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 4.5 กลยุทธ์การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา
- 4.6 กลยุทธ์การส่งเสริมให้ไทยมีบทบาทนำด้านการท่องเที่ยวในอิน โดจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- 4.7 กลยุทธ์พัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้มีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากล
- 4.8 กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวข้ามและขยายจำนวนวันท่องเที่ยว
- 4.9 กลยุทธ์การส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการจัดนิทรรศการศูนย์ประชุมและ
ช้อปปิ้งนานาชาติ

5. กลยุทธ์ฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของไทย

- 5.1 ประกาศให้ หมู่เกาะอ่างทอง ตะรุเตา สิมิถัน และแหล่งท่องเที่ยวที่ ปราระบาง
อื่น ๆ เป็นเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม
- 5.2 ศึกษาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทดแทนแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น
- 5.3 จัดตั้งระบบติดตามสภาพทรัพยากรท่องเที่ยว ที่ ททท. ได้ริเริ่มไว้แล้วให้สมบูรณ์
- 5.4 ขยายกำลังรองรับของสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก ให้ทันกับ
จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น
- 5.5 สนับสนุนให้ท้องถิ่นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตน โดยมีการคำนึงถึงการรักษา
คุณภาพสิ่งแวดล้อม การบำรุงรักษาสภาพทรัพยากรและการคืนทุน
- 5.6 ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่น ให้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิสถาปัตยกรรม การวางแผน
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความกลมกลืนกับภูมิทัศน์ และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น
- 5.7 พัฒนาแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ และสวนสาธารณะในเมืองและใกล้เมือง โดย
เฉพาะอย่างยิ่งเขตที่มีชุมชนแออัด เพื่อลดแรงกดดันของประชากรต่อแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
- 5.8 สนับสนุนให้หน่วยราชการ และเอกชนพัฒนาพื้นที่ของตน ซึ่งไม่อยู่ในเขต
อนุรักษ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสาธารณะได้

5.9 ใช้งบประมาณฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อช่วยพิทักษ์มรดกไทย ประเภทย่านประวัติศาสตร์ (nation historical districts) อนุสรณ์สถาน (monuments) และอาคารสถาปัตยกรรมแห่งชาติ (nation historical buildings)

5.10 สำรวจเส้นทางลำคลองที่สามารถใช้ในการท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพฯ และจังหวัดปริมณฑล พัฒนาการท่องเที่ยวในลำคลอง (Khlung tourism)

5.11 จัดทำผังเมืองเฉพาะสำหรับเมืองท่องเที่ยวหลัก โดยเฉพาะเมืองที่มีสถานที่ประวัติศาสตร์ปะปนในตัวเมือง เพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะไว้ใช้ในกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ และการท่องเที่ยวเพื่อการเสริมสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

5.12 ทดลองประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมเข้าข่ายวิกฤติ

5.13 จัดประกวดแหล่งท่องเที่ยวและจังหวัดท่องเที่ยวดีเด่น ในด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์รายประเภท ทั้งสำหรับภาครัฐและเอกชน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542, 4-91 – 4-93)

6. กลยุทธ์การพัฒนการท่องเที่ยว ปี 2540 – 2546

จากนโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนการท่องเที่ยวได้ดังนี้

6.1 ผลักดันให้มีการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และเหมาะสม โดยร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน พิจารณาและหาแนวทางร่วมกัน

6.2 รมรงค์และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน โดยเฉพาะในท้องถิ่น เข้าใจ และเห็นความสำคัญในเรื่องของการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนให้อยู่ในสภาพที่ดี ตลอดจนสามารถให้ข้อมูล ข่าวสาร การบริการ และความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนท้องถิ่นของตนได้

6.3 กำหนดคชทลงโทษแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบ หรือสร้างความเสื่อมโทรมให้แก่แหล่งท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

6.4 เน้นการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ให้มากขึ้น โดยให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ทุกคน

6.5 รมรงค์โครงการรักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลัก โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.6 ประสานงานประชุม ปรึกษาหารือ ตั้งคณะทำงานร่วม ททท.ทั้งในระดับนโยบาย และปฏิบัติ กับหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อวางแผนพัฒนการท่องเที่ยว และแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม

6.7 ศึกษาและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ และระบบติดตามสถานะสิ่งแวดล้อม และมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศ

6.8 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชน จัดตั้งสถาบัน หรือจัดฝึกอบรมเพิ่ม ประสิทธิภาพ และคุณภาพแก่บุคลากรในด้านการบริการ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งประเทศไทย, 2542, หน้า 4-90 – 4-91)

แนวความคิดเกี่ยวกับ SWOT analysis

การวิเคราะห์ SWOT หมายถึง การวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อน ของสภาพแวดล้อม ภายในองค์กร และโอกาสและอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายในองค์กร และโอกาสและอุปสรรค ของสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร การวิเคราะห์ SWOT จะช่วยให้ผู้บริหารพัฒนา แผนกลยุทธ์ ขององค์กรขึ้นมาบนรากฐานข้อมูลที่รวบรวมได้จากการวิเคราะห์ SWOT องค์กรสามารถบรรลุ ความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ได้ โดยใช้ประโยชน์จุดแข็ง และโอกาสให้มากที่สุด และลดจุดอ่อนและ อุปสรรคให้น้อยที่สุด

ภายหลังจากการวิเคราะห์ SWOT เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารสามารถประเมินฐานที่เป็น อยู่ขององค์กรพวกเขาได้ ผู้บริหารสามารถเปรียบเทียบระหว่างโอกาส และอุปสรรคภายนอก และ จุดอ่อนภายในองค์กรได้

จุดแข็ง (strength)

จุดแข็ง คือ สภาวะภายในขององค์กร ที่เป็นข้อได้เปรียบเหนือคู่แข่ง จุดแข็งของ องค์กรจะเป็นความสามารถหรือทรัพยากรพิเศษ ที่ทำให้องค์กรมีความได้เปรียบทางการแข่งขัน ภายใตตลาด การมีวัตถุดิบที่มีคุณภาพสูง ความสัมพันธ์ทางการเงินที่ดี ภาพพจน์ที่เข้มแข็ง การเป็น เจ้าของสิทธิบัตร ช่องทางการจัดจำหน่ายที่กว้างขวาง หรือผู้บริหารที่มีความสามารถสูง ล้วนแต่เป็น จุดแข็งที่องค์กรอาจจะเหนือกว่าคู่แข่ง

จุดอ่อน (weakness)

จุดอ่อน คือ สภาวะภายในขององค์กรที่เป็นข้อเสียเปรียบแก่คู่แข่ง จุดอ่อนขององค์กร อาจจะเป็นการขาดทักษะหรือทรัพยากรที่จำเป็น ภาพพจน์ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ดี การขยายลูกหนี้มากเกินไป เครื่องจักรที่ล้าสมัย ทำเลที่ตั้งของโรงงานไม่ดี หรือผู้บริหารมีความสามารถเชิงกลยุทธ์ ไม่เพียงพอ ล้วนแต่เป็นจุดอ่อนขององค์กร

โอกาส (opportunity)

โอกาส คือ สภาวะภายนอกองค์กรที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานขององค์กรในขณะนี้ หรือในอนาคต สภาวะที่เอื้ออำนวยอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของกฎหมาย ที่ทำให้องค์กรมีความ ได้เปรียบทางการแข่งขัน จำนวนลูกค้าเพิ่มสูงขึ้น การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อ องค์กรและอื่น เราควรพิจารณาโอกาส ไม่เพียงแต่ในปัจจุบันเท่านั้น โอกาสระยะยาวที่กระทบ ต่อองค์กรจะถูกพิจารณา (สมยศ นาวิกาน, 2533, หน้า 133-134)

อุปสรรค (threat)

อุปสรรค คือ สภาวะภายนอกองค์กรที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน หรือเป็นอุปสรรค ต่อการดำเนินงานขององค์กรในปัจจุบันหรือในอนาคต

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการศึกษา 2 แบบ คือ

1. การศึกษาข้อมูลเอกสาร (documentary research) เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 นโยบายรัฐบาล (พตท.คร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี)
- 1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549)
- 1.3 แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย
- 1.4 นโยบายการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 1.5 กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยว ปี พ.ศ.2540 – 2546
- 1.6 ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลพบุรี
- 1.7 แผนพัฒนาเทศบาลประจำปี 2545
- 1.8 แนวคิดทฤษฎีในการพัฒนา
- 1.9 แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

2. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in – depth interview) การเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ได้แก่

2.1 นายประเวศ พุ่มพวง	พุ่มพวง	นายกเทศมนตรีเมืองลพบุรี
2.2 นายสุกิจ อานูภาพ	อานูภาพ	ปลัดเทศบาลเมืองลพบุรี
2.3 นางมานิตา เชื้อนขันซ์	เชื้อนขันซ์	ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
สมเด็จพระนารายณ์
2.4 นายสุรัชย์ ศรีพลอย	ศรีพลอย	ผู้ช่วยผู้อำนวยการการท่องเที่ยว -
แห่งประเทศไทยภาคกลาง เขต 7
2.5 นายอนุสรณ์ อัสวสงคราม	อัสวสงคราม	อดีตเทศมนตรีเมืองลพบุรีและ
ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร
และ โรงแรม ในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่บุคคลที่มีหน้าที่

1.1 บุคคลที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาการส่งเสริม สนับสนุน การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองลพบุรี

1.2 บุคคลที่ได้รับผลจากการพัฒนา การส่งเสริม สนับสนุน การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองลพบุรี

2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเป็นตัวแทนของประชากร มีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องที่ทำการศึกษาเป็นอย่างดี สามารถให้ข้อมูล ประเด็นต่าง ๆ ได้ชัดเจน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in - depth interview) จำนวน 5 คน

ระยะเวลาการเก็บข้อมูล

กิจกรรม	กำหนดเวลาปฏิบัติงาน
1. เขียนเค้าโครงการศึกษา	1 – 20 ธ.ค.45
2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง	21 ธ.ค.45 – 15 ม.ค.46
3. สร้างทดสอบ ปรับปรุง เครื่องมือ	16 – 30 ม.ค.46
4. เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์)	31 ม.ค. – 15 ก.พ.46
5. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล	16 ก.พ. – 5 มี.ค.46
6. เขียนรายงาน	6 – 20 มี.ค.46
7. จัดพิมพ์รูปเล่ม	21 – 30 มี.ค.46
8. เสนอผลรายงานการศึกษา	5 เม.ย.46

พื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองลพบุรี อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

เครื่องมือในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้แบบสัมภาษณ์แบบเป็นมาตรฐาน โดยมีการตั้งคำถามไว้ล่วงหน้า ซึ่งกำหนดตามประเด็นที่จะทำการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร ได้แก่ ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลของแผนพัฒนาการท้องถิ่น ระดับต่าง ๆ

ส่วนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในสนาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และนำมาจัดกระทำข้อมูล โดยสามารถแยกได้ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งบันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความ โดยสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดในขอบเขตของเนื้อหา
2. นำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกมาสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตของเนื้อหา
3. นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 – 2 มาวิเคราะห์ตามขอบเขตของเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล จะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ นำมาแยกประเภท และจัดหมวดหมู่ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เนื้อหา และอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาบทบาทและศักยภาพ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดลพบุรี (ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองลพบุรี) ผู้ศึกษาได้ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 ท่าน โดยนำเสนอผลการศึกษาดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ความสอดคล้องของแผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี กับนโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาแม่บท การพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลพบุรี

ตอนที่ 2 วิเคราะห์บทบาทและศักยภาพของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ความสอดคล้องของแผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรีกับนโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนแม่บท การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลพบุรี

1. นโยบายรัฐบาล (พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาวันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544)

1.1 ด้านการบริการและการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว คือ หนทางสำคัญของการนำรายได้กระแสเงินสดเข้าสู่ประเทศ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานของการบริการ เพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการให้บริการและการท่องเที่ยว และการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการและการท่องเที่ยว ดังนี้

1.2 ด้านการพัฒนาภาคบริการ

1.2.1 ปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน อันจำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพ และส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการไทย ทั้งด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากร ภาคบริการ การพัฒนารูปแบบการให้บริการ และการพัฒนาเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน

1.2.2 จัดให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพัฒนายุทธศาสตร์ เพื่อให้มีการใช้ศักยภาพภาคบริการอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นแหล่งสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศ และรายได้ท้องถิ่น อาทิ การท่องเที่ยว การศึกษา การรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การกีฬา และนันทนาการ

1.2.3 เร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการให้มีความรู้และทักษะ ทั้งด้านภาษา มาตรฐานการบริการ และการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของความตกลงระหว่างประเทศด้านการค้าบริการ

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549)

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อเพิ่มการจ้างงาน และกระจายรายได้สู่ชุมชน โดย

2.1 พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศ โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงกลุ่มพื้นที่ พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนา กิจกรรม การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ที่สอดคล้องกับศักยภาพเชิงวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกวิธี การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา สวนสุขภาพ และสวนสนุก

2.2 ปรับปรุงคุณภาพด้านการบริการ และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ได้มาตรฐานและเพียงพอ โดยให้ความสำคัญต่อการเพิ่ม และกวาดขันมาตรฐานด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาการหลอกลวงเอาัดเอาเปรียบ นักท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านการเข้าออกประเทศ การเดินทางในประเทศ การให้บริการข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย รวมทั้งพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้มี คุณภาพ และปริมาณสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละประเภท

2.3 ส่งเสริมบทบาทชุมชนและองค์กรชุมชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การบำรุงรักษา และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว โดยธรรมาภิบาลสร้างจิตสำนึกและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้องแก่ชุมชนและท้องถิ่น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมพื้นฐาน และบริการในท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงกับธุรกิจการท่องเที่ยว

2.4 ให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมาย นักท่องเที่ยวที่มีระยะพักนาน และนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจากต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุม การจัดนิทรรศการนานาชาติ

การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล เพื่อเพิ่มสัดส่วนของรายได้ต่อนักท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยให้มีระบบบริหารจัดการเฉพาะขึ้นมารับผิดชอบ รวมทั้งให้มีศูนย์ประชุม และศูนย์แสดงสินค้านานาชาติในเมืองหลักที่มีศักยภาพขึ้นมารองรับ

2.5 ประชาสัมพันธ์และสร้างจิตสำนึกการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ เพื่อส่งเสริมให้คนไทยเที่ยวเมืองไทยมากขึ้น และเร่งรัดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว ไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ได้รับการพัฒนา ให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ เพื่อการสร้างงานและกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น

3. นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย กำหนดไว้ดังนี้

3.1 พัฒนาระบบขนส่งมวลชนในทุกจังหวัดท่องเที่ยวหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรุงเทพฯ เพื่อแก้ไขปัญหาจราจร

3.2 การควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและลคมลภาวะ โดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ปรับปรุงภูมิทัศน์ และควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

3.3 การขยายกำลังรองรับของสาธารณูปโภคเพิ่มเติมจากความต้องการเดิมของท้องถิ่น โดยเฉพาะการกำจัดขยะและน้ำเน่าเสีย เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยว

3.4 ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรท่องเที่ยว และได้รับประโยชน์จากกิจกรรมบริการ และกิจกรรมที่ต่อเนื่อง

3.5 การใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ กฎหมาย และสังคม เข้าควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ เพื่อรักษาสภาพทรัพยากรท่องเที่ยวไทยให้ยั่งยืน

3.6 การยกเลิกการผูกขาดในบริการ และการคมนาคม ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สนับสนุนให้มีการแข่งขัน และการรักษาคุณภาพการให้บริการ

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลพบุรีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวกำหนดภารกิจหลักไว้ 2 ประการ คือ

4.1 พัฒนาการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และในประเทศ ให้เป็นระบบ Package Tour ในลักษณะการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

4.2 จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและจำหน่ายหัตถกรรมอุตสาหกรรม เพื่อเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาหัตถกรรมพื้นฐาน ในด้านการผลิตและการตลาด ให้อยู่ในรูปของธุรกิจและอุตสาหกรรม เพื่อส่งเสริมและดึงดูดตลาดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

5. แผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี ประจำปี พ.ศ. 2545 แบ่งเป็น 5 สาขาการพัฒนา ดังนี้

- 5.1 สาขาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
- 5.2 สาขาการพัฒนาเศรษฐกิจ
- 5.3 สาขาการพัฒนาสังคม
- 5.4 สาขาพัฒนาการเมือง การบริหาร
- 5.5 สาขาพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

เทศบาลเมืองลพบุรี ได้ดำเนินการพัฒนาตามแผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี ประจำปี 2545 จำนวน 117 โครงการ งบประมาณ 40.75 ล้านบาท จากการวิเคราะห์และพิจารณาโครงการดังกล่าวทั้งหมด มีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และสอดคล้องกับนโยบายและแผนต่าง ๆ ข้างต้น (ตามข้อ 1.1 – 1.4) โดยแยกพิจารณาตามสาขาการพัฒนาได้ดังนี้

1. สาขาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน จำนวน 12 โครงการ รวมงบประมาณ 29,880,000 บาท ได้แก่

- 1.1 โครงการปรับปรุงผิวจราจรซอยโกษาเหล็ก
 - 1.2 โครงการปรับปรุงผิวจราจรซอยหมู่บ้านครู
 - 1.3 โครงการปรับปรุงผิวจราจรถนนสรายุรมย์
 - 1.4 ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์วงเวียนเทพสตรี
 - 1.5 ก่อสร้างท่อส่งน้ำจากคลองอนุศาสนันท์ถึงวงเวียนศรีสุริโยทัย
 - 1.6 ก่อสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณะประ โยชน์ในชุมชน
 - 1.7 ติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะในงานรัฐพิธีสำคัญต่าง ๆ
 - 1.8 ปรับปรุงสวนสาธารณะและส่วนหย่อม
 - 1.9 ปรับปรุงท่อเมนรองหน้าอาคารถนนราชดำเนินทั้ง 2 ฝั่งถนน
 - 1.10 ปรับปรุงท่อเมนรองหน้าอาคารถนนพระยาจำกัศ
 - 1.11 ปรับปรุงท่อเมนรองหน้าอาคารถนนหน้าพระภาพ
 - 1.12 ปรับปรุงท่อเมนรองหน้าอาคารบริเวณถนนปรางค์สามยอดทั้ง 2 ฝั่ง
2. สาขาการพัฒนาเศรษฐกิจ จำนวน 2 โครงการ งบประมาณ 90,000 บาท ได้แก่
- 2.1 โครงการส่งเสริมอาชีพพระยะสันให้แก่ประชาชนผู้สนใจ
 - 2.2 โครงการจัดลานค้าชุมชน

3. สาขาการพัฒนาสังคม จำนวน 7 โครงการ งบประมาณ 3,035,000 บาท ได้แก่

- 3.1 จัดงานประเพณีลอยกระทง
- 3.2 จัดงานประเพณีสงกรานต์
- 3.3 จัดงานวันขึ้นปีใหม่
- 3.4 จัดงานวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- 3.5 สนับสนุนการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์
- 3.6 งานราตรีวังนารายณ์
- 3.7 งานแสดงแสง เสียง เรื่อง นารายณ์เวศน์นิมิตร

4. สาขาการพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 4 โครงการ งบประมาณ 210,000 บาท

4.1 อบรมสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนนักศึกษา รู้จักการคิดแยกขยะมูลฝอย และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง

4.2 ประกวดคนงานรักษาความสะอาดดีเด่น

4.3 อนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมเมืองในวันสำคัญต่าง ๆ

4.4 จัดกิจกรรมเยาวชนสัมพันธ์เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

รวมทั้ง 4 สาขา 21 โครงการ คิดเป็น 17.95% ของจำนวนโครงการทั้งหมด รวม งบประมาณ 33,215,000 บาท คิดเป็น 81.51% ของจำนวนงบประมาณทั้งหมด

จากการวิเคราะห์และพิจารณาการดำเนินการโครงการต่าง ๆ ของเทศบาลเมืองลพบุรี

ผลการศึกษาพบว่า

1. เทศบาลเมืองลพบุรี มีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี เป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการใช้งบประมาณในการดำเนินงานสนับสนุนการท่องเที่ยว เป็นจำนวนถึง 81.51% (33,215,000 บาท) ของงบประมาณที่ใช้ในการลงทุน 40,750,000 บาท ไม่รวม งบประมาณรายจ่ายประจำ

2. การดำเนินการของเทศบาลเมืองลพบุรี ด้านการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการท่องเที่ยว มีความสอดคล้อง สนับสนุน และปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาแม่บทการท่องเที่ยวของประเทศไทย ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลพบุรี จะเห็นได้จากการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพการบริการได้แก่

2.1 มีการบริหารการท่องเที่ยว โดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรม การท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดงานลอยกระทง

2.2 พัฒนา บุรณะ พื้นฟู แหล่งท่องเที่ยว

2.3 การควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และลดมลภาวะ ปรับปรุงภูมิทัศน์

2.4 มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ถนน น้ำประปา

2.5 มีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.6 พัฒนาการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และในประเทศ ให้เป็นระบบ package tour ในลักษณะท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

3. โครงการที่เทศบาลเมืองลพบุรี ควรดำเนินการเพิ่มเติม ได้แก่

3.1 เร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการ ให้มีความรู้ และทักษะ ทั้งด้านภาษา มาตรฐานการบริการ

3.2 เร่งพัฒนาบุรณะ พื้นฟู มรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม

3.3 สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว

3.4 เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ

3.5 โครงการสนับสนุน หรือจัดตั้งศูนย์ส่งเสริม และจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม

ตอนที่ 2 วิเคราะห์บทบาทและศักยภาพของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี โดยใช้หลัก SWOT analysis (ข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 5 ท่าน)

1. จุดแข็ง

1.1 บุคลากร

1.1.1 มีบุคลากรจำนวนมาก เทศบาลลพบุรีแบ่งการทำงานเป็น 8 ฝ่าย คือ สำนักงาน ปลัดเทศบาล กองวิชาการและแผนงาน กองประปา กองช่าง กองคลัง กองการศึกษา กองอนามัย และสิ่งแวดล้อม และฝ่ายสวัสดิการสังคม มีข้าราชการจำนวน 123 คน มีลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราวรวม 292 คน ซึ่งนับว่ามีบุคลากรเป็นจำนวนมาก เมื่อเทียบกับจำนวนพื้นที่

1.1.2 มีบุคลากรที่มีคุณภาพแลมีความรู้ โดยข้าราชการมีความรู้ระดับปริญญาตรี และสูงกว่า จำนวนประมาณ 86.1% ของข้าราชการทั้งหมด

1.1.3 มีความพร้อมในด้านการจัดการแสดงต่าง ๆ มาก เนื่องจากมีโรงเรียนเทศบาล คณะครูอาจารย์ผู้ฝึกสอน และนักเรียนผู้ทำการแสดงจำนวนมาก

1.2 งบประมาณ

1.2.1 เทศบาลเมืองลพบุรี มีงบประมาณในการบริหารงานเป็นจำนวนมาก ปีงบประมาณ พ.ศ.2545 มีงบประมาณทั้งสิ้นประมาณ 102 ล้านบาท

1.2.2 เทศบาลเมืองลพบุรี เป็นองค์กรท้องถิ่นที่สามารถบริหารจัดการงบประมาณด้วยตนเอง

1.3 แผนพัฒนาเทศบาล มีการจัดทำแผนที่เป็นระบบ มีคณะกรรมการจัดทำแผนประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย แบ่งการพัฒนาออกเป็น 5 สาขา มีอนุกรรมการสาขาเป็นผู้ช่วยเหลือคณะกรรมการจัดทำแผน ทำให้ได้แผนพัฒนาที่ถูกต้องตรงกับความต้องการ

1.4 มวลชน มีมวลชนจัดตั้งที่เข้มแข็ง คอยสนับสนุน ส่งเสริม การทำงานของเทศบาล หลายกลุ่ม เช่น อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ชุมชนต่าง ๆ

1.5 มีกฎหมายระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ รองรับการทำงาน ทำให้การบริหารงานมีความชัดเจน สะดวก

1.6 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการทำงาน ให้ความสำคัญ และให้ความสนใจเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

1.7 วัสดุอุปกรณ์ มีวัสดุครุภัณฑ์ และ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการทำงานอย่างพร้อมเพรียง เช่น ยานพาหนะ เครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย

1.8 มีความอิสระในการบริหารงานทำให้เกิดความคล่องตัว สะดวก รวดเร็ว

1.9 มีโครงสร้างสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน

1.10 มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดการแสดง แสง เสียง และ กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในสถานที่ท่องเที่ยว

1.11 เทศบาลมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี และต่อเนื่อง

1.12 เทศบาลมีการวางแผนงาน จัดทำโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. จุดอ่อน

2.1 บุคลากร

2.1.1 บุคลากรที่รับผิดชอบงานท่องเที่ยวโดยตรง ไม่มีงานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว จะอยู่ในความรับผิดชอบของงานประชาสัมพันธ์ กองวิชาการและแผนงาน งานประชาสัมพันธ์ มีเจ้าหน้าที่เพียงคนเดียว

2.1.2 ไม่มีบุคลากรที่ทำหน้าที่การท่องเที่ยวโดยตรง

2.1.3 บุคลากรขาดความรู้ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม ซึ่งเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดลพบุรีที่มีอยู่ จำนวนหลายแห่ง ภายในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี

2.1.4 บุคลากรขาดทัศนคติที่ดีต่อการบริการ

2.1.5 บุคลากรขาดการอบรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.1.6 บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว จะเห็นได้จากการจัดสรรงบประมาณ โดยเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก และไม่ให้ความสำคัญของการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ที่กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม

2.2 งบประมาณ

2.2.1 งบประมาณที่สนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับงบประมาณทั้งหมด

2.2.2 เทศบาลไม่ได้ดูแลโบราณสถานโดยตรง ไม่มีเงินรายได้จากการท่องเที่ยว ทำให้ไม่สามารถนำเงินมาช่วยพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

2.2.3 ขาดการประสานงานระหว่างเทศบาลกับหน่วยงานอื่น ๆ

2.2.4 การทำงานของเทศบาลคนละแนวทางกับกรมศิลปากร

3. โอกาส

3.1 แหล่งท่องเที่ยว

3.1.1 มีแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองลพบุรี

3.1.2 เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น ปราสาทสามยอด ศาลพระกาฬ พระนารายณ์ราชนิเวศน์

3.1.3 แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน มีความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชม

3.2 จังหวัดลพบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพของเมืองมีอยู่แล้ว เป็นเมืองที่มีความเจริญมาตั้งแต่สมัยพระนารายณ์มหาราช จนมาถึงสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

3.3 จังหวัดลพบุรีเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ที่มีความสำคัญในอดีต ทำให้มีแนวทางในการพัฒนาที่ชัดเจน

3.4 จังหวัดลพบุรีจัดอยู่ในเมืองที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยว ทำให้มีโอกาสดำเนินงานงบประมาณด้านการพัฒนา

3.5 จังหวัดลพบุรีมีผู้รู้และนักวิชาการที่มีความสามารถภายในจังหวัดมาก สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี

3.6 สถานที่ตั้งของจังหวัดลพบุรี ทำเลที่ตั้งมีความเหมาะสม ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศ ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 150 กิโลเมตร สามารถเดินทางได้สะดวกค่อนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชม

3.7 มีที่พักอาศัยเพียงพอที่จะสามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3.8 มีองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีส่วนร่วมให้การสนับสนุน และส่งเสริมการท่องเที่ยว ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองลพบุรี จำนวนหลายหน่วยงาน ทำให้สะดวกต่อการติดต่อประสานงาน และอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลางเขต 7 สำนักงานโบราณคดี และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดลพบุรี

4. ภัยคุกคาม, อุปสรรค

4.1 สภาวะทางเศรษฐกิจ วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง แหล่งบริการด้านโรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร ธุรกิจการค้าการลงทุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวลดลง ตามสภาพเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวย

4.2 นโยบายการลดอัตราค่าจ้างราชการ ตามนโยบายรัฐบาลให้มีการลดอัตราค่าจ้างของราชการ โดยตามแผนของคณะกรรมการ จะลดอัตราค่าจ้างข้าราชการลง 10% เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – พ.ศ.2544) และ 20% เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) ตามนโยบายนี้จะส่งผลกระทบต่อหน่วยราชการทุกหน่วย จะทำให้มีบุคลากรลดลงในขณะที่ปริมาณงานเพิ่มขึ้น

4.3 การขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลจะมีพื้นที่ไม่มากนัก แต่จะมีประชาชนอยู่หนาแน่น ดังนั้นการขยายตัวของประชากรเป็นอุปสรรคค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเขตเทศบาลเมืองลพบุรี ประชาชนจะบุกรุกเข้าไปในเขตโบราณสถานต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดลพบุรี ทำให้ยากต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

4.4 มีหลายหน่วยงานมีหน้าที่ในการดำเนินการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเขตจังหวัดลพบุรี

4.5 สถานที่ท่องเที่ยวหลักในเขตเทศบาล เช่น ปรากฏสามยอด วัดมหาธาตุ พระนารายณ์ราชนิเวศ ฯลฯ ไม่ได้อยู่ในความดูแลของเทศบาล

จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า เทศบาลเมืองลพบุรี มีบุคลากรและงบประมาณเป็นจำนวนมาก มีการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลที่เป็นระบบ มีความอิสระในการบริหารงาน บริหารงบประมาณ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ให้ความสนใจเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นพิเศษ แต่ในขณะเดียวกัน บุคลากรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ทางด้านการท่องเที่ยว และบุคลากรที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวโดยตรงไม่มี งบประมาณที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์มีน้อยมาก ทางด้านปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ที่เป็นส่วนส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี คือ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติ อยู่ในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี แต่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาล ทำให้เป็นปัญหา อุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี ของเทศบาลเมืองลพบุรี แนวทางแก้ไขที่สำคัญ คือ การส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น สำหรับปัญหาภายนอกที่เป็นอุปสรรค เห็นควรให้เทศบาลเมืองลพบุรีมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ดูแล พัฒนา ปรับปรุง สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ เช่น ปรากฏสามยอด ร่วมกับกรมศิลปากรได้

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดลพบุรี โดยศึกษาจากเอกสารสำคัญ 5 ส่วน คือ นโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัดลพบุรี แผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี ประจำปี พ.ศ.2545 โดยได้วิเคราะห์ความสอดคล้องของแผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี กับแผนที่ 4 ข้างต้น ตลอดจนวิเคราะห์บทบาท และศักยภาพของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี โดยใช้เทคนิค SWOT analysis และการสัมภาษณ์ ปรากฏผลดังนี้

1. วิเคราะห์ความสอดคล้อง นโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลพบุรี แผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี ประจำปี พ.ศ.2545 ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1.1 เทศบาลเมืองลพบุรีช่วยส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี เป็นอย่างมาก

1.2 การดำเนินการของเทศบาลเมืองลพบุรี ด้านการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการท่องเที่ยว มีความสอดคล้อง สนับสนุน และปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล

2. วิเคราะห์บทบาทและศักยภาพของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดลพบุรี โดยใช้เทคนิค SWOT analysis และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) 5 ท่าน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

2.1 จุดแข็ง ของเทศบาลเมืองลพบุรีที่สำคัญ ที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี คือ การมีบุคลากร และมีงบประมาณจำนวนมาก ตลอดจนมีอิสระในการบริหารงาน มีการจัดทำแผนพัฒนาที่เป็นระบบ มีความพร้อมทางด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ผู้นำมีวิสัยทัศน์กว้างไกล

2.2 จุดอ่อน ของเทศบาลเมืองลพบุรี ที่ทำให้ไม่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี คือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ และความเข้าใจในด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง

2.3 โอกาส ปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ จังหวัดลพบุรีเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ที่มีความสำคัญในอดีต เป็นเมืองที่มีศักยภาพการท่องเที่ยว ทำให้มีแนวทางในการพัฒนาที่ชัดเจน และมีโอกาสได้รับงบประมาณด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวสูง ตลอดจนมีองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชน ที่ให้การสนับสนุน และส่งเสริมการท่องเที่ยว ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองลพบุรี จำนวนหลายหน่วยงาน

2.4 อุปสรรค ปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี คือ สภาวะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ นโยบายการลดอัตราค่าจ้างข้าราชการ และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ไม่ได้อยู่ในความดูแลของเทศบาลเมืองลพบุรีโดยตรง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์เอกสารรวมทั้งสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 ท่าน ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาท และศักยภาพของเทศบาลเมืองลพบุรี ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการประสานงานในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างเทศบาล และหน่วยงานอื่น ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานที่ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวโดยตรง เช่น กรมศิลปากร

1.2 ควรให้เทศบาลเมืองลพบุรีมีส่วนรับผิดชอบดูแลสถานที่ท่องเที่ยว ที่อยู่ในความดูแลของหน่วยงานอื่น ที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองลพบุรีด้วย

1.3 ควรให้มีหน่วยงานระดับกองรับผิดชอบด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเทศบาล

1.4 ส่งเสริมพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ การจัดทำและจำหน่ายของที่ระลึก

1.5 ควรจัดให้มีการสร้างศูนย์สินค้าหัตถกรรม เพื่อเป็นศูนย์รวมในการจำหน่ายสินค้า

1.6 ส่งเสริมและสนับสนุนหรือจัดสร้างร้านอาหาร ร้านค้าขายของที่ระลึก สินค้าพื้นเมือง บริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว โดยให้มีการออกแบบการก่อสร้างให้สอดคล้องกับแหล่งโบราณสถานนั้น ๆ

1.7 ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสมาคมและชมรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องต้องกัน

1.8 ควรมีมาตรการที่ชัดเจน ในการดำเนินการเรื่องการบุกรุก และโบราณสถาน เช่น การบุกรุกวัดปิ่น สระมโนราห์ วัดสันเปาโล

1.9 พยายามลดการสร้างเมืองใหม่ หรือชุมชนในบริเวณที่ใกล้กับโบราณสถาน เพื่อเป็นการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมรอบโบราณสถาน

1.10 ให้การสนับสนุนประชาชนในเรื่องของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อทำผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว พร้อมทั้งจัดหาสถานที่ขายให้เหมาะสม

1.11 ให้การสนับสนุนในเรื่องของการรณรงค์การรักษาความสะอาด และการจัดระเบียบทางเท้าบริเวณโดยรอบของโบราณสถาน

1.12 ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว รักษาแหล่งท่องเที่ยว อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

1.13 ควรเพิ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัย และการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ในความรับผิดชอบของเทศบาล

1.14 ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้น

1.15 ควรให้มีการพัฒนาพื้นที่ในเขตชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

1.16 ควรมีการส่งเสริม สนับสนุน หรือจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา สร้างสุขภาพ และสวนสนุก

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 เทศบาลเมืองลพบุรีควรส่งเสริม และพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ เจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานท่องเที่ยวโดยตรง รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพนักงานบริการด้านต่าง ๆ เช่น พนักงานโรงแรม

2.2 ควรส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้เรื่องการพัฒนา การส่งเสริม การท่องเที่ยว

2.3 ส่งเสริมพัฒนาความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้ด้านศิลปกรรม ให้แก่เยาวชน ประชาชน

2.4 ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในทุกรูปแบบ เช่น จัดทำเอกสารการท่องเที่ยวที่เป็นปัจจุบัน ให้มีจำนวนมากพอ จัดทำแผนที่ขนาดใหญ่ แสดงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดลพบุรี

2.5 เทศบาลเมืองลพบุรีควรจัดให้มีผู้นำเที่ยว (มัคคุเทศก์) ที่มีความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี ประจำที่สำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี

2.6 สร้างทัศนคติที่ดีต่อการบริการให้แก่บุคลากรของหน่วยงาน

2.7 สนับสนุนงบประมาณด้านการประชาสัมพันธ์ ในด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

2.8 จัดให้มีการรณรงค์ สร้างจิตสำนึก และเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชน ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

กรมการปกครอง. (2546). *บันทึกนักปกครอง*. กรุงเทพฯ : พบตะวัน.

กองวิชาการและแผนงานเทศบาลเมืองลพบุรี. (2544). *แผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี ประจำปี พ.ศ.2545*. ลพบุรี : ม.ป.ท.

..... (2545). *แผนพัฒนาเทศบาลเมืองลพบุรี ประจำปี พ.ศ.2546*. ลพบุรี : ม.ป.ท.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2526). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. ม.ป.ท.

..... (2532). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. ม.ป.ท.

..... (2540). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. ม.ป.ท.

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี. (2544). *คำแถลงนโยบาย*. กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

ชวงษ์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ : พิจนเศศ.

สุทธิธิ์ ชูชาติ. (2538). *สภาพการท่องเที่ยว*. *จุลสารการท่องเที่ยว 14(4)*, หน้า 39-44.

บุญชอบ เพ็ญสมบูรณ์. (2538). *การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง*. ปทุมธานี : โรงเรียนนายอำเภอ วิทยาลัยการปกครอง.

ปก แก้วกาญจน์ และสมพร ชุมทอง. (2532). *ผลกระทบจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่ออาชีพและเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดสงขลา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

วรรณพร วณิชชานุกร. (2540). *นิเวศการท่องเที่ยว : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดทรศนศิลป์.

วรรณมา วงษ์วานิช. (2539). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิชัย เทียนน้อย. (2528). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). *การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ : กองบริการที่ปรึกษาศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

สมยศ นาวิการ. (2533). *การบริหารเพื่อความเป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงธน.

सानนท์ สุขศรี. (2532). *ศึกษาปัจจัยทางภูมิศาสตร์บางประการที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในจังหวัดสงขลา*. *ปริญญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร*.

- เสรี วังไพจิตร. (2533). จุดหักเหของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว : ชนวนให้เกิดนิเวศวิทยาทางการเมือง. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สันติ ชูคินทรา. (2530). บทบาทและศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคตะวันตก. จุลสารการท่องเที่ยว 6 (2), 25 – 30.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549. ม.ป.ท.
- สำนักงานจังหวัดลพบุรี. (2544). การพัฒนาการท่องเที่ยว. ลพบุรี.
- อุทัย หิรัญโค. (2523). การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาคผนวก

Burapha University

ภาคผนวก ก.

บทสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์ นายประเวศ พุ่มพวง นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองลพบุรี

จุดแข็งของเทศบาล

ผู้บริหารเป็นคนในท้องถิ่น ผมเป็นนายกฯ ที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามา ต้องปรารถนาให้จังหวัดลพบุรีเจริญ จึงให้ความสำคัญและให้ความสนใจในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ต่อมาก็เป็นงบประมาณ และบุคลากร เราพร้อมทุกอย่าง ถ้าให้เทศบาลได้ดูแลจะสามารถดูแลได้ดีกว่าแน่นอน เพราะระบบของการทำงานของกรมศิลปากร คือ ข้าราชการที่ย้ายไปย้ายมา การพัฒนาซ่อมไม่ต่อเนื่องแน่นอน

ผลงานของเทศบาลผมทำอย่างต่อเนื่อง ก่อนนั้น ททท. เป็นหลักในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ถึงแม้ตอนนี้จะทำได้แต่หานักท่องเที่ยวมาลงและขายทัวร์ เทศบาลจึงได้ร่วมจัด โครงการเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน ลพบุรีเป็น 1 ใน 3 จังหวัดที่จัด และช่วงนี้มีการแสดงเรื่องนารายณ์ราชินีเวศน์นิมิต โดยเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด โดยทำขึ้นเป็นปีที่ 2 จัดให้มีทุกวันเสาร์ที่ 2 ของทุกเดือน หรือตามที่ ททท. ขายตั๋วได้ ราคาคนละ 350 บาท ในการแสดงแต่ละครั้งเทศบาลใช้ทุนทั้งหมด 60,000 บาท

ผมเป็นคนคิดงานลอยกระทงเป็นคนแรก ก่อนนั้นมีการจัดงานข้างนอก เป็นลักษณะของงานวัด เราจะทำอย่างไรให้คนได้เห็น โบราณสถาน ก็เลยคิดถึงสระแก้ว เพราะมีน้ำและอ่าง และทั้งสระแก้วและโรงพยาบาลนรีทหารบกก็สร้างในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็เลยใช้ชื่อท่านจัดงานลอยกระทงย้อนยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพื่อระลึกถึงท่าน ทำมาปีนี้ เป็นปีที่ 9 แล้ว

โอกาส

จังหวัดลพบุรีเป็นจังหวัดเก่าสมัยทวารวดี จนมาถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เพราะฉะนั้นศักยภาพของเมืองเรานั้นมีอยู่แล้ว ต่อมาก็เป็นเรื่องโบราณสถาน โบราณวัตถุ ความสมบูรณ์ก็มีมากกว่าเมืองอื่นอยู่แล้ว ทั้งวัดวาอาราม วัฒนธรรม ประเพณี ดำนานพื้นบ้าน และข้อมูลประวัติศาสตร์ที่น่าชมและน่าศึกษา

อุปสรรค

ในส่วนของโบราณสถานนั้น เทศบาลได้ดูแลอยู่ สถานที่ท่องเที่ยวหลักในเขตเทศบาล เช่น ปรางค์สามยอด วัดมหาธาตุ พระนารายณ์ราชินีเวศน์ ฯลฯ ไม่ได้อยู่ในความดูแลของเทศบาล การดูแลนั้นต้องดูภาพรวมของการบริหาร ปัญหาของเทศบาลคือ กรมศิลปากรไม่ยอมให้เทศบาล

ได้ดูแล หากมีหญ้าขึ้นในบริเวณโบราณสถาน เรายังไม่สามารถจะถอนได้ เพราะอ้างว่าเราจะทำให้โบราณสถานเสียหาย ถ้าจะให้ดีควรให้ท้องถิ่นดูแล เพราะท้องถิ่นมีพร้อมทั้งคนและงบประมาณพร้อมที่จะบูรณะโบราณสถานได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ทุกวันนี้เทศบาลอยู่กันได้ ทำงานได้ภายในขอบเขตที่จำกัด ประเทศไทยยังไม่ให้การยอมรับตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้ง ทางเทศบาลจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

- อยากเห็นการยอมรับและบทบาทของเทศบาลให้มากขึ้น
- อยากทำในสิ่งที่เทศบาลพอทำได้ เพราะในตอนนี้ตัวเองไม่พอใจในการทำงานของ ททท. เพราะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต้องให้เทศบาลทำ เพราะปัญหาต้องให้คนในท้องถิ่นทำ และคิดเรื่องลำดับปัญหาในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นแผนปีหรือแผน 5 ปี
- อยากให้เทศบาลมีตำรวจหรือมีอำนาจในการจับกุมได้เหมือนกับเมืองพัทยา

บทสัมภาษณ์ของนายสุกิจ อานูภาพ ปลัดเทศบาลเมืองลพบุรี

บทบาทของเทศบาลในปัจจุบัน

โบราณสถานเป็นสมบัติของชาติ แต่กรมศิลปากรดูแลอยู่ ถึงแม้ว่าโบราณสถานจะอยู่ในเขตเทศบาล แต่อำนาจหน้าที่ไม่ได้อยู่กับเทศบาล ไม่สามารถดูแลจริง ๆ ได้ หลังจากที่เมื่อรัฐธรรมนูญในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2540 ในรัฐธรรมนูญ จะพูดถึงการอนุรักษ์โบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรม บอกว่าจะมีการกระจายอำนาจ ให้กับท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระจายอำนาจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นดูแล แต่ขั้นตอนของการกระจายอำนาจ ยังไม่ถึงท้องถิ่น เท่าที่มีการพูดคุยกันออกมาในบางจุด เช่น การทำความสะอาด การบำรุงรักษาทัศนียภาพรอบ ๆ เบื้องต้นเทศบาลไม่มีหน้าที่ดูแลโดยตรง ต้องมีการขออนุญาตเพราะเป็นงานเฉพาะ แต่องค์ประกอบของโบราณสถานตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ทางเทศบาลต้องพัฒนาการสุขภาพิบาล อาหาร งานประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ โบรชัวร์ ที่เทศบาลมีบทบาท เช่น โครงการถนนคนเดิน รดราง กิจกรรมเสริม มีส่วนทำให้การท่องเที่ยวดีขึ้น

จุดแข็งของเทศบาล

ศักยภาพของเมืองลพบุรี คือความพร้อมในหลายด้าน เช่น ในด้านการท่องเที่ยว มีความพร้อมที่สามารถผลัดออกไปได้เลย และการท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี เรามีความพร้อมในด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น ปรากฏสามยอด ศาลพระกาฬ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน นอกจากโบราณสถานแล้ว ลพบุรีมีความน่าสนใจในด้านความเจริญ ที่มีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ จนมาถึงปี 2480 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ดำริสร้างวงเวียนทั้งสามวงเวียน ท่านำรูปแบบของชาวตะวันตกมาทำการก่อสร้าง ทางเทศบาลได้ทำการปรับปรุงวงเวียนพระนารายณ์ โดยใช้งบประมาณท้องถิ่น ปี 2545 และกำลังปรับปรุงวงเวียนสระแก้ว ในปี 2546 จังหวัดลพบุรีเป็นจังหวัดที่มีทำเลที่ตั้งเหมาะสม ตั้งอยู่ตอนกลางของประเทศ สามารถเดินทางได้สะดวก

จุดอ่อนของเทศบาล

เทศบาลไม่มีเจ้าหน้าที่ที่จะรับผิดชอบโดยตรง ถ้าเป็นเทศบาลใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร หรือพัทยา เชียงใหม่ จะมีนักวิชาการการท่องเที่ยว ทางเทศบาลลพบุรีใช้เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์กองวิชาการ แต่ถ้ามีส่วนราชการใหม่ ก็จะมีการกำหนดตำแหน่งนี้ขึ้นมาโดยตรง

อุปสรรคของเทศบาล

1. โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนเป็นของกรมศิลปากร การที่เราจะเข้าไปดูแล บางทีเราเห็นว่าควรจะไปซ่อมแซมก็ทำไม่ได้ แต่ถ้าอยู่ในความรับผิดชอบของเรา เราก็จะได้เข้าไปดูแลได้อย่างรวดเร็ว ทั้งเครื่องมือ งบประมาณ และคน

2. พื้นที่ 50% เป็นของทหารและกรมศิลปากร การพัฒนาท้องถิ่นจะกระทบเพราะด้านพื้นที่ถ้าไม่ใช่ของเทศบาลเราก็ไม่สามารถทำได้

ข้อเสนอแนะ

ความต้องการของเทศบาลต้องการให้เทศบาลมีบทบาทการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการอนุรักษ์ศิลปะสิ่งแวดล้อม ถ้าทำได้ตรงนี้แสดงว่าเทศบาลต้องรับผิดชอบ มีแผนงานที่ออกไว้ แต่ยังไม่มีการถ่ายโอน เทศบาลมีความมั่นใจในศักยภาพ จำนวนบุคลากร ความรู้ งบประมาณ และเครื่องมือ ในส่วนของงบประมาณทางเทศบาลไม่ได้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวโดยตรง แต่มีกิจกรรมหลายอย่างที่ช่วยเสริมกัน เช่น กรณีการปรับปรุงวงเวียน ถนนในเขตเทศบาล ปรับปรุงแสงสว่าง เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว พวกนี้เป็นภารกิจของเทศบาลที่ทำการท่องเที่ยว แต่อาจไม่ใช่โดยตรง ที่เป็นทางตรงคือการร่วมมือกับทาง ททท. จัดการแสดงมิมิไลท์แอนด์ซาวนด์ ซึ่งจัดมาประมาณ 2 ปี โดยการแสดงได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนเทศบาล คณะครูอาจารย์เป็นผู้ฝึกสอนให้นักเรียนเป็นผู้ทำการแสดง โดยทาง ททท. ขายนบัตรเข้าชมให้

บทสัมภาษณ์ของนางมานิตา เชื้อนจันทร์
ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์

จุดแข็งของเทศบาล

- เทศบาลพยายามสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการแสดง แสงเสียง และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในบริเวณนารายณ์ราชูเวศน์ เดือนละ 1 ครั้ง โดยการขายทัวร์ให้กับผู้สนใจ
- เทศบาลเป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดี มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง พยายามให้จังหวัดลพบุรีเป็นที่รู้จักกับบุคคลทั่วไป
- มีความพร้อมมากในหลาย ๆ ด้าน ทั้งเรื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการทำงานอย่างพร้อมเพรียง
- มีอัตราค่าจ้างมาก พร้อมที่จะจัดงานต่าง ๆ ได้ดี

จุดอ่อนของเทศบาล

- พยายามทำเมืองใหม่ซึ่งตรงข้ามกับการอนุรักษ์
- ให้การดูแลและสนับสนุนกับประชาชนในท้องถิ่น เกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวได้ไม่เพียงพอ เช่น โครงการจัดสินค้าพื้นเมืองให้นักท่องเที่ยว มีการเผยแพร่และได้จัดทำ แต่ไม่มีตลาดให้ประชาชนนำสินค้ามาขาย
- เทศบาลไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว จึงไม่นำงบมาพัฒนาการท่องเที่ยว
- การประสานงานระหว่างเทศบาลกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่จัดงานยังไม่ดีพอ เพราะหากมีการประสานงานที่ดีก็จะสามารถทำงานได้ดีกว่านี้
- การทำงานของเทศบาลเกี่ยวกับโบราณสถานคนละแนวทางกับกรมศิลปากร
- ย่อนการพัฒนา อยากทำโดยลิ้มเรื่องของการอนุรักษ์ ใช้ความคิดของคนคนเดียว โดยไม่ใช้ความคิดเห็นและความเป็นไปได้
- ด้วยการพัฒนาของเทศบาลทำไปโดยห้วงความนิยมของตนเอง ของตัวนายกฯ ทำให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ออกมาแบบเป็นห่วงคะแนนและความนิยมของประชาชน

อุปสรรคของเทศบาล

- เทศบาลเหมือนเป็นหน่วยงานเดียว ไม่มีการติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ รอบนอก ไม่ขอความร่วมมือด้านต่าง ๆ กับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งในเรื่องของการหาบุคลากรที่มีความรู้มาร่วมกัน

พัฒนา ให้ความร่วมมือแต่ไม่เสมอตัวเอง เพราะคิดว่าตัวเองสามารถทำได้ดีกว่าหน่วยงานอื่น ๆ เช่น การจัดงานต่าง ๆ

- ใช้ความคิดเห็นของตนเองเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

- ควรทำให้เด็กและเยาวชนหันมาสนใจแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ โดยพยายามประชาสัมพันธ์ให้ผ่านตา ชักเย็บให้มีผู้รับรู้ให้ได้มากที่สุด
- พยายามจัดงานให้มีความหลากหลาย ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ
- สร้างความสนใจในเรื่อง โบราณสถานกับนักท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวคิดว่าโบราณสถานเป็นแบบเดียวกับในสมัยอยุธยา สามารถดูที่จังหวัดอยุธยาก็ได้

บทสัมภาษณ์ของนายสุรัชย์ ศรีพลอย ผู้ช่วยผู้อำนวยการการท่องเที่ยวภาคกลางเขต 7

จุดแข็งของเทศบาล

1. เป็นองค์กรท้องถิ่นที่สามารถบริหารจัดการงบประมาณของตนเองได้
2. มีบุคลากรจำนวนมาก และวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการดำเนินงานต่าง ๆ พร้อม
3. มีงบประมาณในการบริหารงานจำนวนมาก

จุดอ่อนของเทศบาล

1. บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว จะเห็นได้จากการจัดสรรงบประมาณด้านการท่องเที่ยว จะเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก และไม่ให้ความสำคัญของการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ที่กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม
2. ไม่ให้ความสำคัญในเรื่องการรักษาความสะอาด และการจัดระเบียบบริเวณทางเท้า บริเวณโดยรอบโบราณสถาน
3. ไม่มีบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวโดยตรง

โอกาส

1. จังหวัดลพบุรีเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ที่มีความสำคัญในอดีต ทำให้มีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน
2. จังหวัดลพบุรีจัดอยู่ในเมืองศักยภาพตามแผนการท่องเที่ยว ทำให้มีโอกาสได้รับงบประมาณด้านการพัฒนา
3. จังหวัดลพบุรีมีผู้รู้และนักวิชาการที่มีความสามารถภายในจังหวัดมาก สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี

อุปสรรค

1. ทิศทางการดำเนินการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหารแต่เพียงผู้เดียว
2. การจัดทำโครงการต่าง ๆ มักคำนึงถึงฐานะคะแนนเสียงเป็นหลัก จึงทำให้โครงการที่ดีบางอย่างไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากเกรงจะกระทบกับคะแนนเสียง โดยเฉพาะชาวชุมชน

ต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวก่อปัญหาบุกรุกโบราณสถานที่สำคัญ และทำให้เกิดความสกปรก ไร้ระเบียบในเขตเทศบาล

3. ปัญหาตัวบุคคลทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานบางแห่งของรัฐบาล

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนภายในเขตเทศบาล โดยระดมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะชุมชนต่าง ๆ ควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา

2. เทศบาลควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนที่อยู่ติดกับโบราณสถาน ให้มีจิตสำนึกที่ดีช่วยกันรักษาความสะอาด และตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถานเหล่านั้น

บทสัมภาษณ์ของนายอนุสรณ์ อัสวสงคราม อดีตเทศมนตรีเมืองถุบุรี

จุดแข็งของเทศบาล

1. เทศบาลมีงบประมาณในการบริหารงานจำนวนมาก
2. มีเจ้าหน้าที่ผู้ที่จะสามารถปฏิบัติงานได้ดี
3. ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถมาก
4. มีที่ปรึกษาจำนวนมาก สามารถให้คำปรึกษาได้ดี

จุดอ่อนของเทศบาล

การส่งเสริมการท่องเที่ยวของเทศบาล คิดว่าเทศบาลยังไม่มีความสามารถที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ อาจเป็นเพราะเทศบาลไม่มีอำนาจเต็มที่ในการจัดการ เพราะมีหน่วยงานอื่นที่ร่วมรับผิดชอบดูแลอยู่ด้วยหลายหน่วยงาน การจัดงานของเทศบาลต้องให้ได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- การดูแลรักษาความสะอาดได้ไม่ทั่วถึง
- ยังไม่มีการจัดระเบียบของระบบคนและงานที่ดี

โอกาส

1. มีการประชาสัมพันธ์ได้ดี เพราะจำนวนของงบประมาณ และบุคลากรที่มีคุณภาพ และมีความรู้
2. มีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน เช่น มีหน่วยงานอยู่ในเทศบาลมาก โรงเรียนเทศบาล ครูอาจารย์ และนักเรียน สามารถช่วยงานเทศบาลได้
3. มีที่พักอาศัยเพียงพอที่จะสามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ดี

ข้อเสนอแนะ

1. อยากให้เทศบาลมีคนที่จะให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวได้ในทุกสถานที่โดยเฉพาะ
2. ให้เทศบาลจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้มากกว่านี้
3. มีการรณรงค์การท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวสนใจในการท่องเที่ยว ทั้งในช่วงเวลาปกติและช่วงเทศกาล
4. ประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มนักเรียนสนใจการท่องเที่ยวโบราณสถาน

ภาคผนวก ข.

สภาพทั่วไปของจังหวัดลพบุรี และเทศบาลเมืองลพบุรี

สภาพทั่วไปของจังหวัดลพบุรี และเทศบาลเมืองลพบุรี

ประวัติจังหวัดลพบุรี

เมืองลพบุรี เป็นเมืองโบราณที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดเมืองหนึ่งของประเทศไทย ที่ตั้งของตัวเมืองในปัจจุบันตั้งทับซ้อนทับตัวเมืองโบราณเดิม จากหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีแสดงให้เห็นว่า เมืองลพบุรีเป็นเมืองโบราณที่พัฒนาขึ้นมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม และกลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และศาสนา มาโดยตลอด นอกจากนี้ยังพบหลักฐานของชุมชนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่ง ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานกันอย่างต่อเนื่องในสมัยประวัติศาสตร์จนถึงยุคปัจจุบัน

ยุคก่อนประวัติศาสตร์

ในบริเวณจังหวัดลพบุรี ได้มีการศึกษาสำรวจและขุดค้นทางด้านโบราณคดี โดยกรมศิลปากร ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์พบว่า มีแหล่งอารยธรรมก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญอยู่หลายแห่ง ได้แก่

- ที่ถ้ำกระคำ หรือถ้ำกระดาน เขาสนามแจง อำเภอบ้านหมี่ พบเครื่องมือหินเป็นแบบเดียวกับที่ฮัวบิ่นที่ประเทศเวียดนาม มีอายุระหว่าง 12,000 – 40,000 ปีมาแล้ว
- ที่บ้านโคกเจริญ ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล พบหลักฐานของกลุ่มคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อายุประมาณ 2,500-3,000 ปีมาแล้ว โบราณวัตถุที่พบประกอบด้วยขวานหินขัด กำไลหิน ลูกปัดเปลือกหอย เศษภาชนะดินเผาหลายเชือกทาบ ลายขูดขีด และพบหลุมฝังศพประมาณ 50 หลุม
- บริเวณศูนย์การทหารปืนใหญ่ลพบุรี พบหลักฐานที่แสดงถึงชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่มีการใช้เครื่องมือสำริด เครื่องประดับทั้งสำริด แก้ว หิน และเปลือกหอยทะเล นอกจากนี้ยังพบโครงกระดูกคน โดยมากฝังอยู่ในลักษณะท่านอนหงาย และมีประเพณีหันศีรษะในทางทิศเหนือ สิ่งที่ฝังลงไปกับศพมีเครื่องปั้นดินเผา อวูรประเภทหอกและขวาน เบี้ยดินเผา ลูกกระสุนดินเผา ได้กำหนดอายุจากเศษเครื่องปั้นดินเผา โดยวิธีเทอร์โมลูมิเนสเซนซ์แล้ว ปรากฏว่ามีอายุประมาณ 2425 - 2503 ปี
- ที่บ้านคีลัง ตำบลช่องสาริกา อำเภอพัฒนานิคม พบเศษภาชนะดินเผาแบบลายเชือกทาบ ลายขูดขีดบางชิ้นมีการขัดมัน และพบขี้แร่ (ตะกรัน) พบผิวดินอีกด้วย แต่ไม่พบเครื่องมือสำริดที่ชัดเจน

จากการสำรวจแหล่งโบราณคดีที่มีการใช้โลหะในเขตจังหวัดลพบุรี พบว่ามีแหล่งโบราณคดีที่แสดงให้เห็นว่าเป็นชุมชนที่มีการใช้สำริด และได้มีการขุดตรวจชั้นดินแล้ว คือ ที่แหล่งโบราณคดีบ้านท่าแค อำเภอเมืองลพบุรี กรมศิลปากร ได้แบ่งชั้นวัฒนธรรมออกได้เป็น 3 สมัย ดังนี้

สมัยที่ 1 เป็นคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในแหล่งท่าแค มีการเพาะปลูกข้าวและเลี้ยงสัตว์ แต่ยังมีกรล่าสัตว์เป็นอาหารอยู่ หลักฐานทางโบราณคดีที่พบได้แก่ เศษภาชนะดินเผา ขวานหินขัด กำไลหิน ลูกปัดหิน ลูกกระสุนดินเผา เศษกำไรสำริด และกระดูกสัตว์ชนิดต่าง ๆ

สมัยที่ 2 เป็นชุมชนที่มีการแบ่งระบบงานในกิจกรรมของชุมชน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับชุมชนอื่น หลักฐานทางโบราณคดีที่พบได้แก่ เศษภาชนะดินเผาที่มีรูปแบบเพิ่มขึ้น มีเครื่องมือเหล็ก กระจายอยู่ทั่วไป และหลักฐานการผลิตทองแดง

สมัยที่ 3 เป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่กว่าเดิมมาก และขยายครอบคลุมเนื้อที่ทั้งหมดของเนินดิน หลักฐานทางโบราณคดีที่พบได้แก่ ลูกปัดทองคำ (ลักษณะเหมือนกับที่อุทอง) ชิ้นส่วนของตุ๊กตาดินเผา ตะกั่วแผ่นแบบม้วนเป็นแท่ง ลูกปัดหินและแก้วสีต่างๆ ต่างหูหินเขียว ตะเกียงดินเผา และเหรียญโลหะ (เงิน)

นอกจากนี้ยังมีแหล่งโบราณคดีที่หุบเขาวงพระจันทร์ซึ่งเป็นที่ราบลอนลูกคลื่นได้พบหลักฐานเกี่ยวกับโลหะวิทยาในสมัยโบราณเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะที่บ้านห้วยโป่ง ตำบลห้วยโป่ง อำเภอโคกสำโรง พบเศษภาชนะดินเผากระจายอยู่ปนกับโบราณวัตถุ เช่น ตะกรันจากการถลุงทองแดง เศษเบ้าหลอมโลหะ และเศษแม่พิมพ์ ดังนั้นในบริเวณพื้นที่หุบเขาวงพระจันทร์นี้ จึงได้มีการผลิตทองแดงเพื่อใช้ทำสำริดเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว

ยุคสมัยประวัติศาสตร์

ลวะประสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16)

จากการสำรวจในบริเวณจังหวัดลพบุรี ได้พบหลักฐานของชุมชนที่มีอายุในช่วงสมัยทวารวดี จำนวน 18 แห่งกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองลพบุรี อำเภอบ้านหมี่ และอำเภอโคกสำโรง ชุมชนสมัยทวารวดีนี้พบหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าได้พัฒนามาจากชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์เพราะสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ มีแหล่งเพาะปลูกมากพอที่จะรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่ม การได้รับวัฒนธรรมจากอินเดียในราวพุทธศตวรรษที่ 11-16 นับเป็นส่วนสำคัญมากที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนแบบดั้งเดิมเป็นชุมชนที่มีระบบสังคมซับซ้อนหรือสังคมระดับเมือง

ชุมชนสมัยทวารวดีในจังหวัดลพบุรี ที่ปรากฏลักษณะคูน้ำ คันดิน (คูเมือง กำแพงเมือง) ชัดเจนมีเพียง 4 เมือง คือ

1. เมืองลพบุรี ตำบลท่าหิน อำเภอเมืองลพบุรี
2. เมืองคงมะรุม บ้านไผ่เจริญ ตำบลคงมะรุม อำเภอโคกสำโรง
3. เมืองบ้านใหม่ไพศาล ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ
4. เมืองชัยจำปา บ้านชัยจำปา ตำบลชัยจำปา อำเภอท่าหลวง

โบราณวัตถุสมัยทวารวดีที่เมืองลพบุรีพบเป็นจำนวนมาก เช่น เศียรพระพุทธรูป เศียรยักษ์ รูปหน้าเทวดา สิงห์ ลายกนก ฯลฯ โบราณวัตถุต่าง ๆ ดังกล่าวนี้จะเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาแบบหินยาน นอกจากนี้ ยังพบหลักฐานที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นภาชนะดินเผา แก้วดินเผา ลูกปัด ตะกรันดินเผา แผ่นหินบดยา โบราณวัตถุที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การพบจารึกที่ใช้ตัวอักษรปัลลวะภาษาบาลี กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 นับเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นชัดว่าเมืองลพบุรีเป็นเมืองรุ่งเก่าที่อยู่ในปวงสมัยทวารวดี

ในปัจจุบันนักวิชาการโดยทั่วไปยอมรับว่า ชื่อเดิมของเมืองลพบุรีคือ ละโว้ ส่วนหลักฐานเอกสารที่กล่าวชื่อ “ละโว้” ไว้ เช่น พงศาวดารเหนือซึ่งนับเป็นเอกสารและตำนานเก่าที่สุดในหนังสือ ชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งกล่าวถึงกษัตริย์เมืองละโว้ได้ส่งพระราชธิดาไปครองเมืองหริภุญไชยในปี พ.ศ. 1206 หลักฐานสำคัญอีกประการหนึ่ง คือศิลาจารึกหลักที่ 21 พบที่เมืองลพบุรี เป็นจารึกภาษาเขมร กำหนดอายุอยู่ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 หรือในช่วงพุทธศตวรรษ ที่ 16 ข้อความตอนหนึ่งในศิลาจารึกได้ออกชื่อเมือง “โลว” คือ เมืองละโว้

นักวิชาการยังได้ตั้งข้อสันนิษฐานไว้อีกว่าชื่อ “ละโว้” หรือ “ลาวปุระ” น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียและรับเข้ามาเมื่อครั้งวัฒนธรรมอินเดีย แผ่กระจายในบริเวณภาคกลางของประเทศไทยในราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 โดยอาจจะเข้ามาจากชื่อเสียงของเมือง “ลาวปุระ” ที่มีอยู่ในประเทศอินเดีย หรืออาจจะได้รับอิทธิพลจากเรื่องรามเกียรติ์ เพราะชื่อเมือง ลาวปุระ อาจจะหมายความว่า เป็นเมืองของพระลวะหรือพระลพผู้เป็นราชโอรสของพระราม

ชุมชนเมืองลพบุรี และชุมชนเมืองโบราณอื่นๆ ในจังหวัดลพบุรี ในช่วงสมัยทวารวดี คงจะนับถือพุทธศาสนานิกายหินยานอย่างแพร่หลาย เพราะได้พบหลักฐานประติมากรรมที่เป็นพระพุทธรูปและพระธรรมจักร นอกจากนี้ยังพบจารึกภาษาบาลี ที่เกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่สำคัญคือ คาถา “ชมมา”

หลักฐานที่กล่าวถึงระบบปกครอง และระบบกษัตริย์พบน้อยมาก ไม่สามารถระบุชื่อพระมหากษัตริย์ และศักราชที่ครองราชย์ของแต่ละองค์ได้ นักวิชาการหลายท่านลงความเห็นว่าชาวละโว้ใช้ภาษามอญเป็นภาษาทางราชการ เพราะพบจารึกภาษามอญบนเสาแปดเหลี่ยม ที่ศาลสูง

เมืองลพบุรี ในช่วงสมัยทวารวดี นั้นมีลักษณะเป็นสังคมเกษตรกรรม มีการเพาะปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก มีการเลี้ยงสัตว์และทอผ้าโดยพบหลักฐานเวดินเผา ซึ่งเป็นชิ้นส่วนของเครื่องปั้นดินเผา มีการทำภาชนะดินเผาและอาชีพที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ โลหกรรม ซึ่ง พบว่ามีการทำมาแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และคงจะเป็น พัฒนาการที่ต่อเนื่องลงมาถึงสมัยทวารวดีด้วย

ละโว้ปุระ : นครรัฐแห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา สมัยพุทธศตวรรษที่ 16-19

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางศิลปวัฒนธรรมและสังคมขึ้นที่เมืองลพบุรีซึ่งแตกต่างไปจากศิลปะสมัยทวารวดีอย่างเห็นได้ชัด เพราะมีลักษณะคล้ายหรือมีอิทธิพลของ ศิลปะขอม (เขมร) ปนอยู่รวมทั้งเป็นลักษณะวัฒนธรรมแบบใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่พบที่เมืองลพบุรี จึงเรียกรูป แบบศิลปะในระบอบนี้ว่า "ศิลปะลพบุรี"

ศิลปะสมัยลพบุรีในวงการโบราณคดีของเมืองไทยจะหมายถึง โบราณวัตถุสถานที่ มีลักษณะคล้ายหรือทำเลียนแบบศิลปะขอม (เขมร) ในประเทศกัมพูชา อิทธิพลของศิลปะขอม(เขมร) ได้หลั่งไหลเข้ามาในบริเวณเมืองลพบุรี และภาคกลางของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 (พ.ศ.1553-1593) จนถึงสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (1724-1761) สมัยนครวัด(ปลายพุทธศตวรรษที่ 17) และสมัยบาบูน (ต้นพุทธศตวรรษที่ 18) ศิลปะลพบุรีเจริญรุ่งเรืองจนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 หรือจนเป็นสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ค่อยจากนั้นได้เสื่อมลง อันเนื่องมาจากการแพร่หลายของพุทธศาสนาเถรวาทนิกายแบบลังกาวงศ์

ละโว้ - อโยธยา : ศูนย์การค้าของลุ่มน้ำเจ้าพระยา

ในช่วงสมัยที่พุทธศาสนานิกายเถรวาทลังกาวงศ์ที่เจริญรุ่งเรืองที่ลพบุรีและบริเวณภาคกลางของประเทศไทยในยุคพุทธศตวรรษที่เป็นระยะเดียวกับช่วงสมัยสุโขทัยตอนต้น ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับ อำนาจทางการเมืองของเมืองลพบุรีที่แน่ชัด นักประวัติศาสตร์บางท่านได้ตั้งเป็นข้อสันนิษฐานไว้ว่า ศูนย์กลางอำนาจในบริเวณภาคกลางของประเทศไทยในช่วงนี้ได้ย้ายไปที่เมืองอโยธยาริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเมืองลพบุรีได้ลดฐานะลงมาเป็นเมืองลูกหลวงของอโยธยา ในระยะนี้เมืองลพบุรีน่าจะยังคงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและศิลปวิทยาการดั้งเดิมที่ปรากฏในด้านานและพงศาวดารว่า พระยงำเมืองแห่งเมืองพะเยา และพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัยได้เสด็จมาศึกษาเล่าเรียนศิลปศาสตร์ต่างๆ กับพระสุกกทันตฤาษีที่เขาสมอคอนเมืองลพบุรี

ลพบุรี : นครแห่งพระยุพราชในสมัยอโยธยา

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199 - 2231) การติดต่อค้าขายกับต่างประเทศเป็นไปอย่างเฟื่องฟู โดยเฉพาะการค้าขายของราชสำนักกรุงศรีอยุธยากำลังเจริญขึ้นอย่างมากมาทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้า และเป็นสาเหตุที่ทำให้พวกยุโรปไม่พอใจเป็นอย่างมาก

โดยเฉพาะฮอลันดากับอังกฤษ เมื่อกรุงศรีอยุธยา เกิดศึกสงครามกับพม่า พ.ศ. 2207 ฮอลันดาได้ส่งกองทัพเรือปิดปากอ่าวไทยจนสมเด็จพระนารายณ์ ต้องทำสัญญาไม่ค้าขายแข่งขันกับพวกฮอลันดา

สมเด็จพระนารายณ์ โปรดให้สร้างเมืองลพบุรีขึ้นเป็นราชธานีแห่งที่สองเมื่อ พ.ศ.2208 โดยช่างชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ออกแบบ และสร้างป้อมปราการพระราชวังจนเป็นที่ต้องพระราชหฤทัย รูปแบบสถาปัตยกรรม ในสมัยนี้จึงมีอิทธิพลของยุโรปปะปนอยู่ แนวกำแพงเมืองคงจะขยายออกไปทางทิศตะวันออกมีการสร้างป้อมขึ้นใหม่ตามมุมเมือง และสร้างประตูเมืองขึ้นใหม่ทั้งหมดคนนอกจากนี้ยังมีสิ่งก่อสร้างอื่นๆ เช่นบ้านหลวงรับราชทูต พระที่นั่งเย็น ณ ทะเลชุบศร วัดกวีศราราม วัดทองนพคุณ วัดสันเปาโล โปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ และแปลงศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้เป็นวัดในนิกายหินยาน เช่น พระปรางค์สามยอดและเทวสถานปรางค์แขก เป็นต้น

ในขณะที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงประจวบหนักใกล้สวรรคต ได้ประทับในพระราชฐานเมืองลพบุรีโปรดให้ออกพระเพทราชาว่าราชการแทนพระองค์ ออกพระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์ให้จับพระปิยะประหารชีวิตสมเด็จพระนารายณ์ ทรงวิตกว่าพระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์ จะทำอันตรายข้าราชการที่อยู่ประจำพระองค์ จึงมีรับสั่งให้นิมนต์พระสงฆ์คณะปรก เข้าไปอุปัชฌาย์ ข้าราชการในพระราชวัง และถวายบริเวณพระราชวังเป็นวิสุงคามสีมา และในที่สุดสมเด็จพระนารายณ์ก็เสด็จสวรรคตที่เมืองลพบุรี ในปี พ.ศ.2231 พระเพทราชา พระมหากษัตริย์องค์ต่อมาได้ย้ายนครหลวงกลับไปพระนครศรีอยุธยา เมืองลพบุรีขาดการทำนุบำรุงรักษาจึงเสื่อมโทรมลง

รัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถานแห่งนี้ จึงโปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์แหล่งอารยธรรมต่าง ๆ ในอดีต โดยให้พระยาศรีสวัสดิวงศ์สนุหกลาโหมเป็นแม่กอง พระนรินทรราชเสนีเป็นกองสี พระยาพิชัยสงคราม พระยาวิจิตรณรงค์เป็นแม่กองทำการสร้างที่ประทับในพระราชวังเมืองลพบุรีได้ซ่อมแซมพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน กำแพง และประตูวังโดยรอบ สร้างพระที่นั่งพิมานมงกุฎ ตำแหน่งข้างในอีกหลายหลัง และพระราชทานพระราชวังที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ทั้งหมดว่า “พระนารายณ์ราชนิเวศน์” พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า พระราชวังนี้ยังคงเป็นวิสุงคามสีมาจึงต้องผาศึกกรรมเสียก่อน พระองค์จึงโปรดให้ชื้อนาเนื้อที่ 40 ไร่ 2 งาน เท่าเนื้อที่ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ถวายเป็นธรณีสงฆ์ เพื่อเป็นการไถ่พระนารายณ์ราชนิเวศน์ ถวายเป็น ธรณีสงฆ์ เพื่อเป็นการไถ่พระนารายณ์ราชนิเวศน์ให้พ้นจากวิสุงคามสีมาตั้งแต่นั้นมา นอกจากนั้นได้ทรงปฏิสังขรณ์ วัดกวีศราราม และพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน แต่ค้างการบูรณะจนถึงรัชกาลที่ 5 ก็โปรดให้ดำเนินการบูรณะต่อมาจนเสร็จ

สมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้เสด็จประทับที่พระนารายณ์ราชนิเวศน์หลายครั้งต่อมาเมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายเหนือก็ได้สร้างผ่านเมืองลพบุรีด้วย และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยใหม่ ลพบุรีมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งขึ้นกับมณฑลอยุธยา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานหมู่พระที่นั่งพิมานมงกุฎและตำหนักต่างๆ เป็นศาลว่าการมณฑลถึงสมัยรัชกาลที่ 8 ราวปี พ.ศ. 2483

สมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายก รัฐมนตรีได้สร้างเมืองใหม่ขึ้นทางทิศตะวันออกของเมืองเดิม มีศาลากลางและสถานที่ราชการหลายแห่ง ศาลากลางจังหวัดลพบุรีจึงย้ายจากหมู่พระที่นั่งในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ออกไปตั้ง ณ บริเวณเมืองใหม่ ซึ่งจัดเป็นศูนย์ราชการมาจนถึงทุกวันนี้

ศูนย์รวมด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรม

ลพบุรีนับว่าเป็นดินแดนแห่งอารยธรรมหลายยุคหลายสมัย จากประวัติความเป็นมาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นการพัฒนาของชุมชน ที่มาอาศัยรวมกันอยู่ในดินแดนแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี จากชุมชนก่อนประวัติศาสตร์พัฒนาขึ้นเป็นเมืองที่มีคูน้ำ คันดิน ล้อมรอบ มีลักษณะผังเมืองที่แตกต่างกัน โดยอาศัยเทคนิควิทยาการอันล้ำลึก การเลือกทำเลที่ตั้งเมืองโบราณแต่ละเมืองได้มีการใช้วิจารณ์ญาณที่ชาญฉลาด เหมาะสมในการติดต่อและสัมพันธ์กันระหว่างชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองลพบุรีนั้น มีความเหมาะสมในการเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค ในแถบภาคกลางของประเทศไทย ประการแรกคือ เป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ สามารถติดต่อกับบ้านเมืองอื่น หรือแคว้นอื่นได้สะดวก ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยเฉพาะทางน้ำนั้นสามารถใช้แม่น้ำลพบุรีติดต่อกับหัวเมืองทางใต้ ตะวันออก และเหนือได้สะดวก เรือสำเภาที่เข้ามาทางแม่น้ำเจ้าพระยาก็สามารถเข้าถึงเมืองลพบุรีได้ นอกจากนี้ยังปรากฏร่องรอยถนนโบราณจากเมืองลพบุรีติดต่อระหว่างชุมชนต่าง ๆ ให้เห็นได้ความเจริญทางด้านเทคนิค วิทยาการที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดจากสภาพ และร่องรอยหลักฐานสิ่งก่อสร้างที่ปรากฏอยู่แล้ว ลพบุรียังเป็นศูนย์รวม ด้านเศรษฐกิจ สังคมและศิลปวัฒนธรรมหลายยุคหลายสมัยอีกด้วย โบราณวัตถุที่พบบ่งบอกถึงวิวัฒนาการทางด้านสติปัญญา งานช่างฝีมือ ตลอดจนสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นหลักฐานทางวิชาการและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสำหรับชนรุ่นหลังต่อไป

สภาพทั่วไปของจังหวัดลพบุรี

คำขวัญประจำจังหวัดลพบุรี

วังนารายณ์คู่บ้าน	ศาลพระกาฬคู่เมือง
ปราสาทสามยอดลือเลื่อง	เมืองแห่งดินสอพอง
เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เกริกก้อง	แผ่นดินทองสมเด็จพระนารายณ์

ดอกไม้ประจำจังหวัดลพบุรี

ดอกพิกุล

ต้นไม้ประจำจังหวัดลพบุรี

ต้นไม้พิกุล

ตราประจำจังหวัดลพบุรี

เป็นรูปพระนารายณ์ ประทับบนพระปราสาทสามยอด อันมีความหมายให้ระลึกถึงสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผู้สร้างเมืองลพบุรีขึ้นใหม่ เมื่อพุทธศักราช 2208 และสร้างความสำเร็จให้กับแผ่นดินลพบุรีนับเอนกอนันต์ ส่วนพระปราสาทสามยอดนั้น เป็นโบราณสถานที่ถือเป็นสัญลักษณ์ของเมืองลพบุรี

ที่ตั้ง

จังหวัดลพบุรีตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 100 องศา 26 ลิปดา ถึง 100 องศา 27 ลิปดาตะวันออก และเส้นแวงที่ 14 องศา 39 ลิปดา ถึง 15 องศา 30 ลิปดาเหนือ ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางหลวงหมายเลข 1 ถนนพหลโยธิน 154 กิโลเมตร และตามเส้นทางรถไฟสายเหนือ 133 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 6,199.753 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศใต้	ติดจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ
ทิศตะวันตก	ติดจังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ 1 การปกครองจังหวัดลพบุรี

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ชั้น	อบต. (แห่ง)	พื้นที่ (ตร.กม.)	ห่างจาก จังหวัด กม.	ตั้งเมื่อ พ.ศ.	จำนวน		ประชากร	จำนวนบ้าน (หลังคา เรือน)	เทศบาล	รายได้ เทศบาล
						ตำบล	หมู่ บ้าน				
อ.เมืองลพบุรี	1	20	565.613	-	2482	24	222	ชาย หญิง รวม	78,353	เมืองลพบุรี ต.โคกตูม	181,460,719.18 29,815,780.55
						9	86	29,395 30,093 59,488	17,623	ต.พัฒนานิคม ต.แก่งเสือเต้น	14,001,293.85 9,706,953.07
						6	66	17,262 17,717 34,979	10,057	ต.หนองม่วง	12,873,549.35
อ.โคกสำโรง	2	13	982.456	35	2541	13	137	44,033 44,581 88,614	22,397	ต.โคกสำโรง	61,492,590.61

ตารางที่ 1 (ต่อ)

อำเภอกิ่งอำเภอ	ชั้น	อบต. (แห่ง)	พื้นที่ (ตร.กม.)	ห่างจาก จังหวัด กม.	ตั้งเมื่อ พ.ศ.	จำนวน		ประชากร	จำนวนบ้าน (หลังคา เรือน)	เทศบาล	รายได้ เทศบาล
						ตำบล	หมู่ บ้าน				
อ.สระโบสถ์	4	3	304.650	65	2524	5	46	ชาย	5,453	ต.สระโบสถ์	14,749,036.35
								หญิง			
								รวม			
อ.โคกเจริญ	4	5	317.140	77	2530	5	50	ชาย	6,382		
								หญิง			
								รวม			
อ.ชัยบาดาล	1	16	1,253.000	97	2457	17	136	ชาย	24,797	ต.ลำน้ำราชนิ	26,539,703.70
								หญิง			
								รวม			
อ.ลำสนธิ	4	6	447.000	120	2532	6	46	ชาย	6,907		
								หญิง			
								รวม			

ตารางที่ 1 (ต่อ)

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ชั้น	อบต. (แห่ง)	พื้นที่ (ตร.กม.)	ห่างจาก จังหวัด กม.	ตั้งเมื่อ พ.ศ.	จำนวน		ประชากร	จำนวนบ้าน (หลังคา เรือน)	เทศบาล	รายได้ เทศบาล
						ตำบล	หมู่ บ้าน				
อ.ท่าหลวง	3	6	538.865	83	2521	6	44	ชาย	7,843	ต.ท่าหลวง	11,777,804.92
								หญิง			
								รวม			
อ.ท่าม่วง	2	10	242.829	15	2495	11	128	ชาย	13,217	ต.ท่าม่วง	11,158,582.53
								หญิง			
								รวม			
อ.บ้านหมี่	1	20	585.697	32	2441	21	158	ชาย	21,137	เมืองบ้านหมี่	49,480,047.29
								หญิง			
								รวม			

ประวัติความเป็นมาของเทศบาลเมืองลพบุรี

เทศบาลเมืองลพบุรี ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำลพบุรี ในท้องที่ตำบลท่าหิน และตำบลทะเลชุบศร เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลเมืองลพบุรี ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมืองลพบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2478 มีพื้นที่ 0.900 ตารางกิโลเมตร หรือ 504 ไร่ อาณาเขตตั้งแต่ทางรถไฟสายเหนือไปทางทิศตะวันตกถึงแม่น้ำลพบุรี หรือในท้องที่ตำบลท่าหินในปัจจุบัน

เทศบาลเมืองลพบุรี ได้มีการเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาล 2 ครั้ง โดยครั้งแรกได้มีพระราชกฤษฎีกายกเขตออกไปรวมท้องที่ตำบลโคกกระเทียม ตำบลเขาพระงาม ตำบลท่าศาลา ตำบลป่าตาล ตำบลท่าแค ตำบลเขาสามยอด เมื่อปี พ.ศ. 2487 นับเป็นพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล และมีสภาพเป็นท้องนาป่าและเขา เกินกำลังที่เทศบาลขนาดเล็กจะปกครองดูแล และทำนุบำรุงได้ทั่วถึง จึงได้มีพระราชบัญญัติ เปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเสียใหม่เมื่อปี พ.ศ.2497 ให้ลดพื้นที่เขตเทศบาลลง คงเหลือแต่ตำบลท่าหินเฉพาะบางส่วนของตำบลทะเลชุบศร ตั้งแต่ด้านตะวันออกของทางรถไฟสายเหนือถึงวงเวียนเทพสตรีอันเป็นที่ตั้งอนุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และที่ตั้งศาลากลางจังหวัดในปัจจุบัน มีพื้นที่ทั้งหมด 6.85 ตารางกิโลเมตร

สำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี เดิมไม่มีสำนักงานถาวร มีการย้ายสำนักงานหลายครั้ง ครั้งแรกอาศัยที่ศาลากลางจังหวัดเป็นที่ทำการ ซึ่งตั้งอยู่ที่ พระที่นั่งพิมานมงกุฎในบริเวณวังนารายณ์ราชนิเวศน์ แล้วย้ายไปอยู่โรงเรียนเทศบาลบ้านท่าหิน เมื่อคราวสงครามเอเชียบูรพาได้ย้ายไปที่ทำการประปาเทศบาล ถนนปรารักษ์สามยอด แล้วย้ายอีกครั้งหนึ่งไปอยู่ที่บ้านพักปลัดสุขาภิบาล หลังจากได้ย้ายหลายครั้งแล้ว เทศบาลได้ซื้อที่ดินแปลงหนึ่งสำหรับปลูกสร้างอาคารขึ้นที่ถนนนารายณ์มหาราช ตำบลทะเลชุบศร มีเนื้อที่ 9 ไร่ 1 งาน 56 ตารางวา เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2491 ในราคา 400,000 บาท และได้ กู้เงิน ก.ส.ท. จำนวน 510,000 บาท สำหรับก่อสร้างอาคารสำนักงานและก่อสร้างเสร็จเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2499 ใช้เป็นที่ทำการในปัจจุบัน

ที่ตั้งและอาณาเขต

เทศบาลเมืองลพบุรีตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำลพบุรี มีพื้นที่ในความรับผิดชอบประกอบด้วยพื้นที่ ตำบลท่าหิน และบางส่วนของตำบลทะเลชุบศร มีพื้นที่ 6.85 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,836 ไร่ พื้นที่กว่าร้อยละ 50 ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตหวงห้ามเพื่อใช้ในราชการทหาร พื้นที่ที่เหลือเป็นที่ดินในเขตโบราณสถาน ที่ราชพัสดุ และที่ดินของเอกชน

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลเขาสามยอด
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลป่าตาล ตำบลโพธิ์เก้าต้น
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลทะเลชุบศร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลพรหมมาستر

ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

จังหวัดลพบุรี เป็นจังหวัดในภาคกลาง ซึ่งสามารถเดินทางจากกรุงเทพมหานครมาท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก เนื่องจากมีระยะห่างเพียง 153 กิโลเมตร และการบริการทางรถโดยสาร และรถไฟ มีตลอดทั้งวัน และยังมีสถานที่พักเป็น โรงแรม 21 แห่ง จำนวนห้องพัก 1,130 ห้อง บังกะโล 2 แห่ง จำนวนห้องพัก 99 ห้อง รีสอร์ท 4 แห่ง จำนวนห้องพัก 121 ห้อง

ปี 2543 จังหวัดลพบุรีมีผู้มาเยี่ยมชมเยือนเป็นคนไทย จำนวน 1,593,050 คน เป็นชาวต่างประเทศ จำนวน 502,216 คน รวมจำนวน 2,095,266 คน กลุ่มที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์เป็นหลัก โดยเดินทางมาทางรถไฟประมาณ 37.48% รถส่วนตัว 22.06%

แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี มี 3 ประเภทหลัก ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี ที่มีศักยภาพที่จะดึงดูดความสนใจ ให้เกิดการท่องเที่ยวในระดับสูงมาก คือ ศาลพระกาฬ พระปรางค์สามยอด พระนารายณ์ราชนิเวศน์ และแหล่งท่องเที่ยวที่มี ศักยภาพสูง คือ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ สวนรุกขชาติน้ำตกวังก้านเหลือง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เขตห้ามล่าสัตว์เขาสมโภชน์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ บ้านหลวงรับราชทูต พระที่นั่งไกรสรสีหราช หุ่นทานตะวัน สวนสัตว์สระแก้ว

ตารางที่ 2 แสดงแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี จัณกรรายอำเภอ

อำเภอ	ประวัติศาสตร์	ธรรมชาติ	ศิลปวัฒนธรรมประเพณี
เมือง ลพบุรี (เขต เทศบาล เมือง ลพบุรี)	<ol style="list-style-type: none"> พระนารายณ์ราชนิเวศน์ <ul style="list-style-type: none"> - พระที่นั่งคูศดิศวรศรีชัยภูมิ - พระที่นั่งจันทรพิศาล - พระที่นั่งสุทธาสวรรย์ - ตึกเลี้ยงรับรองคณะทูต ต่างประเทศ - ตึกพระเจ้าเหา - หมู่ตึกสิบสองห้องพระคลัง - อ่างเก็บน้ำ (ถังเก็บน้ำประปา) - โรงช้างหลวง - หมู่พระที่นั่งพิมานมงกุฎ - หมู่ตึกพระประเทียบ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ บ้านหลวงรับราชทูต วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เทวสถานปราสาทแขก พระปรางค์สามยอด ศาลพระกาฬ วัดสันเปาโล พระที่นั่งไกรสรสีหราช ศาลหลักเมือง พระบรมราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช วัดเสาธงทอง วัดนครโกษา สระแก้ว 	<ol style="list-style-type: none"> สวนสัตว์ลพบุรี กิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ทหาร ลิงลพบุรี 	<ol style="list-style-type: none"> งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ งานเลี้ยงโต๊ะจีนถึง งานทอดกฐินสามัคคีทางเรือแม่น้ำลพบุรี หมู่บ้านดินสอพอง การหล่อโลหะ (ทองเหลือง) ของชุมชนบ้านท่ากระยาง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

อำเภอ	ประวัติศาสตร์	ธรรมชาติ	ศิลปวัฒนธรรมประเพณี
เมือง ลพบุรี (นอกเขต เทศบาล เมือง ลพบุรี)	15. วัดยาง ณ รังสี 16. วัดเขาพระงาม (วัดสิริจันทร์นิมิต) 17. พิพิธภัณฑ์จอมพล ป. พิบูลสงคราม 18. วัดเวฬุวัน (วัดเขาจีนแล) 19. วัดสุวรรณคีรีปฏิภม (วัดเขาตะกร้าทอง)	1.อ่างเก็บน้ำซับเหล็ก	
ท่าเรือ	1. วัดไธย 2. เขาสมอคอน	-	1. ประเพณีแห่พระศรีอารีย
พัฒนา นิคม	1. พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านโป่งมะนาว 2. วัดพรหมรังษี	1. เขื่อนป่าสัก ชลสิทธิ์ 2. หุ่นงานตะวัน 3. น้ำตกสวนมะเดื่อ	-
โคกสำโรง	1. วัดเขาวงพระจันทร์	-	1. หมู่บ้านเขาสลักทราย
ชัยบาดาล	1. วัดเขาสมโภชน์	1.สวนรุกขาคิน้ำตก วังก้านเหลือง 2.เขตห้ามล่าพันธุ์ สัตว์ป่าเขา สมโภชน์	1. เลื่อกบ้านท่าดินคำ
บ้านหมี่	1. วัดธรรมิการาม (วัดค้ำดาว) 2. วัดเขาวงกต 3. วัดกุฎีพันาราม (วัดบ้านกล้วย) 4. วัดเชียงงา	-	1. หมู่บ้านทอผ้ามัดหมี่ 2. การเจียรระโนพลอย 3. ประเพณีกำฟ้า

ตารางที่ 2 (ต่อ)

อำเภอ	ประวัติศาสตร์	ธรรมชาติ	ศิลปวัฒนธรรมประเพณี
ลำสนธิ	1. ปรากฏนางผมหมอม	1. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา	-
ท่าหลวง	-	1. แหล่งท่องเที่ยวจำปีสิรินธร	

ตารางที่ 3 สรุปข้อมูลผู้เยี่ยมชมเยือนจังหวัดลพบุรี ปี 2542

รายการข้อมูล	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
ผู้เยี่ยมชมเยือน	1,519,104	516,222	2,035,326
- นักท่องเที่ยว	493,575	23,864	517,439
- นักทัศนอาจร	1,025,529	492,358	1,517,887
จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนจำแนกตามพาหนะการเดินทาง	1,519,104	516,222	2,035,326
- รถไฟ	634,379	94,767	729,146
- รถโดยสารประจำทาง	613,123	223,289	836,412
- รถยนต์ส่วนตัว/รถนำเที่ยว/รถเหมา	271,602	198,166	469,768
จำนวนผู้มาเยี่ยมชมเยือนจำแนกตามประเภทที่พัก	493,575	23,864	517,439
- โรงแรม	130,712	23,347	154,059
- บ้านญาติ/เพื่อน	350,087	-	350,087
- บ้านรับรอง ฯ	11,455	517	11,972
- อื่นๆ	1,321	-	1,321
รายได้ (ล้านบาท)	1,520.04	397.00	1,917.04
- นักท่องเที่ยว	780.36	40.60	820.96
- นักทัศนอาจร	739.68	356.40	1,096.08
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย / คน / วัน (บาท)	836.36	743.91	812.90
- นักท่องเที่ยว	1,075.53	1,157.38	1,079.31
- นักทัศนอาจร	721.27	723.86	722.11

รายละเอียดแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดลพบุรี จำแนกเป็นรายอำเภอมี ดังนี้

เขตอำเภอเมืองลพบุรี แยกเป็นประเภท ดังนี้

ประเภทประวัติศาสตร์

1. พระนารายณ์ราชนิเวศน์ เป็นพระราชวังซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2209 เพื่อใช้ประทับ ณ เมือง ลพบุรี แบ่งเป็นเขตพระราชฐานชั้นนอก เขตพระราชฐานชั้นกลาง และเขตพระราชฐานชั้นใน กำแพงพระราชวังก่อด้วยอิฐถือปูน มีใบเสมา เรียงรายบนสันกำแพง มีซุ้มประตูทั้งหมด 11 ซุ้ม ช่องประตูทางเข้าโค้งแหลม หลังคาประตูเป็นทางจตุรมุข ตรงจั่ว ซุ้มประตูตกแต่งกระฉุนปั้นที่วิวัฒนาการมาจากคอกบัว ที่ซุ้มประตูและกำแพงพระราชฐานชั้นกลางและชั้นในมีช่องเล็ก ๆ เจาะเป็นโค้งแหลมคล้ายบัวเรียงเป็นแถวสำหรับวางตะเกียงประมาณ 2,000 ช่อง ต่อมารัชกาลที่ 4 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2399 ให้เป็นราชธานีชั้นใน และพระราชทานชื่อว่า “พระนารายณ์ราชนิเวศน์” ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มอาคาร สิ่งก่อสร้างภายในพระราชวังเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 สิ่งก่อสร้างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท เป็นพระที่นั่งท้องพระโรง มียอดแหลมทรงมณฑปศิลปกรรมแบบไทยและฝรั่งเศสผสมผสานกัน ตรงกลางห้องพระโรง มีสีหบัญชรที่เสด็จออกเพื่อมีปฏิสนธารกับคู่เข้าเฝ้า ท้องพระ โรงคอนหน้าสร้างแบบฝรั่งเศส ควมณฑปซึ่งอยู่ด้านหลัง ทั้งประตูและหน้าต่างเป็นซุ้มแบบไทยคือ ซุ้มเรือนแก้วฐานสิงห์ ในจดหมายเหตุ ทูตฝรั่งเศส กล่าวพรรณนาพระที่นั่งองค์นี้ว่า “ตามผนังประดับด้วยกระฉอกเงา ซึ่งนำมาจากฝรั่งเศส เพดานแบ่งเป็นช่องสี่เหลี่ยมจตุรัส 4 ช่อง ประดับด้วยลายดอกไม้ ทองคำ และแก้วผลึกที่ได้จากเมืองจีนดงามมาก” ผนังด้านนอกพระที่นั่งด้านนอกพระที่นั่งทรงมณฑปชั้นล่างเจาะเป็นช่องโค้งแหลมสำหรับวางตะเกียง

พระที่นั่งจันทรพิศาล สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2508 เป็นที่ประทับของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่สร้างทับลงไปบนรากฐานเดิมของพระที่นั่ง ซึ่งพระรามศวรโอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าอยู่หัวอง ได้ทรงสร้างเมื่อครั้งครองเมืองลพบุรี พระที่นั่งองค์นี้เป็นสถาปัตยกรรมแบบไทยแท้ ด้านหน้าที่ मुखเด็จ ภายหลังเมื่อได้สร้างพระที่นั่งสุทธาสวรรค์ขึ้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงย้ายไปประทับที่พระที่นั่งองค์ใหญ่ และโปรดให้ใช้พระที่นั่งจันทรพิศาลเป็นที่ออกขุนนาง ซึ่งตรงกับบันทึกของชาวฝรั่งเศสว่า เป็นหอประชุมองคมนตรีในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงบูรณะพระที่นั่งองค์นี้ตามเดิม

พระที่นั่งสุทธาราวรย์ เป็นที่ประทับส่วนพระองค์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นใน บันทึกของชาวฝรั่งเศสกล่าวไว้ว่า “พระที่นั่งองค์นี้ตั้งอยู่ในพระราชอุทยาน ที่ร่มรื่น ทรงปลูกพรรณไม้ต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง หลังคาพระที่นั่งมุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลือง ที่มุงทั้งสี่มีสระน้ำขนาดใหญ่ 4 สระ เป็นที่ทรงสนานของพระเจ้าแผ่นดิน” สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงเสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งองค์นี้ เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2231

ตึกเลี้ยงรับรองคณะทูตต่างประเทศ ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นนอก ใกล้กับหมู่ตึก สิบสองท้องพระคลัง เป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศส ตั้งอยู่กลางอุทยาน รอบตึกมีคูน้ำล้อมรอบ ภายใน คูมีน้ำพุพุ่งเรียงรายได้ระยะ 20 แห่ง

ตึกพระเจ้าเหา ตั้งอยู่ทางใต้ของเขตพระราชฐานชั้นนอก เป็นตึกรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 10 เมตร ยาว 20 เมตร ยกพื้นสูงขึ้น ไปประมาณ 1 เมตร ตัวตึกเป็นรูปทรงไทย ฐานก่อด้วยศิลาแลง แล้วจึงก่ออิฐอีกชั้นหนึ่ง ปัจจุบันเหลือแต่ผนัง ประตูหน้าต่างทำเป็นจันทน์เรือนแก้วฐานสิงห์ ด้วยเหตุว่า ภายในตึกมีฐานชุกชีปรากฏให้เห็นอยู่ ตึกพระเจ้าเหาในคอนปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระเพทราชา และขุนหลวงสรศักดิ์ ใช้ตึกนี้เป็นที่นัดแนะประชุมขุนนางและทหาร เพื่อแย่งชิง ราชสมบัติขณะที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงพระประชวรหนัก

หมู่ตึกสิบสองท้องพระคลัง เป็นตึกที่ตั้งเรียงรายอยู่ระหว่างอ่างเก็บน้ำ และตึกเลี้ยง รับรองแขกเมือง เป็นอาคารที่สร้างอย่างมีระเบียบด้วยอิฐเป็น 2 แถว ยาวเรียงชิดกันมีถนนผ่าน รวม 12 หลัง เข้าใจว่าเป็นคลังเก็บสินค้าหรือเก็บสิ่งของที่ใช้ในราชการ

อ่างเก็บน้ำหรือถังเก็บน้ำประปา ก่อด้วยอิฐยกขอบเป็นกำแพงสูงหนาเป็นพิเศษ ตรงพื้นมีท่อดินฝังอยู่เพื่อจ่ายน้ำไปใช้ตามตึกและพระที่นั่งต่างๆ การส่งน้ำใช้ท่อดินผาน้ำจาก ทะเลชุบศรและอ่างซับเหล็ก ตามบันทึกกล่าวว่าระบบการจ่ายท่อน้ำ เป็นผลงานของชาวฝรั่งเศสและ อิตาลี

โรงช่างหลวง ตั้งเรียงรายเป็นแถวชิดริมกำแพงเขตพระราชฐานชั้นนอกด้านในสุด โรงช่าง ส่วนใหญ่ปรักหักพังเหลือแต่ฐานปรากฏให้เห็นประมาณ 10 โรง

1.2 สิ่งก่อสร้างในสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

หมู่พระที่นั่งพิมานมงกุฎ สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของรัชกาลที่ 4 เมื่อครั้งเสด็จ บรมณะเมืองลพบุรี ประกอบด้วย พระที่นั่ง 4 องค์ คือ พระที่นั่งพิมานมงกุฎ เป็นที่ประทับพระที่นั่ง วิสุทธิวินิจฉัย เป็นท้องพระโรงเสด็จออกกว่าราชการแผ่นดิน พระที่นั่งไชยศาสตรากร เป็นที่เก็บอาวุธ พระที่นั่งอักษรศาสตราคม เป็นที่ทรงพระอักษรในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ทรงพระราชทานให้เป็นศาลา

กลางจังหวัด ต่อมาเมื่อศาลากลางจังหวัดได้ย้ายไปอยู่ที่เมืองใหม่ พระที่นั่งห่มนี้จึงรวมกับพระที่นั่งจันทร์พิศาล เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์

ห่มตึกพระประเทียบ ตั้งอยู่บริเวณพระที่นั่งพิมานมงกุฏ ซึ่งเป็นเขตพระราชฐานฝ่ายในเป็นตึกชั้นเดียว 2 หลัง ก่อด้วยอิฐถือปูนสูง 2 ชั้นมี 8 หลัง สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักของข้าราชการฝ่ายในที่ตามเสด็จรัชกาลที่ 4 เมื่อครั้งเสด็จประพาสเมืองลพบุรี

ทิมดาบ หรือที่พักของทหารรักษาการณ์ เมื่อเดินผ่านประตูทางเข้าเขตพระราชฐานชั้นกลาง ข้างประตูทั้งสองด้าน ตรงบริเวณสนามหญ้าจะเห็นศาลาโถงข้างละหลัง นั่นคือตึกซึ่งสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่พักของทหารรักษาการณ์ในเขตพระราชวัง

2. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ ตั้งอยู่ในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ นับเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แห่งที่ 3 ของประเทศไทยตั้งเมื่อปี พ.ศ.2466 แบ่งอาคารจัดแสดงศิลปะโบราณวัตถุเป็น 4 อาคาร คือ

2.1 **พระที่นั่งพิมานมงกุฏ** จัดแสดงศิลปะโบราณวัตถุ มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุเหล่านี้มีอายุแตกต่างกัน ตั้งแต่สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี กรุงสุโขทัย เชียงแสน (ล้านนา) กรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ และมีการจัดแสดงพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ที่เพิ่งขุดค้นพบ ณ สถาบันราชภัฏเทพสตรี เมื่อปี พ.ศ. 2540

2.2 **พระที่นั่งจันทร์พิศาล** อาคารด้านหน้าจัดแสดงพระราชประวัติของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และโบราณวัตถุที่ทำด้วยหินขนาดใหญ่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูป และห้องด้านหลังจัดแสดงงานประณีตศิลป์สมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์

2.3 **อาคารชีวิตไทยภาคกลาง** เดิมเป็นห้องเครื่องในสมัยรัชกาลที่ 4 จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวนา ได้แก่ คราด ไถ เกวียน สี่ฝัด และเครื่องมือจับปลา เป็นต้น

2.4 **พิพิธภัณฑน์ห่มใหญ่** จัดแสดงห่มใหญ่ เรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งได้มาจากวัดตะเคียน ตำบลท้ายตลาด อำเภอเมืองลพบุรี

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ เปิดทำการระหว่างเวลา 09.00 น. ถึง 16.00น. เว้นวันจันทร์และอังคาร อัตราค่าเข้าชมชาวไทย 10 บาท ชาวต่างประเทศ 30 บาท ยกเว้นนักเรียน นักศึกษาในเครื่องแบบ และพระภิกษุ ไม่ต้องเสียค่าเข้าชม ส่วนพระนารายณ์ราชนิเวศน์ เปิดให้ชมทุกวัน ระหว่างเวลา 07.00 น. - 17.00 น.

3. บ้านหลวงรับราชทูต หรือบ้านวิชาเยนทร์ ตั้งอยู่บนถนนวิชาเยนทร์ ใช้สำหรับเป็นที่รับรองราชทูตที่มาเฝ้าฯ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่เมืองลพบุรี คณะราชทูตจากประเทศฝรั่งเศส ชุดแรกที่เข้ามาเมื่อปี พ.ศ.2228 ได้พำนัก ณ ที่แห่งนี้ ต่อมาชาวกรีก ชื่อ Constantine Phaulkon ได้เข้ามารับราชการ และได้รับความดีความชอบ ได้ทรงแต่งตั้งให้เป็นถึง “เจ้าพระยาวิชาเยนทร์” และได้พระราชทานที่พักอาศัยให้ทางทิศตะวันตกของบ้านหลวงรับราชทูต มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบยุโรป

บ้านวิชาเยนทร์เปิดบริการให้เข้าชมระหว่างเวลา 07.00 น.-17.00 น. เว้นวันจันทร์-อังคาร
อัตราเข้าชมชาวไทย 10 บาท ชาวต่างประเทศ 30 บาท

4. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตั้งอยู่ตรงข้ามกับสถานีรถไฟ โดยวิหารหลวงสร้างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทางทิศใต้ของวิหารหลวงเป็นพระอุโบสถขนาดใหญ่ ประดับหน้าต่าง เป็นศิลปะแบบฝรั่งเศสทั้งหมด ห่างไปทางทิศตะวันตกของวิหารหลวง เป็นพระปรางค์ประธานองค์ประธาน ก่อด้วยศิลาแลงโบราณ มีเครื่องประดับลวดลายเป็นพระพุทธรูปและพุทธประวัติ อายุประมาณ พ.ศ. 1800 ต่อมาได้รับการซ่อมแซมในสมัยพระนเรศวร สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ และสมเด็จพระนารายณ์มหาราชลวดลายจึงมีปะปนกันหลายสมัย

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เปิดให้เข้าชมระหว่างเวลา 07.00 น. – 17.00 น. เว้นวันจันทร์ และ
อังคาร อัตราเข้าชมชาวไทย 10 บาท ชาวต่างประเทศ 30 บาท

5. เทวสถานปรางค์แขก เป็นโบราณสถานที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดของลพบุรี ตั้งอยู่ใกล้กับพระนารายณ์ราชนิเวศน์ เป็นปรางค์ก่อด้วยอิฐ 3 องค์ ไม่มีฉนวนเชื่อมต่อกัน ลักษณะอิทธิพลศิลปะเขมรแบบพะโค อายุราวพุทธศตวรรษที่ 15 (พ.ศ.1425-1536) ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวิหารขึ้นด้านหน้า และถึงเก็บน้ำประปาทางด้านทิศใต้ของเทวสถาน

6. พระปรางค์สามยอด ตั้งอยู่บนเนินดินด้านทิศตะวันตกของทางรถไฟ กับศาลพระกาฬ ลักษณะเป็นปรางค์เรียงต่อกัน 3 องค์ มีฉนวนทางเดินเชื่อมต่อกัน เป็นศิลปะเขมรแบบบาบูน มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 ก่อด้วยศิลาแลงและตกแต่งลวดลายปูนปั้นที่สวยงาม

พระปรางค์สามยอดเปิดบริการให้เข้าชม ระหว่างเวลา 07.00 น. - 17.00 น. เว้นวันจันทร์
และอังคาร อัตราค่าเข้าชมชาวไทย 10 บาท ชาวต่างประเทศ 30 บาท

7. ศาลพระกาฬ ตั้งอยู่ริมทางรถไฟด้านทิศตะวันออก เป็นเทวสถานเก่าของขอมประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 สร้างด้วยศิลาแลงเรียงซ้อนกันเป็นฐานสูง มีลักษณะเป็นปรางค์เดี่ยวขนาดใหญ่ ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีมุขยื่นด้านหน้า มีบันไดขึ้นลง 4 ด้าน มีทับหลังสลักรูปพระนารายณ์บรรทมสินธุ์

ทำด้วยศิลาทราย ด้านหน้าเป็นศาลาที่สร้างในปี พ.ศ.2494 โดยสร้างทับบนฐานเดิมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภายในวิหารประดิษฐานพระรูปประติมากรรมลอยตัว 4 กร ไม่มีเศียร อาจเป็นเทวรูปพระนารายณ์ศิลปะแบบลพบุรี หรือรูปพระโพธิสัตว์อโลกิตศวร ภายหลังมีผู้นำเศียรพระพุทธรูปศิลาทราย สมัยกรุงศรีอยุธยามาสวมต่อไว้ ให้เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไป

นอกจากนี้แล้ว ที่ศาลพระกาฬยังมีสิ่งที่น่าสนใจคือ ฝูงลิงมากกว่า 30 ตัว กล่าวกันว่า เดิมบริเวณรอบศาลพระกาฬร่มรื่นเต็มไปด้วยต้นกร่างขนาดใหญ่ มีลิงอาศัยอยู่ เมื่อมีคนนำอาหาร ผลไม้มาเก็บลงป่าเหล่านั้นได้เข้ามากินอาหาร จึงเซื่องแะคุ้นเคยกับคน

8. วัดสันเปาโล ตั้งอยู่บนถนนรวมมิตร สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นวัดของบาทหลวงเยซุอิก มีหอคูดาวแปดเหลี่ยม สูง 3 ชั้น สร้างแบบเดียวกับหอคูดาวที่ประเทศฝรั่งเศสใช้เป็นที่สังเกตปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ หอคูดาวได้ เป็นหอคูดาวแห่งแรกของประเทศไทย

9. พระที่นั่งไกรสรสีหราช (พระที่นั่งเย็นหรือคาน้ำทิพย์สระ) ตั้งอยู่ที่ตำบลทะเลชุบศร ห่างจากตัวเมือง 4 กม. เป็นที่ประทับในฤดูร้อนของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช องค์พระที่นั่งตั้งอยู่บนเกาะกลางทะเลชุบศร มีเขื่อนหินถือปูนล้อมรอบ ส่วนของทะเลชุบศรเป็นที่ลุ่มมีน้ำขังอยู่ตลอด สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำทาบใหญ่กั้นน้ำไว้ เพื่อชักน้ำผ่านท่อดินเผาไปยังเมืองลพบุรี

พระที่นั่งเย็น เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางดาราศาสตร์ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงใช้เป็นที่สำรวจจันทรุปราคา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2228 และทอดพระเนตรสุริยุปราคา เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2228 ร่วมกับคณะชูดและบาทหลวงจากประเทศฝรั่งเศส

10. ศาลหลักเมืองหรือศาลลูกศร ตั้งอยู่บนถนนสายริมน้ำหลังวัดปืนใหญ่ ใกล้กับบ้านวิชาเขนทร์ ตัวศาลาเป็นตึกเล็ก ๆ มีเนื้อที่ประมาณ 12 ตารางเมตร มี แท่งหินแท่งหนึ่งโผล่เหนือระดับพื้น ขึ้นมาสูงประมาณ 1 เมตร เป็นศาลเจ้าหลักเมืองโบราณที่เรียกว่าศาลลูกศร สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์เกี่ยวกับศาลลูกศรไว้ในตำนานเมืองลพบุรีว่า “หลักเมืองลพบุรีอยู่ทางตลาดข้างเหนือวัง เรียกกันว่าศรพระราม จะมีมาแต่ก่อนในสมัยขอม ฤาเมื่อครั้งขอม ทราบไม่ได้แน่ ที่เรียกว่า ศรพระราม นั้นเกิดแต่เอาเรื่องรามเกียรติ์มาสมมุติเป็นตำนานของเมืองนี้ คือเมื่อเสร็จศึกทศกัณฐ์ พระรามกลับไปครองเมืองอยุธยาแล้ว จะสร้างเมืองประจันตนครนั้น ลูกศรพระรามไปตกบนภูเขา บันดาลให้ยอดเขานั้นราบลง หนุมานตามไปถึงจึงเอาหางกวาดดินเป็นกำแพงเมือง หมายไว้เป็นสำคัญ แล้วพระอินทร์ให้พระวิษณุกรรมลงมาสร้างเมือง ครั้นเสร็จแล้วพระรามจึงประจันต

นามว่า เมืองลพบุรี ด้วยเหตุนี้จึงอ้างกันมาก่อนว่า หลักเมืองนั้นคือลูกศรพระรามที่กลายเป็นหินและเนินดินตามกำแพงเมืองที่ยังปรากฏอยู่เป็นของ หนุมานที่เอาหางกวาดทำไว้”

11. พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งอยู่บนถนนนารายณ์มหาราช ที่กลางวงเวียนเทพสตรี มีพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นรูปปูนปั้นในท่าประทับยืน ฉินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก พระหัตถ์ขวาทรงพระแสงดาบ ที่ฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ ได้จารึกพระเกียรติคุณของพระองค์ไว้

12. วัดเสาธงทอง ตั้งอยู่บนถนนฝรั่งเศส ซึ่งตัดเชื่อมระหว่างพระนารายณ์ราชนิเวศน์ กับบ้านหลวงรับราชทูต มีโบราณสถานที่น่าสนใจ คือ พระวิหาร ซึ่งเดิมเป็นที่ประกอบพิธี ทางศาสนาอิสลามของชาวเปอร์เซีย นอกจากนั้นยังมีตึกปิฎก ตึกคชสารหรือตึก โคระसान เป็นตึกเก่าสันนิษฐานว่า ใช้เป็นที่พักรับรองแขกเมือง และราชทูตชาวเปอร์เซีย ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

13. วัดนครโกษา ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของสถานีรถไฟลพบุรี ด้านทิศตะวันออกใกล้กับศาลพระกาฬ ลักษณะเป็นเจดีย์องค์ใหญ่สมัยทวารวดี พระปรารักษ์สมัยลพบุรี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 อยู่ด้านหน้า คำว่า “นครโกษา” มีผู้สันนิษฐานว่า เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นผู้บูรณะ จึงเรียกชื่อวัด “วัดนครโกษา” ตามราชทินนาม

14. วัดมณีชลขันธ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตลาดท่าโพธิ์ สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สิ่งที่น่าสนใจคือประเจดีย์ทรงแปลก ก่อเป็นเหลี่ยมสูงชะลูดขึ้นไปคล้ายกับเจดีย์เหลี่ยมสมัยเชียงแสน (ล้านนา) แต่ตรงมุมมีการก่อมุมไม้สิบสอง ทำเป็น 3 ชั้น มีซุ้มประตูยอดแหลม ด้านข้างทั้ง 4 ด้านทุกชั้น นอกจากนี้ภายในวัดยังมีดินโพธิ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเพาะเมล็ดและนำมาปลูกไว้

15. วัดทองปู้ ตั้งอยู่ด้านหลังโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย ในอดีตเป็นที่ขุมนุมกองทัพไทยในวัด มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่น่าสนใจหลายอย่าง เช่น พระอุโบสถทรงไทย ที่มีฐานอ่อนโค้ง วิหารมีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมแบบสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คือ หน้าต่างและประตูเป็นช่องโค้งแหลม นอกจากนี้ยังมีเจดีย์ลักษณะคล้ายกับเจดีย์หลวงพ่อแสงวัดมณีชลขันธ์ แต่มีขนาดเล็กกว่า และยังเป็นโบราณวัตถุที่สำคัญเหลืออยู่เพียงชิ้นเดียวในเมืองไทย คือ ที่สรงน้ำพระโบราณ หรือที่เรียกกันว่า น้ำพุสรงน้ำพระเก็บรักษาไว้ที่วัดแห่งนี้

16. วัดยาง ณ รังสีและพิพิธภัณฑสถานเรือพื้นบ้าน ตั้งอยู่บนตำบลตะลุม ริมฝั่งแม่น้ำลพบุรี ด้านทิศตะวันออก ด้านหน้าติดทางหลวงสายลพบุรี-บางปะหัน อยู่ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศใต้ประมาณ 9 กม. เดิมเรียกว่าวัดพญายาง เนื่องจากภายในบริเวณวัดมีต้นยางยักษ์ใหญ่ตระหง่านเป็นสัญลักษณ์

ท่ามกลางคดงคันยาง สันนิษฐานว่าเดิมเป็นวัดโบราณอยู่กลางป่า น่าจะมีอายุตั้งแต่สมัยละโว้ เพราะมี ประติมากรรม หินทรายประดิษฐานอยู่ในอุโบสถของวัด คือพระพุทธรูปปางนาคปรก 2 องค์ พระพุทธรูปปางมารวิชัย 1 องค์ และพระพุทธรูปปางสมาธิ 1 องค์ เป็นเนื้อหินทรายและหินุนาน (หอนสีเขียว) รูปทรงเป็นแบบสมัยขอมเรื่องอำนาจ ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ ขึ้นใหม่ และเปลี่ยนชื่อใหม่ถึง 2 ครั้ง เป็นวัดยางศรีสุธรรมาราม แล้วเปลี่ยนเป็นวัดยาง ณ รังสีจนถึง ปัจจุบันนี้

พิพิธภัณฑสถานเรือพื้นบ้าน ตั้งอยู่ที่ศาลาการเปรียญหลังเก่าภายในวัดยาง ณ รังสี เป็นศาลาการ เปรียญไม้ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2470 ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลพบุรี ศาลาหลังนี้ได้รับรางวัลอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ดีเด่นในปี พ.ศ.2536 ลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมแบบศาลาวัดในชนบทของภาคกลางในประเทศไทย ทั้งนี้ ผู้สร้างจำลองแบบมาจากภาพศาลาที่อยู่ด้านหลังชนบทไร่โกละ 1 บาท ที่พิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 8 ซึ่งนับวันจะหาดูได้ยาก ต่อมาได้มีการบูรณะซ่อมแซมแล้วเสร็จภายในปี พ.ศ.2531 นับเป็นพิพิธภัณฑสถาน เรือพื้นบ้านแห่งแรกของประเทศไทย

การเดินทางใช้เส้นทางสายลพบุรี-บางปะหัน (ถนนเลียบบคลองชลประทาน) จนถึง กม. ที่ 9 วัดจะอยู่ทางซ้ายมือ

17. วัดเขาพระงามหรือวัดศิริจันทรมิถ ตั้งอยู่เขตตำบลเขาพระงาม เดิมเป็นวัดร้าง สร้างมา แต่สมัยใดไม่ปรากฏ ต่อมาปี พ.ศ. 2455 เจ้าอาวาสวัดบรมนิวาสพระนคร กับพระสงฆ์ 2 รูป ได้ธุดงค์ มาพักที่วัดแห่งนี้ แล้วเห็นว่ามิถภูมิประเทศดี จึงสร้างพระพุทธรูปขึ้นที่ไหล่เขา ขนาดหน้าตักกว้าง 11 วา สูงจากหน้าตักถึงยอดพระเศียร 18 วา เส้นพระศกทำด้วยไทรกระเทียมและถวายเป็นพระนาม ว่า "พระพุทธร นฤมิตรชมพุทธกาล" ภายหลังมีการบูรณะเมื่อปี พ.ศ.2469 จึงเปลี่ยนนามใหม่ว่า "พระพุทธรปฏิภาค มิตรชมพุทธกาล" จนถึงทุกวันนี้

การเดินทาง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 (ลพบุรี-โคกสำโรง) ระยะทางประมาณ 12 กม.

18. พิพิธภัณฑสถานจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งอยู่ที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ในสมัยโบราณ ลพบุรีเป็นเมืองยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศ จึงถูกเลือกให้เป็นที่ตั้งแห่งที่ 2 ของประเทศ มาตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยา การพัฒนาด้านการทหารของจังหวัดลพบุรี ปรากฏเด่นชัดในสมัยจอมพล ป.พิบูล สงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้กิจการด้านการทหารของลพบุรีมีความสำคัญมาก เป็นอันดับ 2 รอง จากกรุงเทพมหานคร พิพิธภัณฑสถานจอมพล ป.พิบูลสงคราม จัดตั้งเมื่อปี 2521 ชั้นบนแสดงประวัติชีวิต ของท่านและข้าวของเครื่องใช้ที่ภรรยาและทายาทได้มอบไว้ให้ ชั้นล่างแสดงภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ สมัย การเปลี่ยนแปลงการปกครองมีการจัดแสดงรถยนต์ที่ท่านใช้ชื่อ FORD รุ่น Tunder bird ทะเบียน

กทว. 3883 วิทยุหือ Stemens และ โทรทัศน์หือ อาร์ ซี เอ วิคเตอร์ ที่บริษัทไทยโทรทัศน์มอบให้เมื่อปี 2498 เป็น เครื่องแรกของประเทศ และจัดแสดงป็นใหญ่ พระมหาฤกษ์กับพระมหาไชยที่หล่อและประดับลวดลายคร่ำเงินและคร่ำทอง แสดงฝีมือช่างไทยโบราณที่หาชมได้ยาก เป็นป็นใหญ่ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ใช้องในพระราชพิธีและสัญญาณการยกทัพ

19. **สระแก้ว สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม** ได้วางผังเมืองไว้โดยสร้างถนนสายหลักของเมืองลพบุรี ขนาดถนนกว้าง 8 เมตร มีวงเวียน 3 แห่ง คือ วงเวียนศาลพระกาฬ วงเวียนสระแก้ว วงเวียนพระนารายณ์

วงเวียนสระแก้ว เป็นวงเวียนที่มีรูปร่างแปลก คือทำเป็นแท่งเตียน ตั้งอยู่บนแท่นคล้ายพานขนาดยักษ์ รอบปากพานประดับตราสัญลักษณ์ ตรีภระทรวงต่างๆ ในยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม กลางวงเวียนมีคชสีห์สองตัวเฝ้าทั้ง 4 ทิศ แต่เดิมตั้งใจจะสร้างแท่งเตียนเป็นฐานอนุสาวรีย์จอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่ต่อมาท่านหมคอำนาจจึงมีการนำรูปปั้นไปไว้ที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่

20. **วัดเวฬุวัน (วัดเขาจีนแล)** สร้างเมื่อปี พ.ศ.2497 โดยการสนับสนุนของวัดโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ในปี 2507 พระครูภาวนานุโยค ได้มาพักทำวิปัสสนากรรมฐานและต่อมาได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสจนปัจจุบัน ในวัดจะมีการสอนวิปัสสนากรรมฐาน หลังจากการทำวัตรเย็น โดยเทศน์แสดงธรรมตั้งแต่เวลา 19.00 น. – 20.00 น. ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ จะมีผู้มาทำวิปัสสนากรรมฐานทั้งจากกรุงเทพมหานครและพื้นที่ใกล้เคียง

บริเวณยอดเขาจะมีพระพุทธรธรรมรังสี เป็นพระปางนั่งขัดสมาธิแบบเชียงแสน ขนาด 6 วา 2 สอก สร้างเมื่อปี 2519 ประดิษฐานอยู่ การขึ้นบนยอดเขาจะมีบันไดคอนกรีต จำนวน 460 ขั้น เป็นทางเดินขึ้นเขาไปนมัสการพระพุทธรธรรมรังสี และยังสามารถชมทิวทัศน์ทุ่งทานตะวัน อ่างเก็บน้ำซับเหล็ก และวัดพระพุทธรบาท

การเดินทางจากตัวจังหวัดไปยังอ่างเก็บน้ำซับเหล็กระยะทาง 15 กิโลเมตร ตามถนนลพบุรีพัฒนานันคม ก่อนถึงอ่างเก็บน้ำซับเหล็ก 2 กิโลเมตร จะมีทางแยกซ้ายมือเข้าไปอีก 3 กิโลเมตร

21. **วัดสุวรรณคีรีปฏิภก (วัดเขาตะกร่ำทอง)** สร้างเมื่อปี 2498โดยหลวงพ่อบุญเหลือ และหลวงปู่ขาวได้ร่วมกันสร้าง มีพระประธาน คือ พระพุทธสิรินิมิตมงคล วัดเขาตะกร่ำทองจะมีลักษณะไม่เหมือนวัดอื่นโดยเป็นอาคารสูง 4-5 ชั้น ขาวไปตามไหล่เขา เมื่อไปถึงยอดเขาจะมีถ้ำใหญ่ ได้แก่ ถ้ำพระ ถ้ำพระฤทธิ ถ้ำค้างคาว ถ้ำมหาโชค ซึ่งเป็นถ้ำธรรมชาติควรแก่การศึกษา และทางวัด ได้เก็บศพของหลวงพ่อบุญเหลือ ซึ่งมีสภาพไม่เน่าเปื้อบให้ประชาชนที่เคารพ ได้มากราบสักการะบูชา ในยาม

พลบค่ำจะสามารถชมค้างคาวนับแสนตัว เหิระทยานสู่ท้องฟ้า และสามารถชมทิวทัศน์ของธรรมชาติ บริเวณ อ่างเก็บน้ำซับเหล็กและบริเวณ โคยรอบที่มีความสวยงาม

การเดินทางจากตัวจังหวัดไปยังอ่างเก็บน้ำซับเหล็ก ระยะทาง 15 กิโลเมตร ตามถนน ลพบุรีพัฒนานิคม ก่อนถึงอ่างเก็บน้ำซับเหล็ก 1 กิโลเมตร จะมีทางแยกซ้ายมือเข้าไปอีก 3 กิโลเมตร

ประเภทธรรมชาติ ได้แก่

1. อ่างเก็บน้ำซับเหล็ก อยู่ในเขตตำบลโคกชุม เป็นอ่างเก็บน้ำธรรมชาติ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ชาวฝรั่งเศสและอิตาเลียนเป็นผู้วางท่อส่งน้ำดินเผาจาก อ่างซับเหล็กเข้าไปในเขตพระราชฐาน และในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการสร้างเขื่อนดินกักเก็บ น้ำเพื่อเก็บไว้ใช้ในการเกษตร ต่อมามีการสร้างถนนรอบอ่างเก็บน้ำ มีศาลาชมทิวทัศน์สามารถมองเห็น เขาเงินแล มีทัศนียภาพสวยงามมาก

2. สวนสัตว์ลพบุรี ตั้งอยู่หลัง “โรงภาพยนตร์ทหารบก” สร้างเมื่อปี พ.ศ.2483 สมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีบริเวณร่มรื่นกว้างขวางมีสัตว์ต่างๆ มากมายเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ เปิดทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.00 น. - 17.30 น. ค่าเข้าชมผู้ใหญ่ 10 บาท เด็ก 5 บาท

3. กิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ทหาร

- กิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ ได้แก่ การสาธิตการดำรังชีพ ในป่า การกระโดดหอสูง 34 ฟุต การกระโดดร่มจากบอลูน การยิงปืนไต่หน้าผา ทัวร์ป่าทางทหาร และชมพิพิธภัณฑ์ทหารรบพิเศษ ซึ่งจัดแสดงภาพและอุปกรณ์ต่างๆ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการและภาพกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยรบพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน

สถานที่ติดต่อ สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวกองทัพบกจังหวัดลพบุรี โทรศัพท์ (036) 412192

- แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ ได้แก่ สถาปัตยกรรมสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แก่ ศึกษาได้ ตึกพิบูลสงคราม และพิพิธภัณฑ์จอมพล ป.พิบูลสงคราม พิพิธภัณฑ์ทหาร ปืนใหญ่ พิพิธภัณฑ์พลเอกพระยาพลพลพยุหเสนา และอุทยานพฤษศาสตร์

- แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มณฑลทหารบกที่ 13 ได้แก่ สนามกอล์ฟจอมพล ป.พิบูล สงคราม ติดต่อได้ที่ มณฑลทหารบกที่ 13 โทรศัพท์ (036) 413133, 422734-5 ต่อ 37393

4. ลิงลพบุรี

เกิดเป็นคนลพบุรีไม่ว่าจะไปที่ไหนหรือไปอยู่แห่งใด ก็จะถูกขนานนามว่าคนเมืองลิง ทั้งนี้เพราะจังหวัดลพบุรีมีลิงฝูงใหญ่ ซึ่งมีชื่อเสียงขจรไกลทั้งภายในและภายนอกประเทศ ลิงเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ที่จัดอยู่ในกลุ่มของสัตว์ชั้นสูงเช่นเดียวกับมนุษย์ ลิงในโลกนี้มีอยู่มากมายหลายชนิด แบ่งออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทลิงมีหาง (monkey) อาทิ ลิงวอก ลิงแสม และประเภทลิงไม่มีหาง (ape) อาทิ ลิงชิมแปนซี ลิงอุรังอุตัง ลิงลพบุรีเกือบทั้งหมดเป็นลิงวอก (rhesus) และลิงแสม (crab-eating Macaque) ลิงฝูงใหญ่ที่มีถิ่นพำนักประจำอยู่ที่ศาลพระกาฬ ซึ่งเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะของชาวลพบุรีและชาวไทยทั่วไป ภายในศาลมีรูปเคารพเรียกกันว่า เจ้าพ่อศาลพระกาฬ ลิงฝูงนี้จึงเปรียบเสมือนบริวารประจำศาลพระกาฬ และถูกขนานนามว่า ลิงเจ้าพ่อฯ หรือลิงศาลพระกาฬ ซึ่งมีชื่ออันเป็นสากลว่า ลิงลพบุรี นั่นเอง บรรพบุรุษลิงลพบุรีเดิม คือลิงวอก และลิงแสม จัดว่าเป็นลิงรุ่นบุกเบิกและเป็นลิงป่าลพบุรี ปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 1,000 ตัว แต่จากการสืบค้นบันทึกอดีตของเมืองลพบุรีในแต่ละยุคสมัย ไม่ปรากฏหลักฐานว่า บรรพบุรุษของลิงวอกฝูงใหญ่ในปัจจุบันเริ่มมาอยู่ที่นั่น ณ บริเวณศาลพระกาฬ ตั้งแต่ครั้งไหน แต่อาศัยหลักฐานตามธรรมชาติว่า บริเวณพื้นที่โดยรอบศาลพระกาฬยังร่มครึ้ม มีสภาพเป็นป่าล้อมรอบไปด้วยต้นไม้ใหญ่ ศาลพระกาฬยังมีได้มีรูปทรงเหมือนปัจจุบัน ผู้เดินทางผ่านไปมาก็จะเคารพกราบไหว้ ลิงวอกฝูงหนึ่งที่หากินอยู่ในป่าละแวกนั้น พวกมันหากินอาหารที่เหลือจากการเช่นไหว้เป็นครั้งคราว และเริ่มเรียนรู้ว่าหากินที่นี่ต้องมีอาหารกิน จนกระทั่งเมื่อครั้งจอมพล ป.พิบูลสงคราม พัฒนาสร้างเมืองลพบุรี ขยายเมืองใหม่ ชื่อเสียงความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อพระกาฬเลื่องลือไปไกล คนมาขอพรกราบไหว้ทั่วสารทิศ และด้วยความเมตตาต่อสัตว์ อาหารเหลือจากการเช่นไหว้จึงถูกเจือจางผ่านไปจนถึงลิงป่ากลุ่มนี้เสมอ ลิงป่า ลิงวอกฝูงนั้นเริ่มไม่เห็นความจำเป็นในการอพยพเคลื่อนย้ายเพื่ออาหาร จึงยึดศาลพระกาฬเป็นที่พำนักถาวร ค้ำรงพันธุ์ ออกลูกออกหลาน ขยายประชากรลิงเป็นลิงฝูงใหญ่ขึ้น ลิงลพบุรีจะใช้เวลาในช่วงกลางวันในการกิน เดิน วิ่งเล่น ซุกซน นอนพัก อยู่ในอาณาเขตของศาลพระกาฬ การตายที่สำคัญของลิงลพบุรีประการหนึ่ง คือ ถูกรถไฟฟ้า หรือรถยนต์ชนตาย หรือถูกไฟฟ้าช็อตตาย เนื่องจากความซุกซนปีนป่ายสายไฟฟ้าแรงสูง แม้ว่าลิงลพบุรีจะต้องเสียชีวิตอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุดังกล่าวมานั้น แต่เมื่อเทียบกับสถิติอัตราการเกิด พบว่ามีสูงกว่าอัตราการตาย ประชากรลิงจึงมีโอกาสนขยายจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ในอนาคตไม่มีใครระบุแน่ชัดว่าลึงหลพบุรีจะอยู่คู่ลพบุรีไปอีกนานเท่าใด แต่หากจะประเมินคำตอบจากสภาพการณ์ปัจจุบันก็เชื่อได้ว่าเรา ลึงหลพบุรี - คนลพบุรี จะยังคงดำรงอยู่คู่กันไปอีกนานเท่านั้น ลึงหลพบุรีกลายเป็นส่วนหนึ่งของชาวลพบุรีอย่างแยกกันไม่ได้ หากคนได้มาเยือนลพบุรีคงจะได้อิ่มสัมผัสความน่ารักน่าชังของลึงหลพบุรี สัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ประจำเมืองลพบุรี

ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่

1. งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

จัดในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากษัตริย์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่มีต่อเมืองลพบุรีและประเทศชาติ เนื่องจากในรัชสมัยของพระองค์ทรงโปรดที่จะประทับที่เมืองลพบุรีเกือบตลอดปี เฉพาะช่วงฤดูฝนเท่านั้น จะเสด็จไปประทับ ณ กรุงศรีอยุธยา เมืองลพบุรีจึงเปรียบเสมือนราชธานีแห่งที่ 2 ในสมัยนั้นในงานมีกิจกรรมต่างๆ มากมาย อาทิ การแสดงแสงและเสียง การแสดงสาธิตวิถีชีวิตไทย งานราตรีวังนารายณ์ การละเล่นของเด็กไทย (จุก แกละ โกะ เปีย) และการละเล่นพื้นเมืองมหรสพ และการออกร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง

2. งานเลี้ยงโต๊ะจีนลิง

จัดขึ้นทุกวันอาทิตย์สัปดาห์สุดท้ายของเดือนพฤศจิกายน ณ บริเวณศาลพระกาฬและพระปรางค์สามยอด มีฝูงลิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นที่สนใจสำหรับนักท่องเที่ยว บรรดานักท่องเที่ยวที่มานมัสการเจ้าพ่อพระกาฬ มักจะนำอาหารและผลไม้มาเลี้ยงลิง ทำให้ลิงมีความเป็นกันเองและคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยวมากขึ้นในงานมีกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การเลี้ยงอาหารที่ตกแต่งอย่างสวยงามแก่ลิง การแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น

3. งานทอดกฐินสามัคคีทางเรือแม่น้ำลพบุรี เป็นประเพณีที่ได้สืบทอดกันมานานแล้ว โดยในวันออกพรรษา ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำลพบุรีจะนำขบวนเรือโบราณไม่ต่ำกว่า 100 ลำ แห่จากวัดพรหมมาศร์ ไปยังวัดยาง ณ รังสี และมีการแข่งขันเรือเฟริชว ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของการแข่งเรือในปัจจุบัน

4. หมู่บ้านดินสอพอง ลพบุรีได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตดินสอพองที่มีคุณภาพดีที่สุดในประเทศไทย แหล่งผลิตอยู่ที่หมู่บ้านหินสองก้อน(ริมคลองชลประทาน) ตำบลทะเลชุบศร (บริเวณสะพาน 6) เป็นหมู่บ้านที่มีการทำดินสอพองกันแทบทุกครัวเรือน และบริเวณนั้นจะมีดินสีขาว เรียกกันว่า ดินมาร์ล มีเนื้อเนียนขาวละเอียดแน่น จึงไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกพืช แต่ด้วยภูมิปัญญาของคนใน

ท้องถิ่นได้นำมาผลิตเป็นดินสอพอง ซึ่งสามารถนำไปเป็นวัตถุดิบในการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้หลายชนิด เช่น แป้ง เครื่องสำอาง ขาสีฟัน ตกแต่งผิวเครื่องเรือน เป็นต้น

5. การหล่อโลหะ (ทองเหลือง) ของชุมชนบ้านท่ากระยาง เป็นที่รวมของชาวบ้านช่างหล่อทองเหลืองซึ่งมีความเชี่ยวชาญ ทำสืบทอดกันมาช้านาน มีการหล่อพระพุทธรูปด้วยทองเหลือง หล่อรูปต่าง ๆ และหล่อผลิตภัณฑ์เลียนแบบของเก่าด้วย ปัจจุบันมีการรวมตัวกันเป็นชมรมช่างหล่อทองเหลืองบ้านท่ากระยาง

เขตอำเภอท่าม่วง แยกเป็นประเภท ดังนี้

1. ประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่

1.1 วัดไผ่ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำบางขาม เป็นวัดเก่าแก่สมัยกรุงศรีอยุธยา วิหารประดิษฐานพระศรีอริย์ ซึ่งประชาชนนับถือกันมาก มีภาพปูนปั้นเรื่องทศชาติ และปฐมสมโพธิ ซึ่งเป็นภาพประติมากรรมที่มีความสำคัญของชาติ มีศาลาริมน้ำสร้างสมัยรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสวัดไผ่ทางน้ำ มีพิพิธภัณฑ์ประจำวัด ซึ่งจัดแสดงของเก่าแก่มากมาย ได้แก่ พระพุทธรูป เครื่องสายคราม เครื่องมือเครื่องใช้สมัยโบราณ

การเดินทาง ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 311 (ลพบุรี-สิงห์บุรี) แล้วเลี้ยวขวาเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 3028 ตรงสี่แยกไฟแดง (กม.ที่ 18) เข้าไปอีกระยะทางประมาณ 6 กม.

1.2 เขาสมอคอน ตั้งอยู่ที่ตำบลเขาสมอคอน เป็นเทือกเขาที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์โดยมีตำนานเก่าแก่กล่าวไว้ว่า เป็นที่อยู่ของสุกกทันตฤาษี อาจารย์ของพ่อขุนรามคำแหง และพระยาจำเมือง เมื่อทรงพระเยาว์ได้เสด็จมาศึกษาศิลปวิทยาที่เขาสมอคอนนี้ มีวัดสำคัญ 4 วัด คือ วัดบัน ไคสามแสน วัดถ้ำตะโกพุทธโสภณ วัดถ้ำช้างเผือก วัดเขาสมอคอน

การเดินทางใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 311 (สายลพบุรี-สิงห์บุรี) ถึง กม.ที่ 18 เลี้ยวขวาเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 3028 ตรงสี่แยกไฟแดงเข้าไปอีก 12 กม.

2. ประเพณีชักพระศรีอริย์วัดไผ่ หรือประเพณีแห่พระศรีอริย์ ถือเป็นปฏิบัติกันมาช้านานในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ทางวัดจะจัดให้มีการอัญเชิญพระศรีอริย์มาประดิษฐานบนแท่นตะเฒ่าแล้วให้ประชาชนร่วมกันชักพระไปทางทิศเหนือ เริ่มจากวัดไผ่ไปสุดทางที่วัดห้องคู้งแล้วชักกลับมายังวัดไผ่ ระหว่างทางจะมีผู้เข้าร่วมขบวนเป็นจำนวนมาก มีการหยุดขบวนในแต่ละจุดเพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาได้สรงน้ำและนมัสการ ตลอดระยะเวลาทางจะมีผู้ตั้งโรงทานสำหรับเลี้ยงอาหารแก่ขบวน

เขตอำเภอพัฒนานิคม แยกเป็นประเภท ดังนี้

1. ประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่

1.1 พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านโป่งมะนาว อยู่ที่หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยขุนราม ห่างจากน้ำตกสวนมะเดื่อ 3.5 กม. เป็นแหล่งโบราณคดีมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ อายุประมาณ 2,500-3,000 ปี ประมาณยุค “บ้านเชียงตอนปลาย” มีการขุดพบโครงกระดูกมนุษย์โบราณถึง 13 โครง ภายในหลุมเดียวกัน

1.2 วัดพรหมรังษี หมู่ที่ 1 ซอย 2 ค.คิง สร้างเมื่อปี 2503 ในโบสถ์ประดิษฐานสมเด็จพระพุฒจารย์โต พรหมรังษี มีจิตรกรรมบนฝาผนังเป็นภาพพระพุทธประวัติ และวิหารมีจิตรกรรมฝาผนังเป็นพระพุทธประวัติ มีการใช้เซรามิกเคลือบทุกที่โบสถ์วิหารเจดีย์ที่มีลวดลายสวยงามมาก

2. ประเภทธรรมชาติ ได้แก่

2.1 เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เป็นโครงการพัฒนากลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นเขื่อนดินแกนดินเหนียวกักเก็บน้ำเพื่อการชลประทาน ความยาวตัวเขื่อน 4,760 เมตร สามารถเก็บน้ำได้ 785 ล้านลูกบาศก์เมตร ณ ระดับความสูง 42 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ในอำเภอพัฒนานิคม อำเภอท่าหลวง อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี และอำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี เริ่มกักเก็บน้ำได้ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2541 โดยมีสิ่งที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวได้แก่ จุดชมวิวยุทธศาสตร์และวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำ นอกจากนี้ยังมีเส้นทางรถไฟตัดผ่านบริเวณอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนหลายช่วง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนั่งรถไฟชมทัศนียภาพอันสวยงามได้ด้วย นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ โทร.(036) 494031, 494034

การเดินทางจากตัวเมืองลพบุรีใช้เส้นทางสาย ลพบุรี - โลกดูม - พัฒนานิคม (ทางหลวงหมายเลข 3017) ระยะทาง 48 กม. มีบริการรถสองแถวลพบุรี - วังม่วง ผ่านหน้าเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ รถออกจากสถานีขนส่งลพบุรี ระหว่างเวลา 06.00 น. - 17.30 น.

2.2ทุ่งทานตะวัน จังหวัดลพบุรี ปลูกทานตะวันมากที่สุดในประเทศไทย คือ ประมาณ 200,000 - 300,000 ไร่ ดอกทานตะวันจะบานสะพรั่งในช่วงเดือนพฤศจิกายน - มกราคม ทานตะวันเป็นพืชทนแล้ง เกษตรกรนิยมปลูกทดแทนข้าวโพด เมล็ดทานตะวันมีสารอาหารที่มีคุณค่านิยมใช้สกัดน้ำมันปรุงอาหารหรืออบแห้งเพื่อรับประทาน หรือใช้เป็นส่วนผสมของเครื่องสำอาง และยังสามารถเลี้ยงผึ้งเป็นอาชีพเสริมได้ จึงทำให้ผลผลิตเป็นน้ำผึ้งจากดอกทานตะวันอีกทางหนึ่ง

แหล่งปลูกทานตะวันกระจายทั่วไปในเขตอำเภอเมือง อำเภอพัฒนานิคม อำเภอ - ชัยบาดาลพื้นที่ปลูกเป็นจำนวนมาก ได้แก่ บริเวณเขาจินแด ใกล้วัดเวฬุวัน ตำบลโคกตูม อำเภอเมือง ลพบุรี การเดินทางจากลพบุรีใช้เส้นทางพหลโยธิน(ลพบุรี-สระบุรี)ถึงกิโลเมตร 4 เลี้ยวซ้ายไปตามทาง หลวงหมายเลข 3017 (ตรงไปตำบลโคกตูม) ระยะทางประมาณ 8 กม. จะถึงวัดเวฬุวัน (ด้านซ้ายมือ) เลี้ยวเข้าอีกไป 2 กม. จะถึงทุ่งทานตะวัน สำหรับรถโดยสารประจำทางมีรถสองแถวลพบุรี - วังม่วง ผ่านทางเข้าวัดเวฬุวัน รถออกจากสถานีขนส่งลพบุรี ระหว่างเวลา 06.00 น. - 17.30 น. นอกจากนี้ ยังมีแหล่งปลูกทานตะวันกระจักระจ่ายไปตามเส้นทางที่จะไปอำเภอพัฒนานิคมบริเวณช่องสาริกา (เข้าทางวัดมณีศรีโสภณ) ริมทางหลวงหมายเลข 21

2.3 น้ำตกสวนมะเดื่อ อยู่ที่หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยขุนราม อยู่ห่างจากเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ 23 กม. เป็นน้ำตกที่เกิดจากน้ำผุดในถ้ำคลองคามธรรมชาติ มี 12 ชั้น ความยาวน้ำประมาณ 1.5 กม.

การเดินทางจากตัวเมืองลพบุรีใช้เส้นทางสายลพบุรี - โลกตูม - พัฒนานิคม - อ.วังม่วง (จ.สระบุรี) ไม่มีรถประจำทางผ่านตัวน้ำตก

เขตอำเภอโลกสำโรง แยกเป็นประเภท ดังนี้

1. ประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่

วัดเขาวงพระจันทร์ ตั้งอยู่ในเขตตำบลห้วยโป่ง ห่างจากตัวเมืองลพบุรีประมาณ 28 กม. ตามเส้นทางถนนพหลโยธิน ตรงหลักกิโลเมตรที่ 178 มีทางแยกเลี้ยวขวาอีก 5 กม.จนถึงเขาวงพระจันทร์ บริเวณเชิงเขาเป็นที่ตั้งของวัดเขาวงพระจันทร์ มีทางบันไดขึ้นยอดเขาประมาณ 3,800 ขั้น ยอดเขาสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 650 เมตร ได้ชื่อว่าเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในลพบุรี ช่วงเทศกาล เดือน 3 ประชาชนทั้งใกล้และไกลจะหลั่งไหลมานมัสการรอยพระพุทธรูป และพระพุทธรูปบน ยอดเขาแห่งนี้เป็นอย่างดี

2. ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่

หมู่บ้านแกะสลักหินทราย ผลิตภัณฑ์แทบทุกครัวเรือนที่บ้านหนองแล ตำบลเพนียด โดยนำ หินทรายบริเวณเชิงเขาแกะสลัก ในรูปแบบต่างๆ เช่น ทำเป็นผลิตภัณฑ์เลียนแบบของเก่า วัสดุแต่ง สวนพระพุทธรูป ใบเสมา และลูกนิมิต เป็นต้น ศูนย์ผลิตและจำหน่ายอยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลเพนียด

เขตอำเภอชัยบาดาล แยกเป็นประเภท ดังนี้

1. ประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่

วัดเขาสมโภชน์ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอชัยบาดาลไปตามเส้นทางสายบัวชุมประมาณ 30 กม. มีทางแยกเข้าประมาณ 8 กม. จากถนนใหญ่ เป็นวัดเก่าแก่และมีสถานที่ปฏิบัติธรรม

2. ประเภทธรรมชาติ ได้แก่

2.1 สวนรุกขชาติน้ำตกวังก้านเหลือง ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าดินดำ มีน้ำตกไหลตลอดปีเนื่องจากต้นน้ำเกิดจากตาน้ำใต้ดินขนาดใหญ่ ซึ่งทางทิศตะวันออกห่างจากบริเวณน้ำตกประมาณ 1.5 กม.

การเดินทางจากตัวเมืองลพบุรี ใช้เส้นทางสายลพบุรี - โคกสำโรง (ทางหลวงหมายเลข 1) - ชัยบาดาล (ทางหลวงหมายเลข 205) ถึงบริเวณที่บรรจบกับทางหลวงหมายเลข 21 แล้วต่อเข้าทางหลวงหมายเลข 9 ไปอำเภอท่าหลวง ประมาณ 12 กม. เลี้ยวซ้ายเข้าตัวน้ำตกประมาณ 1.5 กม.

2.2 เขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ตั้งอยู่ในท้องที่บางส่วนของตำบล 4 ตำบล คือ ตำบลซับตะเคียน ตำบลหนองยายโสี ตำบลบัวชุม ตำบลนาโสม มีเนื้อที่ประมาณ 13,504 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 8,440 ไร่ ได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่าเขาสมโภชน์ เมื่อวันที่ 29 พ.ย. 2538

เขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นเทือกเขาหินปูน มีลักษณะสูงชันยาวทอดตัวไปตามแนวทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีถ้ำและหน้าผาจำนวนมาก มีที่ราบในหุบเขา 2 แห่ง และที่ราบบนเขา 1 แห่ง เป็นแหล่งป่าชื้นน้ำที่สำคัญมาก มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี โดยเฉพาะที่วัดถ้ำพรหมโลก ค้นพบขวานหินขัดยุคสมัยหินตอนปลาย อายุราว 3,000 ปี ใบหอกสำริดภาชนะดินเผาในยุคโลหะ อายุประมาณ 2,500 ปี พระพุทธรูปสลักด้วยไม้สมัยอยุธยาตอนปลาย หรือรัตนโกสินทร์ตอนต้น

เขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่าเขาสมโภชน์ มีสภาพป่าไม้และสัตว์ป่าที่สมบูรณ์ มีบริการจัดเส้นทางการศึกษาธรรมชาติ เช่น พรรณพืชชนิดต่างๆ ซากฟอสซิลอายุ 280 ล้านปี ซึ่งเป็นหลักฐานว่าเคยเป็นไหล่ทวีปและอยู่ใต้น้ำมาก่อน และยังมีสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมที่วัดเขาสมโภชน์วัดถ้ำพรหมโลก และมีลานหินผุดที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติให้ชม

3. ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่

เสื่อกกบ้านท่าดินดำ กอกกที่ขึ้นกระจ่ายริมหนองน้ำในบ้านท่าดินดำ ตำบลท่าดินดำ ทำให้คนลาวในบ้านนี้ ซึ่งได้ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคอีสานตั้งแต่ปี 2500 รวมตัวกันเป็นกลุ่มบ้านพวกนี้ มาจากอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้นำเอาวิชาทอเสื่อมาเผยแพร่แก่คนในชุมชน ซึ่งได้ยึดเป็นอาชีพเสริมรองจากการทำไร่ มีการทำเทคนิคใหม่ ๆ มาเพิ่มลวดลายของผลิตภัณฑ์ งานทอเสื่อเป็นงานที่สร้างอาชีพให้แก่คนในท้องถิ่น ไม่ต้องหนีความกันดาร ละทิ้งถิ่นฐานเข้าไปหากินในเมืองใหญ่

เขตอำเภอบ้านหมี่ แยกเป็นประเภท ดังนี้

1. ประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่

1.1 วัดธรรมิการาม หรือวัดค้างคาว เป็นวัดเก่าแก่ตั้งอยู่ริมน้ำบางขาม ด้านฝั่งตะวันตกของอำเภอบ้านหมี่ ใกล้ทางเข้าวัดไผ่ (อำเภอท่าม่วง) เดิมมีค้างคาวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก สิ่งที่น่าสนใจคือ ภาพเขียนที่ผนังโบสถ์เรื่องพุทธประวัติ ทั้ง 4 ด้าน มีลักษณะการเขียนภาพแบบตะวันตกเข้ามาปะปนอยู่บ้าง เช่น การแรเงาดันไม้ เป็นภาพเขียนในสมัยรัชกาลที่ 4 ฝีมือช่างพื้นบ้านที่งดงามมาก การเดินทางใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 311 (สายลพบุรี - สิงห์บุรี) แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าสู่เส้นทางหลวงหมายเลข 3028 ตรง กม. ที่ 18 (เส้นทางเดียวกับทางเข้าวัดไผ่)

1.2 วัดเขาวงกต ตั้งอยู่ที่เชิงเขาสนามแจง ห่างจากตัวอำเภอบ้านหมี่ ประมาณ 4 กม. สถานที่น่าชมของวัดนี้คือ ถ้ำค้างคาว ซึ่งอยู่บนไหล่เขาด้านเหนืออุโบสถ เป็นถ้ำค้างคาวที่ใหญ่ที่สุดในลพบุรี ภายในถ้ำมีค้างคาวจำนวนมาก ช่วงเวลา 18.00 น. ค้างคาวจะพากันบินกรูออกจากปากถ้ำอย่างมีค่านับวินาที เพื่อออกหากินเห็นเป็นสายยาวคล้ายกับควันที่พุ่งออกมาจากปล่องโรงสีไฟ เป็นเวลานานประมาณ 1-2 ชม. จึงจะหมด

การเดินทางใช้เส้นทางหมายเลข 311 (ลพบุรี-สิงห์บุรี) ก่อนเข้าตัวอำเภอบ้านหมี่ 4 กม.

1.3 วัดกัทธิพนานาม (วัดบ้านกล้วย) ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอบ้านหมี่ ประมาณ 2 กม. อยู่ในเขตตำบลบ้านกล้วย อำเภอบ้านหมี่ เป็นวัดสำคัญของชุมชนชาวไทยพวน สิ่งที่น่าสนใจของวัดนี้คือ พระอุโบสถขนาดใหญ่แบบจัตุรมุขที่สวยงาม มีวิหารเก่าแก่หลังเล็กและเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองทรงงดงามมาก ศาลาการเปรียญมีลวดลายฉลุไม้ตกแต่งสวยงาม ภายในมีธรรมมาสน์เก่าประดับเครื่องพุทธบูชา แบบของชาวไทยพวน คือ “ธงแวน” การจัดงานชุมนุมหรืองานประเพณีของชาวไทยพวนจะจัดขึ้นที่นี่

1.4 วัดเชียงงา เป็นวัดที่มีเจดีย์เก๋าน่าสนใจอยู่ที่อำเภอบ้านหมี่

2. ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่

2.1 หมู่บ้านทอผ้ามัดหมี่ เป็นแหล่งทอผ้าพื้นเมืองลายเอกลักษณ์ของชาวไทยพวน เรียกว่า มัดหมี่ ปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบลายผ้าและสีให้ทันสมัยยิ่งขึ้น นับเป็นแหล่งทอผ้ามัดหมี่ที่มีคุณภาพชั้นเยี่ยมของประเทศ มีการรวมกลุ่มกันทอตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในแถบตำบลบ้านกล้วย ตำบลบ้านทราย ตำบลหินปัก

2.2 การเจียรระโนพลอย มีการเจียรระโนพลอยในตัวอำเภอบ้านหมี่ที่น่าสนใจมาก

2.3 ประเพณีกำฟ้า

เป็นงานบุญพื้นบ้านของชาวไทยพวน ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตอำเภอบ้านหมี่จัดขึ้นเพื่อ ขอพรจากเทพยดาผู้รักษาฟ้าฟ้า และบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล มักจะถือเอาวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันสุกคิบ และวันรุ่งขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันกำฟ้า โดยชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญใส่บาตรด้วย ข้าวหลามและข้าวจี ตักบាយมีการละเล่นพื้นบ้าน เช่น มอญซ่อนผ้า ช่วงซัย หม่าเบ็ยและหมากันห่าน

เขตอำเภอลำสนธิ แยกเป็นประเภท ดังนี้

1. ประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่

ปราสาทนางพมหมอม อยู่ห่างจากตลาดหนองรีประมาณ 2 กม.ในเขตอำเภอบ้านโคกศิลปะลักษณะเป็นปราสาทเดี่ยว ก่ออิฐ ฐานเป็นหินทราย สภาพปัจจุบันยอดหักลงมาหมดแล้ว เป็นปราสาทขนาดเล็ก คล้ายปราสาทคู่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมักนิยมสร้างขึ้นตามรายนางของเส้นทางติดต่อระหว่างเมืองสำคัญ และที่ตั้งของปราสาทองค์นี้ก็อยู่ในเส้นทางติดต่อระหว่างเมืองสำคัญ ระหว่างที่ราบภาคกลางและที่ราบสูงโคราช มีแม่น้ำมาบรรจบกัน 2 สาย คือ ลำสนธิกับลำพญากลาง สันนิษฐานว่าสถานที่แห่งนี้เดิมคงเป็นเมืองโบราณ และจากการขุดแต่งโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ.2530 พบหลักฐานเพิ่มเติม คือชิ้นส่วนของเครื่องประดับตกแต่งองค์ปราสาท ทำด้วยหินทรายรูปสตรีนุ่งผ้าตามศิลปะเขมรแบบบาเยน อายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-17

2. ประเภทธรรมชาติ ได้แก่

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลลำสนธิ ตำบลกุดตาเพชร มีเนื้อที่ประมาณ 155 ตารางกิโลเมตร หรือ 96,875 ไร่ เป็นที่ราบอยู่ในหุบเขาล้อมด้วยเทือกเขาเป็นรูปก้ามปู

ด้านทิศตะวันออกถูกกั้นด้วยเทือกเขาพังเหย ทิศตะวันออกเป็นเขารวก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 846 เมตร ความสำคัญของพื้นที่ คือ ป่าซับลังกามีสภาพสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำลำสนธิ และแหล่งอาหารของสัตว์ป่า ปัจจุบันยังมีเลี้ยงผา ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนอาศัยอยู่ นักท่องเที่ยวที่สนใจ จะเข้าชม สามารถติดต่อได้ที่ เขตรักษาพันธุ์ป่าซับลังกา ตำบลกุดตาเพชร อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี หรือป่าไม้จังหวัดลพบุรี โทรศัพท์ (036) 422-777

การเดินทางใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 205 จากอำเภอชัยบาดาล (ลำน้ำรายณ์) ถึง อำเภอลำสนธิ ระยะทางประมาณ 31 กม. จะมีทางแยกเข้าตำบลกุดตาเพชร ระยะทาง 37 กม.

เขตอำเภอท่าหลวง แยกเป็นประเภท ดังนี้

1. ประเภทธรรมชาติ ได้แก่

แหล่งท่องเที่ยวจำปีสิรินธร ตั้งอยู่ตำบลซับจำปา อำเภอท่าหลวง เมืองซับจำปาเป็นเมืองโบราณเมื่อประมาณ 300 ปีมาแล้ว ปัจจุบันคงเหลือร่องรอยเพียงคันคูเมืองกับพื้นที่ที่ได้แปรสภาพเป็นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎร และที่บ้านซับจำปานี้ชาวบ้านได้รักษาป่าผืนสุดท้ายในพื้นที่ไว้ได้มีลักษณะเป็นป่าพุ่มและเป็นแหล่งกำเนิดจำปีชนิดเดียวในโลก คือ จำปีสิรินธร ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้หายาก

การเดินทางจากจังหวัดไปยังอำเภอท่าหลวงบนเส้นทางหลวงหมายเลข 2256 ระยะทาง 105 กม. จากอำเภอท่าหลวงไปตามทางหลวงหมายเลข 2238 อีก 25 กม.

ประวัติย่อของผู้เขียนปัญหาพิเศษ

ชื่อ - สกุล นายสมยศ มะลิลา
วัน เดือน ปีเกิด วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2500
สถานที่เกิด ตำบลเขาพระงาม อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน 46/1 ม.2 ตำบลเขาพระงาม อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี
โทรศัพท์ 01-2965001

ตำแหน่งและประวัติการทำงาน

พ.ศ.2524 - พ.ศ.2527 พัฒนาการ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
พ.ศ.2527 - พ.ศ.2537 ปลัดอำเภอ
พ.ศ.2538 ผู้ช่วยเจ้าจังหวัดลพบุรี
พ.ศ.2538 - พ.ศ.2540 ปลัดอำเภอ
พ.ศ.2541 - พ.ศ.2545 ปลัดอำเภออาวุโส
พ.ศ.2546 - ปัจจุบัน ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ กิ่งอำเภอโนนนารายณ์
จังหวัดสุรินทร์

วุฒิการศึกษา

พ.ศ.2508 ประถมศึกษาดอนดั้น โรงเรียนวัดสิริจันทร์นิมิตร อำเภอเมืองลพบุรี
จังหวัดลพบุรี
พ.ศ.2522 ปริญญาตรี (รัฐศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
พ.ศ.2545 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ)
มหาวิทยาลัยบูรพา